

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4105

[Total No. of Pages : 4

[5808]-301

S.Y. B.A.

COMPULSORY ENGLISH

(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23001)

Text book : Panorama

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All the questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) a) Attempt any six of the following in one/two sentences each : [6]

- i) Who was chief seathl in 'A simple philosophy'?
- ii) What did phatik command his friends to do after makhan sat on the Log in 'The Home coming'?
- iii) Who was the 'grey-haired stranger in 'The Homecoming'?
- iv) What was strange for chief seathl and his people in 'A simple philosophy'?
- v) Who was Albert Edward Foreman in 'The verger'?
- vi) What did phatik give Makhan before leaving for calcutta in 'The Homecoming'?
- vii) What was sacred to the Native Americans in 'A simple philosophy'?
- viii) What is Albert Edward Foreman's attitude to the new vicar in 'The verger'?
- ix) Why was the manager surprised in 'The verger'?

b) Attempt the following (Any 2 out of 3 questions) : [14]

- i) What does the chief seathl mean when he says, "I am a savage and do not understand _____".
- ii) Describe phatik's life in his uncle's house?
- iii) Enumerate the instances that show the verger was happy with his service at the church.

P.T.O.

Q2) a) Answer the following questions in one or two sentences each (6 out of 9) **[6]**

- i) Who is being carried in the palanquin?
- ii) Where does the grasshopper go when he is tired in 'On the Grasshopper and Cricket'?
- iii) What is the meaning of the word 'pied' in 'Pied Beauty'?
- iv) Where are the palanquin bearers taking the palanquin?
- v) Whose voice is heard from the stones in 'On the Grasshopper and Cricket'?
- vi) What kind of poem is 'Pied Beauty'?
- vii) Identify the figure of speech in the line 'She hangs like a star in the dew of our song' in 'Palanquin Bearers'.
- viii) Who symbolises the poetry of earth in 'On the Grasshopper and cricket'?
- ix) What does the phrase 'dappled things' mean in 'Pied Beauty'?

b) Attempt the following : (Any 2 out of 3 questions) **[14]**

- i) Attempt a critical appreciation of the poem 'Palanquin Bearers'.
- ii) What is the central theme of 'Pied Beauty'?
- iii) 'The poetry of earth is never dead'. Comment on this line in the light of the poem's message by John Keats.

Q3) a) Change the following into passive voice (4 out of 6) : **[4]**

- i) The tiger killed the man
- ii) She reads a story.
- iii) The driver applied the brakes.
- iv) Sonam delivered an excellent speech.
- v) The teacher welcomed the chief guest.
- vi) The terrorists attacked the main trade centre.

- b) Change the following into indirect speech (3 out of 5) : [3]
- i) Hema said, "It is time to close the shop."
 - ii) "Close the door", said Rita to her daughter".
 - iii) Alka says, "Rahul is working in Pune."
 - iv) Anju said, "The driver will come. "
 - v) He said, "I went to the shopping centre."
- c) Change the following into negative sentence (3 out of 5) : [3]
- i) The house looks beautiful.
 - ii) The trip was exciting.
 - iii) She should take a rich diet.
 - iv) You know the truth.
 - v) I will drink milk today.
- Q4** a) Give one-word substitute for the following (4 out of 6) : [4]
- i) Not simple
 - ii) A place where horses are kept.
 - iii) One who believes that some races are superior to others.
 - iv) A person who sells and arranges cut flowers.
 - v) One who does not believe in the existence of God.
 - vi) A game in which no one wins.
- b) Match the following pairs of idioms and their meanings (3 out of 5) : [3]
i) Black sheep	a) To try everything that is possible in order to accomplish something
ii) To bank on	b) relax
iii) Leave no stone unturned	c) Stop working on something
iv) Call it a day	d) A person who is a disgrace to a family
v) Take it easy	e) to depend on someone or something

c) Give examples of the words with following suffixes/prefixes (3 out of 5) [3]

i) _____ ful

ii) Re _____

iii) In _____

iv) _____ Less

v) _____ ly

Q5) Answer the following questions in brief (2 out of 3) [10]

- a) What according to you are the three most important skills of teamwork?
- b) Explain the term soft skills and how they are acquired.
- c) Mention some important soft skills employers look for in prospective employees.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4106

[Total No. of Pages : 1

[5808]-302

S.Y. B.A.

MARATHI - MODERN INDIAN LANGUAGES
MIL - 2 : Marathi Bhashik Sandynapankaushalye
मराठी भाषिक संज्ञापनकौशल्ये
(2019 Pattern) (Semester - III) (23011)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) व्यक्तिमत्व विकासातील भाषेचे महत्त्व स्पष्ट करा.

[10]

किंवा

लोकशाहीतील जीवन व्यवहारात प्रसार माध्यमांचे महत्त्व विशद करा.

प्रश्न 2) वृत्तपत्रासाठी बातमी लेखन करताना मुद्रित शोधन का आवश्यक असते? थोडक्यात स्पष्ट करा.[10]

किंवा

माहितीपट म्हणजे काय? ते सांगून माहिती पटाचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा.

[5]

अ) प्रसारमाध्यमांचे कार्य

ब) नभोवाणीसाठी भाषणाची संहिता लेखन

Total No. of Questions: 3]

SEAT No. :

P4107

[Total No. of Pages : 1

[5808]-303

S.Y. B.A.

MIL-2 HINDI (Modern Indian Language)

(आधुनिक भारतीय भाषा)

हिंदी भाषा शिक्षण

Hindi Bhasha Shikshan

(2019 Pattern) (Semester - III) (23012)

समय : 2 घंटे]

[पूर्णांक : 25

पाठ्य पुस्तक : हिंदी भाषा शिक्षण

संपादक : प्रो. डॉ. सदानंद भोसले

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर के अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो के उत्तर लिखिए : [10]

- वर्ण की परिभाषा देते हुए हिंदी के स्वर और व्यंजनों पर प्रकाश डालिए।
- लिपि की परिभाषा देकर देवनागरी लिपि की विशेषताएँ लिखिए।
- व्यंजन की परिभाषा देते हुए स्पर्श व्यंजनों की जानकारी दीजिए।
- संधि की परिभाषा देकर स्वर संधि को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न 2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो के उत्तर लिखिए : [10]

- 'अपशगुन' लघुकथा के माध्यम से लेखिका क्या संदेश देना चाहती है?
- 'पशुभाषा' लघुकथा का आशय अपने शब्दों में लिखिए।
- 'मैं ही कृष्ण हूँ' लघुकथा का विवेचन कीजिए।
- 'सत्य ही समाज में दुर्दशा हो रही है', 'सत्य की अग्निपरीक्षा' लघुकथा के माध्यम से स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न 3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक का उत्तर लिखिए : [5]

- स्वर की परिभाषा देकर उसके भेदों पर प्रकाश डालिए।
- 'पानी के पेड़' लघुकथा के माध्यम से लेखिका क्या संदेश देना चाहती है?

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

P-4108

Total No. of Pages : 3

[5808]-304

S.Y.B.A.(Semester - III)

URDU

MIL-2 : Recognition of Alphabets, Words and Numeric

(CBCS-2019 Pattern) (23013)

Total Marks : 25]

[Time : 2 Hours

Instructions to candidates:

1) Attempt All Questions.

2) Figures to the left indicate full marks.

[5]

سوال نمبر 1: ایک جملے میں جواب دیجئے۔ (کوئی پانچ)

- (1) حرف کی جمع کیا ہے؟
- (2) کس حرف کی ادائیگی ثقیل ہوتی ہے؟
- (3) تنوین کسے کہتے ہیں؟
- (4) ”ب“ خاندان میں کتنے حرف ہیں؟
- (5) ”ندائیہ“ کا مفہوم کیا ہے؟
- (6) واؤ معدولہ کیا ہے؟
- (7) عدد ”79“ کو اردو میں کس طرح لکھا جاتا ہے؟

[05]

سوال نمبر 2: مناسب متبادل چن کر خانہ پری کیجئے۔

- (1) ایک جیسی آواز والے حروف _____ ہیں۔
(ث - س - ص، ب - پ - ت، ط - ظ - ز)
- (2) کس کا قول پیش کرتے وقت _____ علامت استعمال کی جاتی ہے۔
(فجائیہ ، ندائیہ ، واوین)

P.T.O.

3) نون ساکن کے بعد 'ب' آئے تو نون _____ حرف کا تلفظ دیتا ہے۔
(الف ، م ، ن)

4) دیئے گئے الفاظ میں واؤ مجہول _____ ہے۔
(اوباش ، موت ، فوج)

5) Semi colon کو اردو میں _____ کہتے ہیں۔
(سکتہ ، وقفہ ، واوین)

[5]

سوال نمبر 3: (الف) صحیح یا غلط پہنچائے۔

- 1) حرف ط۔ ظ وغیرہ ایسے حرف جو کسی حالت میں بھی اپنی شکل تبدیل نہیں کرتے۔
- 2) لفظ رموز اوقاف فارسی زبان کا لفظ ہے۔
- 3) اردو میں دو چشمی ”ھ“ ہندی زبان کی دین ہے۔
- 4) حرف سشمی کے کل 14 حرف ہیں۔
- 5) جب الف پر مد لگایا جاتا ہے تو الف کی آواز ہلکی ہوتی ہے۔

[5]

سوال نمبر 3: (ب) جوڑیاں لگائیے۔

نمبر	الف	ب
1	سکتہ	”ال“ پڑھا جاتا ہے۔
2	وقفہ	”ال“ پڑھا نہیں جاتا ہے۔
3	رابطہ	دو کلموں کے درمیان لگایا جاتا ہے
4	سشمی حروف	رکنا
5	قمری حروف	نظم یا نثر کی تشریح کرتے وقت لگایا جاتا ہے

[5]

سوال نمبر 4: مندرجہ ذیل پراگراف پڑھ کر سوالات کے جوابات دیجئے۔

فلکیات اس علم کا نام ہے جس میں اجرام فلکیہ کے احوال سے بحث کی جائے۔ اجرام فلکیہ میں ستارے، سیارے سیارچے چاند وغیرہ شامل ہیں۔ ستارہ اسے کہتے ہیں جس کو قدرت نے اپنی ذاتی روشنی عطا کی ہو اور سیارہ وہ ہے جو دوسرے روشن جسم سے روشنی حاصل کر لے جبکہ چاند وہ فلکی جسم ہے جو کسی سیارے کے گرد گھومتا ہے۔ چوں کہ سورج کو قدرت نے اپنی ذاتی روشنی عطا کی ہے اس لئے وہ ستارہ کہلاتا ہے اور ہماری چوں کہ سورج سے روشنی حاصل کرتی ہے اس لئے یہ ایک سیارہ ہے۔ زمین کے باشندوں کا ایک ہی چاند ہے جبکہ بعض سیاروں کے گرد چار چار چاند بھی گھومتے ہیں۔

سوالات:

- (1) اجرام فلکیات پر بحث کرنا کیا کہلاتا ہے؟
- (2) قدرت اپنی ذاتی روشنی کسے عطا کرتے ہے؟
- (3) زمین کا شمار کس میں ہوتا ہے؟
- (4) زمین کے کتنے چاند ہیں؟
- (5) اس پراگراف کو مناسب عنوان دیجئے۔

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4109

[Total No. of Pages : 2

[5808]-305

S.Y.B.A.

मराठी (MARATHI)

आधुनिक मराठी साहित्य : प्रकाशवाटा (DSE - 1A) S-1

(Semester - III) (2019 Pattern) (23021)

पाठ्यपुस्तक – प्रकाशवाटा – डॉ. प्रकाश आमटे

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- ‘आत्मचरित्र’ लेखनामध्ये प्रामुख्याने कोणते दोष आढळतात ?
- ‘आत्मचरित्र’ या साहित्यप्रकाराचे वेगळेपण सांगा.
- ‘प्रकाशवाटा’ मधील डॉ. मंदा आमटे यांच्या कार्याचा आढावा घ्या.
- ‘प्राण्यांचं गोकुळ’ या लेखातील राणी अस्वलाचे वर्णन करा.
- डॉ. प्रकाश आमटे यांच्या शैक्षणिक कार्याचा थोडक्यात आढावा घ्या.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- ‘आत्मचरित्र’ या वाङ्मय प्रकाराच्या प्रेरणा व स्वरूप स्पष्ट करा.
- मराठी आत्मचरित्राविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- ‘आत्मचरित्र’ वाचनाचे फायदे सांगा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- डॉ. प्रकाश आमटे यांना ‘आनंदवनाबाहेरच्या जगात’ कोणते अनुभव आले ते लिहा.
- ‘प्रकाशवाटा’ आत्मचरित्रातील ‘रॅमन मॅगसेसे’ चा आनंद या भागाचे रसंग्रहण करा.
- हेमलकशातील शेती पद्धतीची ओळख करून द्या.

P.T.O.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक)

[15]

- अ) 'प्रकाशवाटा' मधील जीवावर बेतलेल्या प्रसंगांचे वर्णन करा.
ब) 'प्रकाशवाटा' या शिर्षकाची समर्पकता स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4110

[Total No. of Pages : 2

[5808]-306

S.Y. B.A.

मराठी (MARATHI)

(DSE - 2A) साहित्यविचार-विशेषस्तर अभ्यासपत्रिका
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23022)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) साहित्याची संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) साहित्य निर्मितीतील प्रतिभेचे महत्व विशद करा.
क) साहित्यातील जीवनमूल्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) साहित्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) वास्तव आणि कल्पित यांचे परस्परसंबंध स्पष्ट करा.
क) साहित्यातील अनुभवाचे विशेष स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) साहित्य निर्मितीच्या शब्द शक्तीचे महत्व विशद करा.
ब) साहित्य निर्मितीत साहित्यिकाच्या व्यक्तिमत्त्वाचे विशेष लिहा.
क) साहित्य निर्मिती प्रक्रियेतील प्रतिभेचे स्वरूप व संकल्पना स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) लेखक व वाचकाची सामाजिकता स्पष्ट करा.
- ब) शैलीची संकल्पना स्पष्ट करून आशय तशी शैलीचे वेगळेपण विशद करा.
- क) साहित्याच्या भाषेतील वक्रोक्ती, अलंकार आणि प्रतिमा स्वरूप विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4111

[Total No. of Pages : 2

[5808]-307

S. Y. B.A.

मराठी (MARATHI)

G - 2 : भाषिक कौशल्यविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार : कादंबरी
(2019 Pattern) (Semester - III) (CC - 1 C) (23023)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) 5 पैकी 3 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत लिहा : [15]

- अ) युनिकोडमधून मराठी मुद्रण करण्याचे फायदे नमूद करा.
ब) टंकलेखनामध्ये इतर साधनांच्या उपयोग प्रभावीपणे होतो. नमूद करा.
क) कादंबरीचे कोणतेही दोन प्रकार स्पष्ट करा.
ड) कादंबरीचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
य) 'झुलत्या पुलाचे' थोडक्यात वर्णन करा.

प्रश्न 2) 3 पैकी 2 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- अ) मोबाईलमधील मराठी टंकलेखनासाठी उपयुक्त ॲप्लिकेशनचे (ॲप) महत्त्व स्पष्ट करा.
ब) कादंबरीचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
क) ऐतिहासिक कादंबरीची वाटचाल स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्रश्न 3) 3 पैकी 2 उपप्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- अ) 'रारंग ढांग' मधून आलेली सैन्य शिस्त स्पष्ट करा.
- ब) 'रारंग ढांग' कादंबरीतील जनरल राजसिंह यांचे व्यक्तिचित्र रेखाटा.
- स) 'रारंग ढांग' मधील सैन्य संघर्ष नमूद करा.

प्रश्न 4) 2 पैकी 1 प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांपर्यंत लिहा : [15]

- अ) 'रारंग ढांग' या कादंबरीच्या शीर्षकाची समर्पकता तुमच्या शब्दांत लिहा.
- ब) 'रारंग ढांग' कादंबरीमधील वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7437

[Total No. of Pages : 2

[5808]-308

S.Y. B.A. (Semester - III)

MARATHI (मराठी)

CC-2C : पर्यायी अभ्यासक्रम

व्यावहारिक व उपयोजित मराठी भाग – 3

(2019 Pattern) (23024)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) 'वाचन प्रेरणा दिन' निमित्त महाराष्ट्र साहित्य परिषद; पुणे तर्फे वाचकांसाठी पुस्तक प्रदर्शन आयोजित करण्यात येत आहे. त्यासंबंधीचे माहितीपत्रक तयार करा.
- ब) महाराष्ट्र राज्य उर्जा विभागाने अल्पभूधारक शेतकऱ्यांसाठी सौरउर्जा पंप अनुदान योजना सुरू केली आहे. त्यासंबंधीचे परिपत्रक तयार करा.
- क) ट्विटर काय आहे?
- ड) व्हाट्सअप प्रणाली विषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- इ) अर्जाचे प्रकार लिहा.
- फ) जाहिरात लेखनातील मसूद्याचे घटक थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) भाषा म्हणजे काय ते सांगून भाषा हे जीवनव्यवहाराचे सर्वश्रेष्ठ साधन कसे आहे ते लिहा?
- ब) शब्दकोशाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) कार्यालयीन भाषा आणि व्यवहारभाषा यामधील वेगळेपण स्पष्ट करा.

P.T.O.

- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [20]
- अ) पुणे विभागाने गणेशोत्सवा निमित्ताने जादा बस गाड्या सोडल्या आहेत. या संबंधीचे सूचना पत्रक तयार करा.
- ब) 'चित्रफिती हा आधुनिक तंत्रज्ञानाचा महत्त्वपूर्ण आविष्कार आहे' या विधानाची सार्थकता स्पष्ट करा.
- क) जाहिरातीचे मसुदा लेखन करताना कोणकोणत्या घटकांकडे लक्ष द्यावे लागते?

- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 150 शब्दांत लिहा. [10]
- अ) माहितीपत्रकाचा उद्देश, व्याप्ती आणि स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) स्वपरिचय/बायोडाटा लिहिताना कोणत्या गोष्टींची काळजी घ्यावी लागते. ते सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4112

[Total No. of Pages : 1

[5808]-309

S.Y. B.A.

MARATHI

SEC - 2 A : प्रकाशन व्यवहार आणि संपादन
(2019 Pattern) (Semester - III) (23025)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) ग्रंथ प्रकाशनाची प्रयोजने व भूमिका स्पष्ट करा.

[10]

किंवा

प्रकाशन संस्थेचे स्वरूप व कार्यप्रणाली थोडक्यात सांगा.

प्रश्न 2) ग्रंथनिर्मिती प्रक्रीयेच्या वेगवेगळ्या टप्प्यांची माहिती लिहा.

[10]

किंवा

लेखनविषयक नियमांचे ग्रंथनिर्मितीतील महत्त्व कोणते ते स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा.

[5]

अ) ग्रंथविक्रीची नवी माध्यमे.

ब) विरामचिन्हांचे महत्त्व सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6787

[Total No. of Pages : 3

[5808]-310
S.Y. B.A. (Semester - III)
GENERAL FRENCH
(2019 Pattern) (23033)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q.1] A) Lisez le texte suivant et répondez aux questions ci-dessous:

[10]

Les fêtes catholiques

Les fêtes catholiques sont nombreuses et représentent une majorité des jours fériés à travers le monde entier. Celles-ci sont généralement célébrées au cours d'une messe à l'église, dédiée pendant laquelle sont lus des passages spécifiques de la Bible. Ces jours fériés marquent des passages clés de la bible, concernant Jésus Christ, la Vierge Marie ou encore les apôtres.

Un calendrier consacré

Les fêtes catholiques et chrétiennes sont nombreuses et parmi elles on retrouve notamment : l'épiphanie, Mardi Gras, Carême, Mercredi des cendres, la Saint Patrick, l'Annonciation, les Rameaux, le Jeudi saint, le Vendredi saint, Pâques, le Lundi de Pâques, le jeudi de l'ascension, le lundi de pentecôte, la Fête Dieu, la Fête de la Saint Jean, l'Assomption, La Toussaint, la Fête des morts, l'Avent, L'immaculée Conception, Noël.

À chaque fête sa tradition et son histoire. Les deux fêtes principales sont Noël et Pâques. Noël est la célébration de la naissance de Jésus Christ. Cette naissance, le 25 décembre, donne aujourd'hui lieu à des rassemblements familiaux et l'échange de présents. Pâques est la fête la plus importante de toute l'année liturgique au cours de laquelle est commémorée la résurrection de Jésus. Celle-ci fonde alors la foi chrétienne. Cependant, nous retrouvons dans le calendrier d'autres fêtes telles que la Fête de la croix glorieuse ou la Fête Dieu. Et aussi le Chandeleur (le 2 février) et la fête Saint Valentin sont populaires dans le monde.

Questions:

1. Dites Vrai ou Faux:

[3]

- a • Les fêtes catholiques sont célébrées dans le monde entier.
- b • L'Assomption est la plus importante fête chrétienne.
- c • Mercredi des cendres commémore la la résurrection de Jésus.

2. Comment les fêtes catholiques sont généralement célébrées?

[1]

3. Nommez deux fêtes célébrées en février.

[2]

4. Dites deux fêtes catholiques importantes et leurs significances.

[2]

5. Donnez le mot équivalent du texte ci-dessus:

[2]

- a • fêter
- b • célèbre

P.T.O.

B) Lisez le texte suivant et répondez aux questions ci-dessous: [5]

Les Internationaux de Strasbourg:

On part dans le Grand Est, avec les Internationaux de Strasbourg : l'un des rares tournois WTA du circuit principal en France. Comme le tournoi ATP de Marseille, Strasbourg appartient à la catégorie des WTA 250 (la plus basse catégorie du circuit). Pourtant, la terre battue Strasbourgeoise a vu défilé du beau monde depuis sa création en 1987 ! De Steffi Graf en 1997 en passant par Maria Sharapova en 2010, sans oublier Caroline Garcia ou Elina Svitolina.

Et si les grands noms n'hésitent pas à faire un tour à Strasbourg, c'est aussi parce que le tournoi constitue une belle préparation pour Roland-Garros, qui se déroule une semaine après : la même terre battue et les mêmes balles sont utilisées. Malgré ça, les Internationaux de Strasbourg ont failli disparaître en 2008 pour cause de faillite avant que la FFT ne vienne à la rescousse et relance le tournoi sur la bonne voie. Depuis, les « IS » sont devenus un événement tennistique incontournable dans le Grand Est.

Questions:

1. Les Internationaux de Strasbourg, quelle est la particularité de ce tournoi ? [1]
2. Quelle est la catégorie du tournoi « Les Internationaux de Strasbourg » ? [1]
3. Quand ce tournoi a-t-il commencé ? [1]
4. Nommez deux grands joueurs de tennis. [1]
5. Qu'est-ce qui a mis en danger ce tournoi ? [1]

Q.2] A) Écrivez une composition sur UN des sujets suivants en 80 -100 mots: [8]

Ma fête favorite

Ou

Votre meilleur(E) ami(e)

B) Écrivez un dialogue sur la situation suivante : [7]

Vous et votre ami (e) discutez à propos du cadeau à votre ami commun pour son anniversaire.

Q.3] A) Reliez les colonnes : [4]

Sr. No.	A	Sr. No.	B
1	Les chaussures d'or	A	Le Tour de France
2	Roland Garros	B	L'athlétisme
3	Le Maillot Jaune	C	Le tennis
4	Les jeux Olympiques	D	Le foot

B) Donnez le synonyme : [2]

1. Remporter :
2. Fêter

C) Complétez avec « être en train de, au bout de » : [2]

1. _____ cours, les étudiants demandent leurs doutes.
2. Nous _____ préparer pour la soirée.

D) Complétez les phrases avec le pronom démonstratif : [4]

1. Montre – moi ce pantalon. Je n'aime pas _____ - là.
2. Que veut – il ? Cette valise - ci ou _____.
3. Tu dois me rembourser ce stylo. _____ ne marche pas bien.
4. Cette cartes- ci sont grandes, alors que _____ sont petites.

E) Remplacez les mots soulignés par le pronom possessif convenable : [4]

1. Ces lunettes sont à Delphine ? Non, ce sont à moi.
2. Votre fille est calme. Notre fille est agitée.
3. Ses yeux sont verts. Tes yeux sont noirs.
4. C'est leur voiture ? Non, c'est à nous.

F) Complétez les phrases avec : Or, Donc, Mais, Par ailleurs. [4]

1. Je suis déjà sur la voie. _____ le train n'est pas encore arrivé.
2. Kim est malade, _____ il ne va pas venir au film.
3. Il faut prendre des médicaments, _____ il faut que vous vous reposiez aussi.
4. Ils retournent avant 20h souvent. _____ ils ne sont pas encore retournés, quelque chose ne va pas.

Q.4] A) Conjuguez les verbes entre parenthèses au temps indiqué. [10]

1. Le train _____ (arriver au futur proche) d'ici quelques minutes.
2. Mon grand père _____ (s'endormir au passé récent).
3. Est – ce que tu _____ (lire au au passé composé) ?
4. En avenir, elle _____ (devenir au futur simple) la cheffe de cette entreprise.
5. Nous _____ (rentrer au futur simple) l'année prochaine en Inde.
6. Elles _____ (finir au passé récent) leurs courses.
7. Marie _____ (tomber au passé composé) par l'escalier.
8. Je _____ (monter au passé composé) les valise au premier étage.
9. Attends ! je _____ (envoyer au futur proche) tout de suite.
10. Ils _____ (recevoir au présent) les lettres.

B) Remplacez les mots soulignés par les pronoms Y, En : [4]

1. Vous travaillez chez Renaut ? oui Je _____.
2. Quand sors – tu du bureau ? je _____ dans une heure.
3. Il achète des fruits pour le malade.
4. Est-ce que Sylvie habite rue de Buci ? Non, elle _____.

C) Mettez les phrases suivantes au négatif : [3]

1. Il prend quelques livres.
2. Antoine et Marie jouent du violon toujours ensemble.
3. Elle parle encore à son petit ami.

D) Complétez les phrases suivantes avec les adverbes de comparaisons : [3]

1. Cette chambre est _____ calme _____ l'autre. (÷)
2. Elle est _____ grande _____ sa sœur. (=)
3. Tom est _____ intelligent _____ Jerry. (-)

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6774

[Total No. of Pages : 4

[5808]-311

S.Y. B.A. (Semester - III)

CC-1CGG3 : GERMAN GENERAL - 3

(2019 Pattern) (CBCS) (23043)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Use of Dictionary is allowed.

Frage I:

[20]

(A) Übersetzen Sie ins Englische!

(06)

Viele Leute ziehen nach Deutschland um. Fast 2500 jedes Jahr. Umziehen - das ist immer viel Arbeit: Man muss die alte Wohnung renovieren. Möbel tragen und dann auch noch spätestens eine Woche nach dem Umzug zum Einwohnermeldeamt gehen und sich anmelden. Seit ein paar Jahren kann man das in vielen Städten auch online machen. Man kann die Formulare online ausfüllen und sofort abschicken. Auch informieren die Ämter auf ihrer Homepage über ihre Adresse und die Öffnungszeiten und beantworten E-Mails. In 33 Städten ist der Service schon gut, aber in 38 Städten ist er noch sehr schlecht. Das heißt: Hier muss man noch selbst zum Einwohnermeldeamt gehen und oft lange warten.

(B) Übersetzen Sie ins Englische!

(06)

Liebe Eltern,

die Albert-Einstein-Schule wird 50 Jahre alt. Das möchten wir mit Ihnen am Samstag, den 24.5. ab 10.00 Uhr feiern. Die Schülerinnen und Schüler, Lehrerinnen und Lehrer haben Spiele, Kaffee und Kuchen vorbereitet. Hoffentlich scheint die Sonne. Wir wollen nicht im Haus feiern. Sie können auch kleine Kinder mitbringen. Es gibt eine Spielecke für Kinder ab 1 Jahr. Bitte kommen Sie, wir freuen uns.

Mit freundlichen Grüßen

P.Müller

Schulleiter

(C) Übersetzen Sie ins Deutsche! (Nur 4)

(08)

1. The boss is not satisfied with his employees.
2. I'm looking forward to the weekend.
3. I have no interest to work today.
4. I learn German everyday so that I will pass the exam.
5. She could not attend the party on Sunday.
6. My father is interested in Politics.

P.T.O.

Frage II: Beantworten Sie FÜNF der folgenden Fragen!

[20]

1. Welche Erwartungen haben Sie an Ihren neuen Job?
2. Ihrer Meinung nach, wie soll eine ideale Wohnung aussehen?
3. In welcher Stadt möchten Sie gern leben? Warum?
4. Berichten Sie über eine interessante Schlagzeile aus einer Zeitung!
5. Welche Sehenswürdigkeit möchten Sie gern besichtigen? Warum?
6. Welche Schulen kann man nach der Grundschule in Deutschland besuchen?
7. Welche Aktivitäten unternehmen Sie bei schönem Wetter?

Frage III: Grammatik und Wortschatz

[20]

(A) Bilden Sie Nebensätze! Verwenden Sie jedes Konnektor nur einmal! (Nur 4)

[während, wenn, als, um...zu, damit]

(04)

1. Mein Opa braucht eine Brille. Er liest die Zeitung.
2. Die Kinder schlafen. Papa schmückt den Weihnachtsbaum.
3. Ich war zwölf Jahre alt. Ich lebte in Berlin.
4. Oft verlassen Menschen ihr Land. Ihre Kinder haben bessere Zukunft.
5. Jedesmal holt Opa das Pferd aus dem Stall. Das Pferd ist glücklich.

(B) Ergänzen Sie die Komparativ- und Superlativformen! (Nur 2)

(02)

1. Das ist doch eine gute Idee! –Nein, aber meine ist _____.
2. Österreich ist schön. Aber Indien ist am _____.
3. Sein zweiter Film ist langweilig. –Nein der neue ist _____.

(C) Ergänzen Sie das passende Reflexivpronomen! (Nur 3)

(03)

1. Die Mutter wäscht _____.
2. Warum trocknest du _____ deine Hände nicht ab?
3. Wir können _____ ein Auto nicht leisten.
4. Ihr müsst _____ noch eure Zähne putzen.

(D) Setzen Sie die Wörter im Gentiv ein ! (Nur 3)

(03)

1. Die Kinder sagen, das Spielzeug _____ (ihr Katze) ist verloren.
2. Das Auto _____ (meine Schwester) ist alt.
3. Der Titel _____ (das Buch) ist sehr interessant.
4. Die Farbe _____ (der Baum) ist sehr schön.

(E) Wähle das richtige Verb und setze es im Präteritum ein ! (Nur 3)

[3]

(kennen, tanzen, sprechen, essen)

1. Ich _____ die ganze Nacht.
2. Meine Oma _____ einen berühmten Schauspieler.
3. Ich _____ den ganzen Kuchen auf.
4. Worüber _____ ihr bei der Versammlung?

(F) Was passt nicht?

(02)

1. Kiste – Schachtel – Karton – Paket
2. Bericht – Konto – Nachricht – Reportage
3. Stelle – Job – Arbeit – Studium
4. Donner – Wind – Blitz – Sommer

(03)

(G) Ergänzen Sie das passende Wort! (Nur 3)

(Regler, Praktikum, Gewitter, Ausbildung)

1. Eine gute _____ ist das Wichtigste für beruflichen Erfolg.
2. Er hat viel _____ in letzten Jaren gehabt.
3. Der _____ meiner Heizung ist kaputt. Der muss repariert werden.
4. Es gibt heute bestimmt noch _____. Wir sollen zu Hause bleiben.

Frage IV: Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die Fragen! [10]

Yurdagül hat nach der Mittleren Reife den Beruf Koch gelernt und jetzt arbeitet er seit fünf Jahren in einem Restaurant in Berlin. Aber er will bald kündigen, denn die Arbeitszeiten spät am Abend sind, oft bis zwei Uhr nachts. Das gefällt ihm nicht mehr. Er hat viel Stress, weil das Essen für die Gäste immer pünktlich fertig sein muss und sein Chef sehr streng ist. Außerdem verdient er nicht viel. Er kann kaum seine Hobbys pflegen und Zeit mit Freunden verbringen.

Er möchte gern ein eigenes Restaurant haben. Für ihn ist eine selbstständige Arbeit wichtig und er will sein eigener Chef sein. Er hat Geld gespart und auch seine Familie will ihm Geld für das Restaurant leihen. Seine Freundin will ihm bei der Arbeit helfen und wenn das Restaurant gut läuft, kann auch sein Bruder dort als Kellner arbeiten. Yurdagül hat große Träume für die Zukunft. Haben Sie auch welche?

(A) Beantworten Sie die folgenden Fragen!

(06)

1. Was gefällt Yurdagül bei seiner Arbeit nicht?
2. Welche Wünsche hat er für die Zukunft?
3. Woher bekommt Yurdagül das Geld für sein Restaurant?

(B) Sind die folgenden Aussagen richtig oder falsch? (02)

1. Yurdagül hat die Schule nie besucht.
2. Yurdagül's Chef ist sehr sympathisch.

3. Yurdagül trifft seine Freunde am Wochenende.
4. Yurdagül hat keine Geschwister.

(C) Finden Sie die Synonyme im Text! (01)

1. rechtzeitig : _____
2. Ober : _____

(D) Geben Sie dem Text einen passenden Titel! (01)

Total No. of Questions : 5

SEAT No. :

P4113

[Total No. of Pages : 2

[5808]-312

S.Y.B.A.

URDU

DSE-1A : History of Urdu Literature Prose

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - III) (Paper - II) (23071)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایات: تمام سوالات لازمی ہیں۔
بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[15]

سوال نمبر ۱۔ اردو میں خاکہ نگاری کے آغاز و ارتقاء پر روشنی ڈالیں۔

یا

اردو میں سوانح نگاری کے معنی و مفہوم کو واضح کرتے ہوئے اس کے فنی لوازمات پر بحث کیجئے۔

[15]

سوال نمبر ۲۔ علامہ شبلی کی حیات اور ان کے کارناموں پر اظہار خیال کیجئے۔

یا

علامہ شبلی کی تصانیف پر اپنے خیالات کا اظہار کیجئے۔

[15]

سوال نمبر ۳۔ پروفیسر احتشام حسین کی حیات اور شخصیت پر روشنی ڈالیں۔

یا

پروفیسر احتشام حسین کی شخصیت پر تنقید نگار بحث کیجئے۔

P.T.O.

[15] سوال نمبر ۴۔ مرزا فرحت اللہ بیگ کی خاکہ نگاری کا جائزہ لیجیے۔

یا

تحثیت خاکہ نگار مرزا فرحت اللہ بیگ کا ادبی مقام متعین کیجیے۔

[10] سوال نمبر ۵۔ کسی دو پر مختصر نوٹ لکھیے۔

(۱) المامون

(۲) حیات مرزا فرحت اللہ بیگ

(۳) تنقید کے اصول و ضوابط

(۴) پروفیسر احتشام حسین کی تنقیدی تصانیف

Total No. of Questions : 5

SEAT No. :

P4114

[Total No. of Pages : 2

[5808]-313

S.Y.B.A.

URDU

DSE - 2A : Study of Modern Prose Writing (Inshaiye)

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - III) (23072)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایات: تمام سوالات لازمی ہیں۔
بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[10]

سوال نمبر ۱۔ اردو انشائیہ نگاری کے آغاز و ارتقاء کا جائزہ لیجئے۔

یا

انشائیہ نگاری کی اہم خصوصیات بیان کیجئے۔

[15]

سوال نمبر ۲۔ غبار خاطر کی ادبی اہمیت واضح کیجئے۔

یا

غبار خاطر کے اسلوب نگارش پر سیر حاصل تبصرہ کیجئے۔

[10]

سوال نمبر ۳۔ مولانا آزاد کی حیات و ادبی خدمات کا محاکمہ کیجئے۔

یا

مولانا آزاد کی سیاسی زندگی کا احاطہ کیجئے۔

P.T.O.

[15] سوال نمبر ۴۔ مشتاق احمد یوسفی کی حیات و شخصیت پر روشنی ڈالئے۔

یا

مشتاق احمد یوسفی کے فن کا جائزہ لیجئے۔

[10] سوال نمبر ۵۔ (الف) مندرجہ ذیل میں مولانا آزاد کے کسی ایک انشائیے کا خلاصہ بیان کیجئے۔

(۱) چائے

(۲) چڑیا چڑے کی کہانی

[10] (ب) مندرجہ ذیل میں مشتاق احمد یوسفی کے کسی ایک انشائیے کا خلاصہ بیان کیجئے۔

(۱) پڑیے گر بیمار

(۲) کافی

Total No. of Questions : 5

SEAT No. :

P4115

[Total No. of Pages : 2

[5808]-314

S.Y.B.A.

URDU

CC-1C : Prose & Poetry Text

(2019 Pattern) (Semester - III) (23073)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایات: تمام سوالات لازمی ہیں۔
بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[12]

سوال نمبر ۱۔ نظم کے معنی و مفہوم بیان کرتے ہوئے نظم کے فن پر روشنی ڈالئے۔

یا

اردو نظم نگاری کی نشوونما کا جائزہ لیجئے۔

[12]

سوال نمبر ۲۔ نظیر اکبر آبادی نے نظم کو ادب برائے زندگی سے قریب کیا۔ مدلل جواب دیجئے۔

یا

نظیر اکبر آبادی کی شاعری کے فنی محاسن بیان کیجئے۔

[12]

سوال نمبر ۳۔ سرسید کے اسلوب تحریر کی خصوصیات بیان کیجئے۔

یا

سرسید احمد خان کے رفقاء کی علمی خدمات کا احاطہ کیجئے۔

P.T.O.

[10] سوال نمبر ۴۔ (الف) کسی ایک نظم کا مرکزی خیال بیان کرتے ہوئے تشریح کیجئے۔

(۱) کوڑی نامہ

(۲) شہر آشوب

(۳) مفلسی

[10] (ب) کسی ایک مضمون کا خلاصہ لکھئے۔

(۱) رشک و حسد

(۲) خوشامد

(۳) اپنی مدد آپ

[14] سوال نمبر ۵۔ کوئی سات اشعار کی تشریح بحوالہ متن کیجئے۔

- (۱) جواہل فضل، عالم و فاضل کہاتے ہیں مفلس ہوئے، تو کلمہ تلک بھول جاتے ہیں
- (۲) رکھتی نہیں کسی کی یہ غیرت کی آن کو سب خاک میں ملاتی ہے حرمت کی شان کو
- (۳) یاں آدمی ہی نار ہے، اور آدمی ہی نور یاں آدمی ہی پاس ہے، اور آدمی ہی دور
- (۴) یاں آدمی پہ جان کو وارے ہے آدمی اور آدمی ہی تیغ سے مارے ہے آدمی
- (۵) جب آدمی کے پیٹ میں آتی ہیں روٹیاں پھولی نہیں بدن میں سماتی ہے روٹیاں
- (۶) کوڑی نہ ہو، تو پھر یہ جھمیلا کہاں سے ہو رتھ خانہ، فیل خانہ، طویلا کہاں سے ہو
- (۷) کاندھے پہ تیغ دھرتے ہیں کوڑی کے واسطے آپس میں خون کرتے ہیں کوڑی کے واسطے
- (۸) روٹی نہ پیٹ میں ہو، تو پھر کچھ جتن نہ ہو میلے کی سیر، خواہشِ باغ و چمن نہ ہو
- (۹) ہرگز کسی کے حال میں بہبودگی نہیں اب آگرے کے نام کو آسودگی نہیں
- (۱۰) عاشق کہو، اسیر کہو، آگرے کا ہے مُلا کہو، دبیر کہو، آگرے کا ہے

Total No. of Questions : 2

SEAT No.

P-4116

Total No. of Pages : 1

[5808]-315

S.Y.B.A.(Semester - III)

URDU

SEC-2A : ENHANCEMENT OF READING & WRITING SKILLS

(CBCS-2019 Pattern) (23074)

Total Marks : 25]

[Time : 2 Hours

ہدایات: (1) تمام سوالات لازمی ہیں۔

(2) بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[15]

سوال نمبر 1: خبر کی تعریف کرتے ہوئے اس کی اہمیت و افادیت پر روشنی ڈالئے۔

یا
ترجمے کی مختلف اقسام قلمبند کیجئے۔

[10]

سوال نمبر 2: رپورتاژ کی تعریف بیان کرتے ہوئے اردو کے اہم رپورتاژ نگاروں پر مختصر نوٹ لکھئے

یا
مندرجہ ذیل انگریزی پیرا گراف کا صاف و سلیس اردو میں ترجمہ کیجئے۔

Health is better than any other thing in the world .I get up with the first crow of cock.I go to my friend's house.We go to the mosque. We offer the abulation and say our Morning prayers.After this ,we meet many people on the way.We also enjoy the sweet songs of the birds.We also be the in the river. After this, we sit in a garden near the river. The sweet smell of flowers makes us happy. The cool running water and fresh air make us active. When the sun rises,we return to home.The breakfast is ready. We take the breakfast and change our clothes go to school together. In short, morning walk is the best for health and i never miss it.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4117

[Total No. of Pages : 2

[5808]-316

S.Y. B.A

HINDI (हिंदी) (S-1)

DSE-1A : काव्यशास्त्र (सामान्य)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23091)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [21]

- अ) संस्कृत तथा हिंदी के विद्वानों द्वारा दी गई काव्य की परिभाषाओं को स्पष्ट कीजिए ।
ब) भारतीय आचार्यों द्वारा प्रतिपादित काव्य-प्रयोजनों का विवेचन कीजिए ।
क) काव्य के हेतु का परिचय लिखिए ।
ड) प्रतिभा और अभ्यास की संकल्पना को स्पष्ट कीजिए ।
इ) काव्य प्रयोजन विषयक भारतीय विद्वानों के विचार स्पष्ट कीजिए ।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [21]

- अ) काव्य में भाव तत्व तथा कल्पना तत्व के महत्व को स्पष्ट कीजिए ।
ब) काव्य में बुद्धि तत्व तथा शैली तत्व के महत्व को स्पष्ट कीजिए ।
क) शब्द शक्ति की व्याख्या करते हुए किन्हीं दो शब्दशक्तियों का परिचय दीजिए ।
ड) लक्षणा और व्यंजना शब्द शक्ति के अंतर को स्पष्ट कीजिए ।
इ) अभिधा, लक्षणा और व्यंजना का सोदाहरण परिचय दीजिए ।

P.T.O.

- प्रश्न 3)** निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [21]
- अ) रस की परिभाषा देकर उसके स्वरूप को स्पष्ट कीजिए ।
ब) रस के विभिन्न अंगों का परिचय दीजिए ।
क) शृंगार और वीर रस को सोदाहरण लिखिए ।
ड) संचारी भावों को व्यभिचारी भाव क्यों कहा जाता है, स्पष्ट कीजिए ।
इ) हास्य और करुण रस का सोदाहरण परिचय दीजिए ।

- प्रश्न 4)** दिए गए प्रश्नों के विकल्पों में से उपयुक्त विकल्प का चयन करके लिखिए : [7]
- अ) “कविता हमारे परिपूर्ण क्षणों की वाणी है” किसने कहा है?
i) सुमित्रानंदन पंत ii) महादेवी वर्मा
iii) जयशंकर प्रसाद iv) महावीर प्रसाद द्विवेदी
- ब) को काव्य सृजन की शक्ति कहा जाता है ।
i) समाधि ii) व्युत्पत्ति
iii) प्रतिभा iv) रस
- क) काव्य निर्मिती के उद्देश्य को क्या कहते हैं?
i) काव्य हेतु ii) शब्द शक्ति
iii) काव्य प्रयोजन iv) रस
- ड) बुद्धि तत्व को भी कहते हैं ।
i) विचार तत्व ii) कल्पना तत्व
iii) भाव तत्व iv) शैली तत्व
- इ) शब्द के मुख्य अर्थ का बोध करानेवाली शक्ति को क्या कहते हैं?
i) लक्षणा ii) व्यंजना
iii) अभिधा iv) प्रतिभा
- फ) स्थायी भावों की संख्या कितनी मानी गयी है?
i) दस ii) चार
iii) आठ iv) नौ
- य) भाव का बोध पुरानेवाले कारण को क्या कहते हैं?
i) स्थायी भाव ii) अनुभाव
iii) रस iv) काव्य प्रयोजन

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4118

[Total No. of Pages : 3

[5808]-317

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

**DSE - 2 A (S-2) : मध्ययुगीन काव्य तथा उपन्यास साहित्य
(2019 Pattern) (Semester - III) (23092)**

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर के अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) कबीर के जीवन कार्य पर प्रकाश डालिए।
ब) कबीर के सामाजिक विचारों को अधोरेखित कीजिए।
क) कबीर की भक्ति भावना को सोदाहरण समझाइए।
ड) कबीर की भाषा शैली पर प्रकाश डालिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) मीराबाई की भक्ति भावना को समझाइए।
ब) मीराबाई की प्रगतिशीलता को अधोरेखित कीजिए।
क) मीराबाई की भाषा पर प्रकाश डालिए।
ड) मीराबाई की प्रेम-भावना को समझाइए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) 'एक पत्नी के नोट्स' उपन्यास की कथावस्तु को अपने शब्दों में लिखिए।
ब) 'एक पत्नी के नोट्स' उपन्यास का देशकाल एवं वातावरण लिखिए।
क) 'एक पत्नी के नोट्स' उपन्यास के उद्देश्य को समझाइए।
ड) 'एक पत्नी के नोट्स' उपन्यास की नायिका का परिचय दीजिए।

P.T.O.

प्र.4) अ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [7]

i) “पोथी पढ़ि-पढ़ि जग मुवा, पंडित भया न कोइ।

एकै आखिर पीव का, पढ़ै सो पंडित होइ॥”

ii) “माला फेरत जुग भया, पाय न मन का फेर।

कर का मन का छाँडि दे, मन का मन का फेर॥”

आ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [7]

i) “म्हारो गोकुल रो ब्रजवासी!

ब्रजलीला लख जण सुख पावाँ, ब्रजवणताँ सुखरासी।

णाच्याँ गावाँ ताल बजावाँ, पावाँ आणन्द हाँसी।

णन्द जसोदा पुत्र री, प्रगट्याँ प्रभु अविनासी।

पीताम्बर कट उर बैजणता, कर सोहाँ री बाँसी।

मीराँ रे प्रभु गिरधर नागर, दरसण दीज्यो दासी॥”

ii) “थारो रूप देख्याँ अटकी।

कुल कुटुम्ब सजण सकल बार बार हटकी।

विसरयाँणा लगण लगाँ मोर मुगट नटकी।

म्हारो मण मगण स्याम लोक कहयाँ भटकी।

मीराँ प्रभु सरण गह्याँ जाण्या घट घट की॥”

इ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [7]

i) “मैं आपसे परिचित तो नहीं, अपरिचित भी नहीं हूँ। मैं भी विश्वविद्यालय की तरफ जा रहा था। आपको मेरी शालीनता पर यकीन हो तो साथ चल सकती हैं।”

ii) “मैं इतने बड़े सदमे से लौटी थी, सिर्फ तुम्हारे लिए। पर तुम्हारे पास मुझे देने के लिए सांत्वना के दो बोल भी नहीं हैं। मैं जा रही हूँ। मेरे पीछे मत आना, बस।”

प्र.5) निम्नलिखित बहुविकल्पीय प्रश्नों के सही विकल्प चुनकर लिखिए।

[7]

- i) कबीर को 'वाणी का डिक्टेटर' किस समीक्षक ने कहा है?
- अ) आ. रामचंद्र शुक्ल ब) आ. हाजारी प्रसाद द्विवेदी
क) जयशंकर प्रसाद ड) निराला
- ii) कबीर के गुरु का नाम क्या था?
- अ) तुलसीदास ब) सूरदास
क) कृष्ण ड) रामानन्द
- iii) मीरा काव्य का प्रमुख रस कौनसा है?
- अ) हास्य ब) श्रृंगार और शाल
क) करुण ड) रौद्र
- iv) मीराबाई की रचना कौनसी है?
- अ) गीत गोविंद टीका ब) बरवै रामायण
क) रामचरितमानस ड) पदमावत
- v) 'एक पत्नी के नोट्स' उपन्यास के रचनाकार का नाम लिखिए?
- अ) निराला ब) प्रेमचंद
क) ममता कालिया ड) महादेवी वर्मा
- vi) 'एक पत्नी के नोट्स' उपन्यास की नायिका कौन है?
- अ) मीराबाई ब) कविता
क) सूनिता ड) रमा
- vii) संदीप ने कौनसी शिक्षा हासिल की थी?
- अ) एम. ए. ब) बी. ए.
क) बारवी ड) डॉक्टरी

[5808]-318

S.Y. B.A

HINDI (हिंदी)

G2 - CC - 1C : आधुनिक काव्य, कहानी तथा व्यवहारिक हिंदी
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23093)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
2) सभी प्रश्नों के लिए समान अंक हैं ।

प्रश्न 1) दिर्घोत्तरी प्रश्नों के उत्तर लिखिए (4 में से 2) [16]

- अ) 'नाच' कविता का भावार्थ लिखिए ।
ब) 'देश कागज पर बना नक्शा नहीं होता' कविता में विहित प्रतीक विधान को स्पष्ट कीजिए ।
क) 'हाँकी खेलती लडकियाँ' कविता की शिल्पगत विशेषताओं को स्पष्ट कीजिए ।
ड) 'कूड़ा बोनते बच्चे' कविता का आशय स्पष्ट कीजिए ।

प्रश्न 2) दिर्घोत्तरी प्रश्नों के उत्तर लिखिए (4 में से 2) [16]

- अ) सलाम कहानी के माध्यम से 'हरिष' का चरित्र चित्रण कीजिए ।
ब) 'धरती अब भी घूम रही है' कहानी की कथावस्तु अपने शब्दों में लिखिए ।
क) 'सजा' कहानी में विहित सामाजिक और मानसिक बोध लिखिए ।
ड) दूसरे कहानी की शीर्षक सार्थकता को स्पष्ट कीजिए ।

प्रश्न 3) ससंदर्भ व्याख्या. [14]

अ) निम्नलिखित में से किसी एक ससंदर्भ की व्याख्या लिखिए । [7]

- i) "एकलव्य, कारा! तुम आए होते
महाभारत के युद्ध में अपने हुनर के साथ
तब मैं विश्वास के साथ कह सकता था
दादाजी ने उनसे ही सीखा था तिरंदाजी का हुनर
दो अँगुलियों के बीच
कमान में तीर फसाकर ।"

अथवा

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4120

[Total No. of Pages : 2

[5808]-319

S.Y.B.A.

G - 2: हिंदी (प्रयोजनमूलक हिंदी : अनुप्रयोग)

CC-2C-PH-2A

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23094)

वेळ : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित पाँच प्रश्नों में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[21]

- i) बैंकिंग क्षेत्र में प्रयोजनमूलक हिंदी की उपयोगिता स्पष्ट कीजिए।
- ii) पत्रकारिता के क्षेत्र में हिंदी का महत्व विशद कीजिए।
- iii) सूचना एवं प्रौद्योगिकी में दूरसंचार की भूमिका लिखिए।
- iv) पर्यटन क्षेत्र में हिंदी के बढ़ते महत्व पर प्रकाश डालिए।
- v) जनसंचार माध्यमों में हिंदी की आवश्यकता विशद कीजिए।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[21]

- i) अच्छे प्रारूपण की विशेषताएँ समझाइए।
- ii) टिप्पण के प्रकारों को लिखिए।
- iii) पल्लवन का अर्थ बताकर उसके स्वरूप को समझाइए।
- iv) संक्षेपण का प्रयोजन क्या है?
- v) प्रारूपण के विभिन्न अंगों को स्पष्ट कीजिए।

P.T.O.

- प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [21]
- सरकारी पत्र की विशेषताएँ लिखिए।
 - सरकारी पत्र के प्रमुख अंगों का परिचय दीजिए।
 - अर्धसरकारी पत्र का स्वरूप स्पष्ट कीजिए।
 - ज्ञापन से क्या तात्पर्य है?
 - परिपत्र की विशेषताएँ लिखिए।

- प्रश्न 4) निम्नलिखित बहुविकल्पीय प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [7]
- प्रयोजनमूलक हिंदी का तात्पर्य है?
 - कार्यालयीन हिंदी
 - वाणिज्यिक हिंदी
 - सामान्य हिंदी
 - समाचार पत्र की हिंदी
 - संचार का कार्य क्या है?
 - शिकायत करना
 - डांटना
 - सूचना देना
 - घूमना
 - विज्ञापन का अर्थ है?
 - उत्पाद करना
 - विशेष जानकारी देना
 - धन कमाना
 - बार-बार दिखाना
 - सूचना को अंग्रेजी में क्या कहते हैं?
 - Letter
 - Notice
 - Application
 - Demand
 - परिपत्र के लिए अंग्रेजी में क्या कहते हैं?
 - Agreement
 - Circular
 - Notice
 - Agenda
 - अधिसूचना का प्रकाशन कहाँ होता है?
 - रेल्वे स्टेशन
 - राजपत्र
 - समाचार पत्र
 - मासिक पत्रिका
 - अंग्रेजी शब्द 'Noting' का हिंदी पर्याय क्या है?
 - संक्षेपण
 - आलेखन
 - टिप्पण
 - पल्लवन

[5808]-321

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

SEC- 2 A अनुवाद : स्वरूप एवं व्यवहार

(तृतीय अयन)

(2019 Pattern) (Semester - III) (CBCS) (23096)

समय : 2 घंटे]

[पूर्णांक : 25

- सूचनाएँ :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) विभिन्न चिंतकों द्वारा दी गई अनुवाद की परिभाषाओं का विवेचन कीजिए।
- ब) अनुवाद प्रक्रिया पर प्रकाश डालिए।
- क) अनुवाद के विभिन्न क्षेत्रों का उल्लेख कीजिए।
- ड) “अनुवाद एक बेहद चुनौतीपूर्ण कार्य है।” कथन की व्याख्या कीजिए।

प्र.2) अ) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच मराठी वाक्यों का हिंदी में अनुवाद कीजिए।

[5]

- i) मी प्रयत्न करेन.
- ii) तुम्हाला भेटून बरे वाटले.
- iii) दुरून डोंगर साजरे.
- iv) मला आता गेलं पाहिजे.
- v) पाऊस खूप पडत आहे.
- vi) मी साऱ्या भाज्या खातो.
- vii) लहान वाक्य आणि परिचित शब्द वापरा.

आ) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच अंग्रेजी वाक्यों का हिंदी में अनुवाद कीजिए।

[5]

- i) There is no room for dialogue.
- ii) He went home to sleep.
- iii) Please introduce yourself.
- iv) I take the medicine.
- v) Don't forget to inform me.
- vi) How do you know me?
- vii) Today I am very happy.

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित मराठी अथवा अंग्रेजी परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए।

[5]

प्रवास हा शिक्षणाचा आवश्यक घटक आहे पुस्तकाच्या वाचनातून आपल्याला फक्त पुस्तकी ज्ञान मिळते, पण व्यावहारिक ज्ञान फक्त प्रवासामुळेच मिळते. आपल्याला वेगवेगळ्या लोकांच्या आचार-चालीरीती कळतात. आपल्याला त्यांच्या जीवनपद्धतीची आणि वस्त्रप्रावरणांची ओळख होते. आपणाला त्यांच्या भाषांची वैविध्ये कळू शकतात. त्यामुळे आपले ज्ञान व आपली दृष्टी विकसित होते. वेगवेगळ्या देशांनी अनुसरलेल्या चांगल्या पद्धती आत्मसात करून आपण आपल्या जीवनात सुधारणा करू शकतो. ही गोष्ट खरोखर मानवी संस्कृतीच्या प्रगतीला हातभार लावते.

अथवा

Traveling is an essential part of education. Through the books we get only theoretical knowledge but practical knowledge is obtained only by traveling, we come to know of different people with different manners and customs. We can see their mode of living and dress. We can hear their different languages. Traveling develops our knowledge and outlook. We can improve ourselves by adopting the good methods followed by various nations. It really helps the advancement of civilization.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4123

[5808]-323

[Total No. of Pages : 2

S.Y. B.A. (Semester - III)

संस्कृत (SANSKRIT)

DSE - 1A : काव्यशास्त्रम् आणि कौटिलीयार्थशास्त्रम्
(2019 Pattern) (CBCS) (23111)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- सूचना : 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) Figures to right indicate full marks.
उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- Q1) a) Write reference to content (any one) [5]
ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा (कोणतेही एक)
i) रामादिवद्वर्तितव्यं न रावणादिवत्।
ii) षाड्गुण्यमेवैतद् अवस्थभिदादिति कौटिल्यः।
- b) Define any one अलंकार with example. [5]
कोणताही एक अलंकार लक्षण देऊन, सोदाहरण स्पष्ट करा.
i) अनुप्रास-अलङ्कारः।
ii) ससन्देहः।
- c) Define any one वृत्त with example. [5]
कोणतेही एक वृत्त लक्षण देऊन, सोदाहरण स्पष्ट करा.
i) वसन्ततिलका।
ii) स्रग्धरा।
- Q2) a) संस्कृतभाषेतून उत्तरे लिहा (कोणतेही पांच) [10]
i) अदोषौ शब्दार्थौ इत्यस्य अर्थः मम्मटाचार्येण कः कथितः?
ii) वार्ता विद्या कथमौपकारिकी विद्यते?
iii) गुणीभूतव्यङ्गकाव्यस्य लक्षणं किम्?
iv) आन्वीक्षिकीविद्यायां के के विषयाः अन्तर्भूताः?
v) साहित्यशास्त्रे मङ्गलं केन कारणेन कवयः कुर्वन्ति?
vi) मम्मटाचार्यकृतस्य काव्यप्रकाशस्य मङ्गलाचरणे आगतः जयति इत्यस्य शब्देन कोऽर्थः
आक्षिप्यते?

P.T.O.

- b) उचितानि युग्मानि विचिनुत (कान्यपि पञ्च) [5]
i) वाच्याद् अनतिशयिनि व्यङ्ग्ये	1) मम्मटाचार्यः
ii) अर्थः	2) लोकांना योगक्षेमः।
iii) काव्यप्रकाशः	3) उपक्षेपणम्
iv) विष्णुगुप्तः	4) षाड्गुण्येषु एकः।
v) सन्धिः	5) मध्यमकाव्यम्
vi) आसनम्	6) कौटिल्यः

Q3) a) काव्यलक्षणम् [12]

किंवा/OR

काव्यभेदाः।

- b) टीप लिहा (कोणतीही एक) [8]
- i) मम्मटाचार्येण रचितं मङ्गलाचरणम्।
- ii) काव्यहेतुः।

Q4) a) कौटिलीयार्थशास्त्रे प्रकृतिसम्पद्विचारः। [12]

किंवा/OR

षाड्गुण्यसमुद्देशः क्षयस्थानवृद्धिनिश्चयः।

- b) Write a short note (any one) [8]
- टीप लिहा (कोणतेही एक)
- i) विद्यासमुद्देशः तत्र वार्तास्थापना दण्डनीतिस्थापना च।
- ii) वृद्धसंयोगः।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4124

[5808]-324

[Total No. of Pages : 2

S.Y. B.A. (Semester - III)

SANSKRIT

DSE - 2A : Rugved va Brahmangrantha
(2019 Pattern) (Credit System) (23112)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- सूचना : 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) Figures to right indicate full marks.
उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Q1) a) Translate in to English or Marathi. (2 out of 3) [10]

इंग्रजी किंवा मराठीत अनुवाद करा. (3 पैकी 2)

i) असेन्या वः पणयो वचांस्यनिषव्यास्तन्वः सन्तु पापीः।
अधृष्टो व एतवा अस्तु पन्था बृहस्पतिर्व उभया न मृळात्॥

ii) यत् पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमतन्वत।
वसन्तो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरदृध्रुविः॥

iii) यत् पर्जन्य कर्निक्रदत् स्तनयन् हंसिं दुष्कृतः।
प्रतीदं विश्वं मोदते यत किं च पृथिव्यामधि॥

b) Reference to the context. (1 out of 2) [5]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा. (2 पैकी 1)

- i) न मा शुष्केण नाऽर्द्रेण हनः।
ii) उत मत्स्य एव मत्स्यं गिलति।

Q2) Write an answer in detail. (1 out of 2) [15]

सविस्तर उत्तर लिहा. (2 पैकी 1)

- i) Explain the Manu Matsyakatha (Sha. Brah. 1.8.1.1.6)
मनु - मत्स्यकथा (शत. ब्राह्म. 1.8.1.1.6) स्पष्ट करा.
ii) Explain the Yupanirmanam (Sha. Brahma. 5.4)
यूपनिर्माणम् (ष.ब्राह्म. प्र. 5.4) स्पष्ट करा.

P.T.O.

Q3) a) Write an answer in detail. (1 out of 2) [15]

सविस्तर उत्तर लिहा. (2 पैकी 1)

- i) Write a summary of the Agnisuktam (1.143).
अग्निसूक्तम् (1.143) चा सारांश लिहा.
- ii) Explain the Purushasuktam (10.90).
पुरुषसूक्तम् (10.90) स्पष्ट करा.

b) Write a short note (1 out of 2) [5]

टीप लिहा (2 पैकी 1)

- i) यूपनिर्माण. Yupanirmana.
- ii) शतपथब्राह्मण. Shatapathabrahmana.

Q4) a) Write answers in Sanskrit. (5 out of 6) [10]

संस्कृतात उत्तरे लिहा. (6 पैकी 5)

- i) 'घृतेन द्यावापृथिवी व्युन्धि सुप्रपाणं भवत्वघ्नाभ्यः' इति वचनं कुत्र वर्तते?
- ii) इन्द्रावरूणौसूक्तस्य छन्दः?
- iii) मनसः कः जात?
- iv) पुरुषसूक्तस्य ऋषिः कः?
- v) सरमा का आसीत्?
- vi) शतपथब्राह्मणम् कस्य वेदस्य अस्ति?

b) Match the pairs. (5 out of 6) [10]

जोड्या जुळवा (6 पैकी 5)

i) सरमापणिसंवादसूक्तम्	1) ऋ. 5.83
ii) उषसूक्तम्	2) ऋ. 7.83
iii) अग्निसूक्तम्	3) ऋ. 5.80
iv) पुरुषसूक्तम्	4) ऋ. 10.90
v) पर्जन्यसूक्तम्	5) ऋ. 1.143
vi) इन्द्रावरूणौसूक्तम्	6) ऋ. 10.108

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4125

[Total No. of Pages : 3

[5808]-325

S.Y. B.A.

SANSKRIT

Samskr̥tārṇavaḥ (संस्कृतार्णवः)

SEC - 1A : Gadya Vibhag and Padya Vibhag

गद्य विभाग व पद्य विभाग

(2019 Pattern) (Semester - III) (Old General Paper - II) (23113)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Q1) Translate in to English or Marathi in each (any one)

[10]

इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा प्रत्येक विभागातील कोणत्याही एकाचे

Section - 'A' / विभाग - 'अ'

- i) वेदमनूच्याचार्योऽन्ते व। सिनमनुशास्ति। सत्यं वद। धर्मं चर। स्वाध्यायान्मा प्रमदः। आचार्याय प्रियं धनमाहृत्य प्रजातनुं मा व्यवच्छेत्सीः। सत्यान्न प्रमदितव्यम्। धर्मान्न प्रमदितव्यम्। कुशलान्न प्रमदितव्यम्। भूत्यै न प्रमदितव्यम्।
- ii) दक्षिणारण्ये एकः वृद्धः व्याघ्रः निवसति स्म। एकदा स स्नातः कुशहस्तः सरस्तीरे उपविश्य ब्रूते, भोः भोः पान्थ इदं सुवर्णकङ्कणं गृहयताम्। ततो लोभाकृष्टेन केनचित्पान्थेना लोचितम्, भाग्येनैतत्संभवति।

Section - 'B' / विभाग - 'ब'

- i) यं डाकिनीशाकिनिकासमाजे निषेव्यमाणं पिशिताशनैश्च।
सदैव भीमार्दिपदप्रसिद्धं तं शंकरं भक्तहितं नमामि॥
- ii) धर्मं यशस्यं च वादाम्यतोऽहं दकार्गलं येन जलोपलब्धिः।
पुंसां यथाङ्गेषु शिरास्तथैव क्षितावपि प्रोन्नतनिम्नसंस्थाः॥

P.T.O.

Section - 'C' / विभाग - 'क'

अधोनिर्दिष्टं परिच्छेदं पठित्वा तस्याधोरण संस्कृतेन उत्तराणि लिखत (कान्यपि पञ्च) [5]

अपरं च यथा आत्मनः प्राणा अभीष्टाः तथा भूतानामपि इति अवधार्य साधवः आत्मौपम्येन भूतेषु दयां कुर्वन्ति। प्रत्याय्याने च दाने च सुखदुःखे प्रियाप्रिये आत्मौपम्येन पुरुषः प्रमाणमधिगच्छति। तथा च मातृवत्परदारेषु परद्रव्येषु लोष्टवत्

आत्मवत्सर्वभूतेषु पश्यति स एव पण्डितः निश्चयेन। त्वं चातीव दुर्गतस्तेन तत्तुथ्यं दातुं सयत्नोऽहम्।

- i) कस्य प्राणाः अभीष्टाः सन्ति?
- ii) के भूतेषु दयां कुर्वन्ति।
- iii) प्रत्याय्याने कः प्रमाणमधिगच्छति?
- iv) पण्डितः परदारेषु कथं पश्यति?
- v) पण्डितः परद्रव्येषु कथं आचरति?
- vi) आत्मवत्सर्वभूतेषु पश्यति सः कः?
- vii) अयं परिच्छेदः कस्मात् पाठात् गृहीतः?

Q2) Explain with reference to the context any one from sections 'A' and 'B'. [10]

'अ' आणि 'ब' विभागातून प्रत्येकी एकाचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

Section - 'A' / विभाग - 'अ'

- i) मध्यमोऽहं क्षितौ भद्र भ्रातृहणामपि मध्यमः।
- ii) एष आदेशः। एष उपदेशः

Section - 'B' / विभाग - 'ब'

- i) मनः षष्ठा नीन्द्रियाणि प्रकृतिस्थानि कर्षति।
- ii) नानारसत्वं बदुवर्णतां च गतं परीक्ष्य क्षितितुल्यमेव।

Section - 'C' / विभाग - 'क'

उचितांनि युग्मांनि विचिनुत। (कान्यपि पञ्च) [5]

i) भगवद्गीता	a) दकलस्थिः
ii) वृद्धः व्याघ्रः	b) उपदेशः
iii) बृहत्संहिता	c) हितोपदेशः
iv) अनुशासनम्	d) पाणिनिः
v) अइउण्	e) द्वादशज्योतिर्लिङ्गास्तोत्रम्
vi) शङ्कराचार्यः	f) भीष्मपर्व

Q3) A) Write the story from हितोपदेश in your own words. [12]
हितोपदेशातील कथा तुमच्या शब्दात लिहा.

OR/किंवा

‘आतिथ्यं जीवितप्रदानेन’ Explain the essence.

‘आतिथ्यं जीवित प्रदानेन’ या पाठाचे तात्पर्य.

B) Write notes (any one) [8]
टीपा लिहा. (कोणतेही एक)

i) Bhāṣaḥ

भासः

ii) Any two Paribhāṣas from the tesson पाणिनीय परिभाषा
पाणिनीय परिभाषेतील कोणत्याही दोन परिभाषा

Q4) A) ‘उत्तिष्ठ उत्तिष्ठ सुप्तसिंहाः’ Explain the metaphor. [12]
‘उत्तिष्ठ उत्तिष्ठ सुप्तसिंहाः’ यातील रूपक स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain द्वादशज्योतिर्लिङ्गास्तोत्रम्

द्वादशज्योतिर्लिङ्गास्तोत्रम् स्पष्ट करा.

B) Write notes (any one) [8]
टीपा लिहा. (कोणतेही एक)

i) पुरुषोत्तमयोगः

ii) दकार्गलाध्यायः

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

P4126

[Total No. of Pages : 2

[5808]-326

S.Y. B.A. (Semester - III)

संस्कृत (SANSKRIT)

SEC - 2A, 23114 : Sanskrit Phonetics

(CBCS) (2019 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Figures to right indicate full marks.

Q1) A) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[10]

Write short notes (any two)

i) वर्णोच्चारणप्रयत्नाः।

ii) अनुस्वारस्य उच्चारणम्।

iii) संस्कृतभाषायां वर्णितः वर्णोत्पत्तिविचारः।

B) अधोलिखितेषु वाक्येषु सन्धिं ज्ञात्वा तेषां परिचयं लिखत। (केऽपि पञ्च)

[5]

i) प्रसहय मणिमुद्धरेन्मकरवक्त्रदंष्ट्राङ्कुरात्।

ii) पिबेच्च मृगतृष्णिकासु सलिलं पियासार्दितः।

iii) कल्पान्तेष्वपि न प्रयाति निधनं विद्याख्यमन्तर्धनम्।

iv) तेऽमी मानुषराक्षसाः परहितं स्वार्थाय निघ्नन्ति ये।

v) मालतीकुसुमस्येव द्वाे गती स्तो मनस्विनः।

vi) एकेनापि हि शूरेण पादाक्रान्तं महीतलम्।

P.T.O.

Q2) कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

[10]

Write any one.

i) संस्कृतभाषेची वर्णमाला स्पष्ट करा.

Explain alphabet string (वर्णमाला) of the Sanskrit language.

ii) संस्कृतभाषेतील सन्धि या विषयावर निबंध लिहा.

Write an essay on सन्धि of the Sanskrit language.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4127

[Total No. of Pages : 2

[5808]-327

S.Y.B.A.

ARABIC

CC-1C : Classical and Modern Prose & Poetry
(2019 Pattern) (Semester - III) (23141)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Translate any three of the following Quranic Surahs:

[30]

- 1) Al-Falaque
- 2) Al-Teen
- 3) Al-Qadr
- 4) Al-Fateha

Q2) Translate Any two of the following Passages into Urdu/Eng./Marathi.

[20]

(الف) طَلَعَ الْفَجْرِ وَأَذَّنَ الْمُؤَذِّنُ وَامْسَتَيْقَظَ الْمُسْلِمُونَ - مَا جِدَّ اسْتَيْقَظَ وَتَوَجَّهَ
إِلَى الْمَسْجِدِ لِلصَّلَاةِ. هُوَ فَتَحَ الْحَتْفِيَّةَ صَلَاةِ الصُّبْحِ. جَاءَ الْمُسْلِمُونَ
وَتَوَضَّأُوا. خَرَجَ الْإِمَامُ مِنْ حُجْرَتِهِ كَبَّرَ الْمُؤَذِّنُ وَقَالَ "قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ"
قَامَ الْمُسْلِمُونَ فِي صُفُوفٍ بِنِظَامٍ حَسَنٍ وَصَلُّوا لِجَمَاعَةٍ سَلَّمَ الْإِمَامُ
وَسَلَّمَ الْمُصَلُّونَ وَأَنْتَهَتِ الصَّلَاةُ.

P.T.O.

(ب) جَاءَ سَاعِيَّ الْبَرِيدِ حَامِلًا بَرِيدَ الْيَوْمِ وَسَلَّمَ الْبَرِيدَ إِلَى سَاجِدٍ. سَاجِدٌ
تَسَلَّمَ الْبَرِيدَ وَفَتَحَ الظَّرْفَ مُسْرِعًا. فَقَرَأَ خِطَابَ وَاقِفًا. جَاءَ إِلَيْهِ أَبُوهُ.
وَسَأَلَهُ قَائِلًا. مَنْ آيَنَ جَاءَ الْخِطَابُ فَأَجَابَ سَاجِدٌ أَبَاهُ فَرِحًا. إِنَّ هَذَا
الْخِطَابَ وَرَدَّ مِنَ الْكَلْكَلَةِ مِنْ عِنْدِ صَدِيقِي. هُوَ ذَكَانِي إِلَى كَلْكَلَتَا عَلَيَّ
عَجَلٌ ثُمَّ قَدَّمَ مَا جَدَّ. الْخِطَابَ مَفْتُوحًا إِلَى أَبِيهِ.

(ج) فِي طَرِيقِ مَنْزِلِنَا ذُكَّانَ الْبَقَالِ هُوَ كَبِيرٌ جَدًّا يُفْتَحُ صَبَاحًا مُبَكِّرًا وَيُغْلَقُ
عِشَاءً كُلُّ شَيْءٍ وَوَضَحَ فِيهِ بِنِظَامٍ حَسَنٍ. فِيهِ كُلُّ نَوْعٍ مِنْ أَنْوَاعِ
الْمَاعُولَاتِ. كُلُّ الْمَأْكُولَاتِ جَيِّدَةٌ وَنَظِيفَةٌ. أَسْعَارُ الْأَشْيَاءِ مَدُّ مُنَاسِبَةٌ
يُبَاعُ كُلُّ شَيْءٍ بِسِعْرِ مُحَدَّدٍ. فِي ذُكَّانِ الْبَقَالِ أَرْزٌ. رَقِيقٌ عَدَسٌ.
صَابُونٌ. شَائِي كُلُّ نَوْعٍ فِي صُنْدُوقٍ أَوْ عَلَي رَفٍّ. الصَّادِيقُ مُنْضَدَّةٌ.

Q3) Translate and explain the following Poem "في مدح السفر" Fi-Madhi-Safar:

[20]

- (١) مَا فِي الْمَقَامِ لِلذِّي عَقْلٌ وَذِي أَدَبٍ مِنْ رَاحَةٍ فَدَعِ الْآ وَطَانَ وَاعْتَرِبْ.
- (٢) سَافِرٌ تَجِدُ عِوَصَنَا عَمَّنْ تُقَارِقُهُ وَأَنْصَبُ فَإِنَّ لَذِيذَ الْعَيْشِ فِي النِّصْبِ.
- (٣) إِنِّي رَأَيْتُ وَقُوفَ الْمَاءِ يُفْسِدُهُ إِنْ سَنَالَ طَابَ وَإِنْ لَمْ يَجْرِلَمْ لَطِيبُ.
- (٤) الْأَسَدُ لَوْلَا فِرَاقُ الْغَابِ مَا افْتَرَسْنَا وَالسَّهْمُ لَوْلَا فِرَاقُ الْقَوْسِ لَمْ يُصَبِ.
- (٥) وَاشْتَمْسُ لَوْ وَقَفْتُ فِي الْفُلْكِ دَائِمَةً لِمَلَّهَا النَّاسُ مِنْ عَجْمٍ وَمِنْ عَرَبٍ.

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

P-6801

Total No. of Pages : 2

[5808]-328

S.Y. B.A.(Semester -III)

PERSIAN

CC-2C:Poetry and Rhetoric (Old G -2)

(2019 Pattern) (CBCS) (23142)

Max. Marks : 70]

[Time : 2½ Hours

Instructions to candidates :

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q.1) Write a detailed note on life and poetry of علامه اقبال لاھوری۔

[12]

OR

Write the life sketch & literary works of حافظ شیرازی

Q.2) Discuss the literary value of the Rubaiyat of Omar Khaiyyam [12]

OR

Write a note on life and works of امیر خسرو۔

Q.3) Discuss the Ghazal writing of شہریار تبریزی۔ [12]

OR

Provide a critical overview of life and works of شہریار۔

P.T.O.

Q.4) (A) Write the central idea of one of the following poems [10]

(1) مناجات (2) خواهد گذشت (3) خرابات فرنگ

(B) Write the summary of one of the following in English or Urdu

or Marathi : [10]

(1) حکمت خیر کثیر است (2) حالاً چرا، (3) درتوحید

Q.5) Write short note on any two of the following : [14]

ایہام ، سوال جواب ، تجاہل عارف ، کنایہ ، رباعی ، مثنوی ، نعت

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4128

[Total No. of Pages : 4

[5808]-329

S.Y. B.A.

ECONOMICS (Spl. - 1)

DSE-1A : Micro Economics - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23151)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *It is necessary to solve all the questions.*
- 2) *Draw beautiful figures where necessary.*
- 3) *The numbers on the Right indicate the complete marks of the questions.*

Q1) Write the answers of the following questions in 20 words each (any Eight) :
[16]

- i) What are the tools of financial analysis?
- ii) State the basic Economic Problems.
- iii) Explain the two limitations of Micro Economics.
- iv) What is Marginal Utility?
- v) State two features of Indifference curve.
- vi) What is a price line?
- vii) State the law of demand.
- viii) What are the types of Elasticity of demand?
- ix) What is a production function?
- x) What is the Elasticity of supply?

P.T.O.

Q2) Write the answers of the following questions in 50 words each (Any four) :
[16]

- i) Explain the nature of Micro Economics.
- ii) Explain the meaning and concept of Utility.
- iii) Explain the law of Demand.
- iv) Explain the determining factor of supply.
- v) Explain the concept of Market demand.
- vi) Explain the types of production function.

Q3) Write the answer of the following questions in 150 words each (Any three) :
[18]

- i) State the importance of Micro Economics.
- ii) Explain the law of Marginal Utility.
- iii) Explain the determinants factor of demand.
- iv) Explain the characteristics of production function.

Q4) Write the answer of the following questions in 300 words each (any two) :
[20]

- i) What is Micro Economics? Explain the basic economic problems in economics.
- ii) What is the Price Elasticity? Explain the types of Price Elasticity.
- iii) Explain the meaning of supply? Explain the law of supply with diagram.

Total No. of Questions: 4]

P4128

[5808]-329

S.Y. B.A.

अर्थशास्त्र (स्पेशल-1)

DSE-1A : सुक्ष्म अर्थशास्त्र - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23151)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा (कोणतेही आठ) :

[16]

- i) आर्थिक विश्लेषणाची साधने कोणती?
- ii) मुलभूत आर्थिक समस्या सांगा.
- iii) सुक्ष्म अर्थशास्त्राच्या दोन समस्या सांगा.
- iv) सीमांत उपयोगिता म्हणजे काय?
- v) समवृत्ती वक्राची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- vi) किंमत रेषा म्हणजे काय?
- vii) मागणीचा नियम सांगा.
- viii) मागणीच्या लवचिकतेचे प्रकार कोणते?
- ix) उत्पादन फलन म्हणजे काय?
- x) पुरवठ्याची लवचिकता म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नाची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [16]

- i) सुक्ष्म अर्थशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ii) उपयोगितेचा अर्थ व संकल्पना स्पष्ट करा.
- iii) मागणीचा नियम स्पष्ट करा.
- iv) पुरवठ्याचे निर्धारक घटक स्पष्ट करा.
- v) बाजार मागणी संकल्पना स्पष्ट करा.
- vi) उत्पादन फलनाचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [18]

- i) सुक्ष्म अर्थशास्त्राचे महत्व स्पष्ट करा.
- ii) घटत्या सिमांत उपयोगितेचा नियम स्पष्ट करा.
- iii) मागणीचे निर्धारक घटक स्पष्ट करा.
- iv) उत्पादन फलनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- i) सुक्ष्म अर्थशास्त्र म्हणजे काय? अर्थशास्त्रातील मुलभूत आर्थिक समस्या स्पष्ट करा.
- ii) किंमत लवचिकता म्हणजे काय? किंमत लवचिकतेचे प्रकार स्पष्ट करा.
- iii) पुरवठ्याचा अर्थ सांगून पुरवठ्याचा नियम आकृतीसह स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4129

[Total No. of Pages : 4

[5808]-330

S.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE - 2A : Macro Economics - I

(2019 Pattern) (Semester - III) (Special - II) (23152)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in the 20 words each (Any 8) : **[16]**

- a) Explain the two features of Macro Economics.
- b) What is not include in NNP?
- c) What is Aggregate Supply Price?
- d) What is meant by Average Propensity to save?
- e) What is meant by Investment multiplier?
- f) What is effective demand?
- g) State the two features of Acceleration.
- h) State the two concept of National Income.
- i) $APC + APS = ?$
- j) What is meant by unemployment?

Q2) Answer the following questions in the 50 words (Any 4) : **[16]**

- a) Write the scope of Macro Economics.
- b) Write the Importance of National Income.

P.T.O.

- c) Explain Relationship between Marginal Propensity to consume and Marginal Propensity to save.
- d) Explain the types of investment.
- e) Explain the methods of National Income Measurement.
- f) Explain the two features of flow of National Income.

Q3) Answer the following questions in the 150 words (Any 3) : **[18]**

- a) Explain the Nature of Macro Economics.
- b) What are the Factors Influencing Consumption Function.
- c) Write the difference between Micro Economics and Macro Economics.
- d) State Say's law of Market.

Q4) Answer the following questions in the 300 words (Any 2) : **[20]**

- a) Explain the classical theory of Employment.
- b) What is the marginal efficiency of capital? Explain the factors that affect the marginal efficiency of capital.
- c) What is meant by National Income and explain the various concepts of National Income.

Total No. of Questions: 4]

P4129

[5808]-330

S.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE - 2A : Macro Economics - I

(2019 Pattern) (Semester - III) (Special - II) (23152)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) समग्रलक्षी अर्थशास्त्राचे दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) NNP मध्ये कशाचा समावेश होत नाही.
- क) एकूण पूरवठा किंमत म्हणजे काय?
- ड) सरासरी बचत प्रवृत्ती म्हणजे काय?
- इ) गुंतवणूक गुणक म्हणजे काय?
- फ) प्रभावी मागणी म्हणजे काय?
- य) प्रवेगाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- र) राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या दोन संकल्पना सांगा.
- ल) $APC + APS = ?$
- व) बेकारी म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) समग्रलक्षी अर्थशास्त्राची व्याप्ती सांगा.
- ब) राष्ट्रीय उत्पन्नाचे महत्व सांगा.

- क) सिमांत बचत प्रवृत्ती आणि सिमांत उपभोग प्रवृत्ती संबंध सांगा.
- ड) गुंतवणूकीचे प्रकार सांगा.
- इ) राष्ट्रीय उत्पन्न मापनाच्या पद्धती सांगा.
- फ) राष्ट्रीय उत्पन्नाचा चक्राकार प्रवाह वैशिष्ट्ये सांगा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [18]

- अ) समग्रलक्षी अर्थशास्त्राचे स्वरूप सांगा.
- ब) उपभोगफलनावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- क) सुक्ष्म अर्थशास्त्र व समग्रलक्षी अर्थशास्त्र फरक स्पष्ट करा.
- ड) 'से' चा बाजार विषयक नियम स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) रोजगाराचा सनातनवादी सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ब) भांडवलाची सिमांत कार्यक्षमता म्हणजे काय? व्यापार परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- क) राष्ट्रीय उत्पन्न म्हणजे काय? हे सांगून राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या विविध संकल्पना स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4130

[Total No. of Pages : 4

[5808]-331

S.Y. B.A.

ECONOMICS - G2

CC - 1C : FINANCIAL SYSTEM - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23153)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *It is necessary to solve all the questions.*
- 2) *Draw beautiful figures where necessary.*
- 3) *The number on the right indicate the complete marks of the question.*

Q1) Write the answers of the following questions in 20 words each (Any eight) :
[16]

- a) Define the financial system.
- b) What is a banking institution?
- c) What is financial market?
- d) What are Public sector banks?
- e) When was the Regional Rural Bank established?
- f) State the two names of banks operating in the private sector.
- g) Define the money market.
- h) State the two names of credit instruments in the capital market.
- i) What is stock market?
- j) Define 'Non-bank financial intermediary.

P.T.O.

Q2) Write the answers of the following questions in 50 words each (Any four) :
[16]

- a) Explain the nature of Indian financial system.
- b) Explain the structure of Co-operative Banks.
- c) Explain the concept of capital market.
- d) Explain the concept of 'National Stock Market'.
- e) Explain the structure of banks in Indian Banking business.
- f) Briefly Explain the objective of Life Insurance Corporation of India.

Q3) Write the answers of the following questions in 150 words each (Any three) :
[18]

- a) Explain the Features of Indian financial system.
- b) Explain the functions of Regional Rural Banks.
- c) Explain the credit instruments in the Indian money market.
- d) Explain the Role of Foreign Exchange market.

Q4) Write the answers of the following questions in 300 words each (Any two) :
[20]

- a) What is financial market? Explain the functions of Indian financial system.
- b) What is public sector bank? Explain the detail the functioning of public sector banks.
- c) What is money market? Explain the features of the Indian money market.

Total No. of Questions: 4]

P4130

[5808]-331

S.Y. B.A.

ECONOMICS - G2

CC - 1C : FINANCIAL SYSTEM - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23153)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
- 3) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) वित्तीय व्यवस्थेची व्याख्या द्या.
- ब) बँकिंग संस्था म्हणजे काय?
- क) वित्तीय बाजार म्हणजे काय?
- ड) सार्वजनिक क्षेत्रातील बँका म्हणजे काय?
- इ) प्रादेशिक ग्रामीण बँकेची स्थापना केव्हा करण्यात आली?
- फ) खाजगी क्षेत्रात कार्यरत असलेल्या बँकांची दोन नावे सांगा.
- य) नाणेबाजाराची व्याख्या सांगा.
- र) भांडवल बाजारातील दोन पत साधने सांगा.
- ल) शेअर बाजार म्हणजे काय?
- व) 'बँकेतर वित्तीय मध्यस्थ' व्याख्या द्या.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार) [16]

- अ) भारतीय वित्त व्यवस्थेचे स्वरूप स्पष्ट करा?
- ब) सहकारी बँकांची रचना स्पष्ट करा?
- क) भांडवल बाजाराची संकल्पना स्पष्ट करा?
- ड) 'राष्ट्रीय शेअर बाजार' संकल्पना स्पष्ट करा?
- इ) भारतीय बँक व्यवसायातील बँकांची रचना स्पष्ट करा?
- फ) भारतीय आयुर्विमा महामंडळाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा?

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [18]

- अ) भारतीय वित्त व्यवस्थेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा?
- ब) प्रादेशिक ग्रामीण बँकांची कार्ये स्पष्ट करा?
- क) भारतीय नाणेबाजारातील पत साधने स्पष्ट करा?
- ड) परकीय चलन बाजाराची भूमिका स्पष्ट करा?

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) वित्तीय व्यवस्था म्हणजे काय? भारतीय वित्तीय प्रणालीचे कार्य स्पष्ट करा?
- ब) सार्वजनिक क्षेत्रातील बँका म्हणजे काय? सार्वजनिक क्षेत्रातील बँकांची कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) नाणेबाजार म्हणजे काय? नाणेबाजाराची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4131

[Total No. of Pages : 2

[5808]-332

S.Y. B.A. (Semester - III)

ECONOMICS

SEC-2A : Basic Concept of Research Methodology - 1
(2019 Pattern) (CBCS) (23154)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the rights indicate full marks.*

Q1) Answer the following question (Any one) : **[10]**

- a) Explain the importance of Economic Research.
- b) Explain the types of Research design.

Q2) Answer the following question (Any one) : **[10]**

- a) Explain in detail concepts of research.
- b) Explain the source of primary data.

Q3) Write short note (Any one) : **[5]**

- a) Published document.
- b) Concept of hypothesis

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4131

[5808]-332

S.Y. B.A. (Semester - III)

ECONOMICS

SEC-2A : Basic Concept of Research Methodology - 1

संशोधन पद्धतीच्या मुलभूत संकल्पना

(2019 Pattern) (CBCS) (23154)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) सदंर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [10]
अ) अर्थशास्त्रीय संशोधनाचे महत्व स्पष्ट करा.
ब) संशोधन आराखड्याचे प्रकार स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [10]
अ) संशोधन ही संकल्पना विस्तृत स्पष्ट करा.
ब) प्राथमिक तथ्यांचे स्रोत स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणतीही एक) [5]
अ) प्रकाशित प्रलेख
ब) समस्या विधान

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4132

[Total No. of Pages : 4

[5808]-333

S.Y. B.A. (Semester - III)

POLITICAL SCIENCE

**DSE-1A(3) : Western Political Thought
(2019 Pattern) (23161)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the rights indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words) :

[16]

- a) Name two important books of plato.
- b) State two points of criticism on Plato's ideal state.
- c) Give Aristotle's criterion of classification of state.
- d) Which is the most famous book of Aristotle?
- e) Who is the famous as the father of philosophy?
- f) Two types of Moralities suggested by Machiavelli.
- g) What are two qualities of king according to Machiavelli?
- h) State two characteristics of locke's state of nature.
- i) Who is the Writer of two Treaties on Government?
- j) According to john locke how many contracts Taken place to form social contract.

Q2) Attempt any four questions (50 words) :

[16]

- a) Plato's views on Justice
- b) Aristotle's views on state
- c) Machiavelli's views on Human Nature
- d) Locke's State of Nature Theory
- e) Machiavelli's views on Religion
- f) Aristotle's views on Property

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words) : **[18]**

- a) Discuss Plato's Ideal state
- b) Aristotles views on slavery
- c) State Machiavellis views on Religion and Morality.
- d) Explain Locke's theory of Social contract.

Q4) Attempt any two questions (500 words) : **[20]**

- a) Explain Plato's views on Education.
- b) Explain the Aristotle's views on Revolution.
- c) Explain the duties of the king suggested by Machiavelli.

Total No. of Questions : 4]

P4132

[5808]-333

S.Y. B.A. (Semester - III)

POLITICAL SCIENCE

DSE-1A(3) : Western Political Thought

(2019 Pattern) (23161)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पुर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) सदंभासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) कोणतेही आठ प्रश्न सोडवा . (20 शब्दात) [16]

- अ) प्लेटोच्या महत्वाच्या दोन ग्रंथाची नावे सांगा.
- ब) प्लेटोच्या आदर्श राज्य वरील टिकेचे दोन मुद्दे सांगा.
- स) अॅरिस्टॉटलच्या राज्याच्या वर्गिकरणाचे निकष सांगा.
- द) अॅरिस्टॉटलचा सुप्रसिद्ध ग्रंथ कोणता?
- इ) तत्वज्ञानाचा जनक म्हणून कोण प्रसिद्ध आहे?
- फ) मॅकिव्हेलीने सांगितलेले नीतीमतेचे दोन प्रकार.
- य) मॅकिव्हेलीच्या मते राजाचे दोन गुण कोणते.
- र) लॉकच्या निसर्गावस्थेची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- ल) टू ट्रीटीज ऑन गव्हर्नमेंट या ग्रंथाचा लेखक कोण आहे?
- व) जॉन लॉक च्या मते सामाजिक करार अस्तित्वात येण्यासाठी किती करार करावे लागले.

प्रश्न 2) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. (50 शब्दात) [16]

- अ) प्लेटो चे न्याय विषयक विचार
- ब) अॅरिस्टॉटलचे राज्य विषयक विचार
- स) मॅकिव्हेलीचे मनुष्य स्वभाव विषयक विचार
- द) लॉकची निसर्गावस्था
- इ) मॅकिव्हेलीचे धर्म विषयक विचार
- फ) अॅरिस्टॉटलचे संपत्ती विषयक विचार

- प्रश्न 3) कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. (100 शब्दात) [18]
- अ) प्लेटोच्या आदर्शराज्याची चर्चा करा.
 - ब) अॅरिस्टॉटलचे गुलामगिरी विषयक विचार.
 - स) मॅकिव्हेलीचे धर्म आणि नैतिकता विषयक विचार.
 - द) लॉक चा सामाजिक करार सिद्धांत स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. (500 शब्दात) [20]
- अ) प्लेटोचे शिक्षणविषयक विचार स्पष्ट करा.
 - ब) अॅरिस्टॉटलचे क्रांती विषयक विचार स्पष्ट करा.
 - स) मॅकिव्हेलीने सांगितलेली राजाची कर्तव्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4133

[Total No. of Pages : 4

[5808]-334

S.Y. B.A. (Semester - III)

POLITICAL SCIENCE

DSE - 2A : Political Journalism

(2019 Pattern) (CBCS) (23162)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the rights indicate full marks.*

Q1) Answer any eight of the following questions (in 20 words) :

[16]

- a) Explain the meaning of Journalism.
- b) Explain the two types of print Media.
- c) Explain the two benefits of television.
- d) Write two features of the magazine.
- e) Explain the two disadvantages of Web journalism.
- f) Name two qualities of Political Journalist.
- g) Write two disadvantages of print media.
- h) Write two benefits of YouTube.
- i) Explain two advantages of computer.
- j) State two features of the News Paper.

Q2) Write any four of the following short notes (in 50 words) :

[16]

- a) The importance of Television.
- b) News Papers from India.
- c) Code of Conduct.
- d) Election Report.
- e) Indian Press Act.
- f) History of World Journalism.

P.T.O.

Q3) Answer any three of the following questions (in 100 words) : **[18]**

- a) Write the benefits of Radio media.
- b) Write the importance of the Newspaper.
- c) Provide information about exit Polls.
- d) Explain the principles of Political reporting.

Q4) Answer any two of the following questions (in 200 words) : **[20]**

- a) Explain the meaning and nature of Political Journalism.
- b) Explain the guidelines for political interviews.
- c) Explain the history of post-independence journalism.

Total No. of Questions : 4]

P4133

[5808]-334

S. Y. B.A. (Semester - III)

POLITICAL SCIENCE

DSE - 2A : Political Journalism

(2019 Pattern) (CBCS) (23162)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक .
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पुर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दात) [16]

- अ) पत्रकारितेचा अर्थ सांगा.
- ब) मुद्रित प्रसारमाध्यमांचे दोन प्रकार सांगा.
- क) दूरचित्रवाणी माध्यमांचे दोन फायदे सांगा.
- ड) मासिकाचे दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- इ) वेब पत्रकारितेचे दोन तोटे सांगा.
- फ) राजकीय पत्रकाराचे दोन गुण सांगा.
- य) मुद्रित प्रसारमाध्यमांचे दोन तोटे सांगा.
- र) युट्युब या माध्यमाचे दोन फायदे लिहा.
- ल) संगणकाचे दोन फायदे सांगा.
- व) वर्तमानपत्राचे दोन वैशिष्ट्ये लिहा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दात) [16]

- अ) दूरचित्रवाणी माध्यमाचे महत्त्व
- ब) भारतातील वर्तमान पत्रे
- क) आचारसंहिता
- ड) निवडणुकीचा अहवाल
- इ) भारतीय प्रेस कायदे
- फ) जागतिक पत्रकारितेचा इतिहास

- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दात) [18]
- अ) रेडीओ प्रसारमाध्यमाचे फायदे लिहा.
 - ब) वर्तमानपत्राचे महत्त्व लिहा.
 - क) एक्झिट पोला बदल माहिती लिहा.
 - ड) राजकीय अहवालाची तत्त्वे स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दात) [20]
- अ) राजकीय पत्रकारितेचा अर्थ व स्वरूप स्पष्ट करा.
 - ब) राजकीय मुलाखतीचे मार्गदर्शक तत्त्वे स्पष्ट करा.
 - क) स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील पत्रकारितेचा इतिहास स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4134

[Total No. of Pages : 4

[5808]-335

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC-1C : An Introduction to Political Science

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23163)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (in 20 words) :

[16]

- i) The meaning of Political science.
- ii) The Relation Between History and Political science.
- iii) Define the meaning of political science.
- iv) Divine theory of the origin of the state.
- v) Evolutionary theory of the origin of the state.
- vi) Market-Meaning and Definition.
- vii) Democracy-Meaning and Definition.
- viii) An Idealistic Approach-Meaning.
- ix) The concept of Feminism.
- x) The meaning of Representative democracy.

P.T.O.

Q2) Attempt any four short notes (in 50 words) : **[16]**

- i) Explain that political science is an Art.
- ii) Explain the meaning & Features of Traditional approach of political science.
- iii) Explain the features An Idealistic Approach of political science.
- iv) Explain the Elements of the state.
- v) Write the Importance of the state.
- iv) Write the meaning of the market and its Elements.

Q3) Attempt any three questions (in 100 words) : **[18]**

- i) Explain the Definition of political science and its scope.
- ii) Explain the Empirical approach of political science.
- iii) Explain the social contract theory of Hobbes's.
- iv) Explain the meaning of market and the types of market.

Q4) Attempt any two questions (in 200 words) : **[20]**

- i) Explain the meaning of modern political science and its approach.
- ii) Explain the Behavioral approach of political science.
- iii) Explain the meaning of the civil society and its principles.

Total No. of Questions: 4]

P4134

[5808]-335

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC-1C : An Introduction to Political Science

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23163)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा (20 शब्दांत) :

[16]

- i) राज्यशास्त्राचा अर्थ
- ii) इतिहास व राज्यशास्त्र संबंध
- iii) राज्यसंस्था-अर्थ व व्याख्या
- iv) राज्याचा दैवी सिध्दांत
- v) राज्याच्या उदयाचा उत्क्रांतीवादी सिध्दांत
- vi) बाजारपेठ अर्थ व व्याख्या
- vii) लोकशाही अर्थ व व्याख्या
- viii) आदर्शवादी दृष्टिकोन-अर्थ
- ix) स्त्रीवादाची संकल्पना
- x) प्रातिनिधिक लोकशाहीचा अर्थ

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा (50 शब्दांत) : [16]

- i) राज्यशास्त्र हे कला आहे, स्पष्ट करा.
- ii) पारंपारिक राज्यशास्त्राचा अर्थ सांगून त्याची वैशिष्ट्ये लिहा.
- iii) राज्याच्या आदर्शवादी दृष्टिकोनाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- iv) राज्याचे मूलाधार लिहा.
- v) आधुनिक राज्याचे महत्व लिहा.
- vi) बाजारपेठेची व्याख्या सांगून त्याचे घटक लिहा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (100 शब्दांत) : [18]

- i) राज्यशास्त्राची व्याख्या लिहून त्याची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ii) राज्यशास्त्राचा अनुभववादी दृष्टिकोन लिहा.
- iii) हॉब्सचा सामाजिक करार सिध्दांत लिहा.
- iv) बाजारपेठेची व्याख्या सांगून त्याचे प्रकार लिहा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (200 शब्दांत) : [20]

- i) आधुनिक राज्यशास्त्राचा अर्थ सांगून त्याचे स्वरूप लिहा.
- ii) राज्यशास्त्राचा वर्तनवादी दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- iii) नागरि समाजाचा अर्थ सांगून त्याची तत्वे सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4135

[Total No. of Pages : 4

[5808]-336

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

G2 - CC - 2C : An Introduction to Political Ideologies

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23164)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Eight questions (20 words) :

[16]

- a) Define ideology.
- b) Write two basic principles of ideology.
- c) Define the meaning of Nationalism.
- d) What are the types of Nationalism?
- e) Progressive Nationalism.
- f) Define Fascism.
- g) Explain any two principles of Democratic Socialism.
- h) Corporate State.
- i) Define the meaning of socialism.
- j) New Fascism.

P.T.O.

Q2) Attempt any four questions (50 words) :

[16]

- a) Explain the nature of ideology.
- b) What is meant by cultural Nationalism?
- c) Explain the features of Democratic Socialism.
- d) Meaning of Fascism.
- e) Functions of ideology.
- f) Fabian Socialism.

Q3) Attempt any three questions (100 words) :

[18]

- a) Discuss in detail the origin and development of ideology.
- b) State the elements of Nationalism.
- c) What are the factors responsible for the rise of Fascism?
- d) Write basic principles of syndicalism.

Q4) Attempt any two questions (200 words) :

[20]

- a) Explain in detail the concept of progressive and Reactionary Nationalism.
- b) State the philosophy of Fascism.
- c) What is meant by Democratic Socialism? Explain its features.

Total No. of Questions : 4]

P4135

[5808]-336

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

G2 - CC - 2C : An Introduction to Political Ideologies

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23164)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा :

[16]

- अ) विचारप्रणालीचा अर्थ परिभाषित करा.
- ब) विचारासरणीची दोन मूलभूत तत्त्वे लिहा.
- क) राष्ट्रवादाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- ड) राष्ट्रवादाचे प्रकार काय आहेत.
- इ) पुरोगामी राष्ट्रवाद.
- फ) फॅसिझमची व्याख्या स्पष्ट करा.
- य) लोकशाही समाजवादाची कोणतीही दोन तत्त्वे स्पष्ट करा.
- र) संयुक्त (सामुदायिक) राज्य.
- ल) समाजवादाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- व) नव फॅसिझम.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा 50 शब्दांत लिहा : [16]

- अ) विचारप्रणालीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) सांस्कृतिक राष्ट्रवाद म्हणजे काय.
- क) लोकशाही समाजवादाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ड) फॅसिझमचा अर्थ सांगा.
- इ) विचारप्रणालीचे कार्य स्पष्ट करा.
- फ) फेबियन समाजवाद.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा : [18]

- अ) विचारसरणीच्या उत्पत्ती आणि विकासाबद्दल सविस्तर चर्चा करा.
- ब) राष्ट्रवादाचे घटक सांगा.
- क) फॅसिझमच्या उदयास कोणते घटक जबाबदार आहे. ते सांगा.
- ड) श्रमिकसंघवादाची मूलभूत तत्त्वे लिहा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा : [20]

- अ) पुरोगामी व प्रतिगामी राष्ट्रवादाची संकल्पना तपशीलवाद स्पष्ट करा.
- ब) फॅसिझमचे तत्वज्ञान स्पष्ट करा.
- क) लोकशाही समाजवादाचा अर्थ स्पष्ट करून त्याची वैशिष्ट्ये लिहा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4136

[Total No. of Pages : 2

[5808]-337

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

SEC-2A(2) : Basics of Indian Constitution

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23165)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write answers of the following questions in 200 words (any one) : **[10]**

- a) Write the brief information of constituent Assembly of India.
- b) Explain the nature of preamble of indian Constitution.

Q2) Write answers of the following questions in 200 words (any one) : **[10]**

- a) Explain the Right to Freedom.
- b) Explain the Right to Equality.

Q3) Write notes (Any one) : **[5]**

- a) Cabinet mission plan.
- b) The Righth against Exploitation.

P.T.O.

Total No. of Questions: 3]

P4136

[5808]-337

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

SEC-2A(2) : Basics of Indian Constitution

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23165)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा (फक्त एक) : [10]
अ) घटनासमितीची संक्षिप्त माहिती लिहा.
ब) राज्यघटनेच्या उद्देशपत्रिकेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा (फक्त एक) : [10]
अ) स्वातंत्र्याचा हक्क स्पष्ट करा.
ब) समतेचा हक्क स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** टिपा लिहा (कोणतीही एक) : [5]
अ) कॅबिनेट मिशन योजना
ब) शोषणाविरुद्धचा हक्क

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4137

[Total No. of Pages : 2

[5808]-338

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE - 1A : Medieval India - Sultanate Period

(2019 Pattern) (Semester - III) (23171)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words (any one) **[15]**

- a) Give information about the written sources required for the sultanate period of medieval India.

OR

- b) Explain in detail the contribution of Emperor Krishnadevaray in the Vijayanagara Empire.

Q2) Answer the following question in 300 words (any one) **[15]**

- a) Evaluate the contribution of Sultan Balban.

OR

- b) Evaluate the various experiment of Sultan Muhammad-Bin-Tughlaq.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) **[20]**

- a) Explain the contribution of Sultan Raziyya.
- b) Explain the agricultural reforms of sultan Firuz Tughlaq.
- c) Review the market policy of Sultan Alauddin Khalji.
- d) Write the characteristics of the Bahamani Empire.

Q4) Short notes(any four). **[20]**

- a) Copper plate.
- b) First battle of Tarain.
- c) Merit of Qutbuddin Aibak.
- d) Organization of forty.
- e) First battle of Panipat.
- f) Hasan Gangu Bahamani.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4137

[5808]-338

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE - 1A : Medieval India - Sultanate Period
(2019 Pattern) (Semester - III) (23171)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [15]

- अ) मध्ययुगीन भारताच्या सुलतानशाही कालखंडासाठी आवश्यक लिखित साधनांची माहिती द्या.
किंवा
ब) विजयनगर साम्राज्यातील सम्राट कृष्णदेवराय यांचे योगदान सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [15]

- अ) सुलतान बल्बनच्या कामगिरीचे मूल्यमापन करा.
किंवा
ब) सुलतान मुहमद-बिन-तुघलकांच्या विविध प्रयोगांचे मूल्यमापन करा.

प्र.3) खालील प्रश्नाची 200 शब्दात उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) सुलतान रझियाची कामगिरी स्पष्ट करा.
ब) सुलतान फिरोज तुघलकांच्या कृषी विषयक सुधारणा स्पष्ट करा.
क) सुलतान अल्लाउद्दीन खिलजीच्या बाजारविषयक धोरणाचा आढावा घ्या.
ड) बहामनी साम्राज्याची वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) ताम्रपट
ब) तराईनची पहिली लढाई
क) कुतुबउद्दीन ऐबकाची योजना
ड) चाळीसगणी संघटना
इ) पानिपतची पहिली लढाई
फ) हसनगंगु बहामनी

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4138

[Total No. of Pages : 4

[5808]-339

S.Y. B.A. (Part- I)

HISTORY (Special - 2)

DSE - 2 A : Glimpses of The Modern World

(2019 Pattern) (Semester - III) (23172)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (Any One) : **[15]**

- a) Explain the nature of Renaissance movement.

OR

- b) Write the causes of Religious reform movement.

Q2) Answer the following questions in 300 words (Any One) : **[15]**

- a) Write the impact of American Revolution.

OR

- b) Review the development of Industrial Revolution.

Q3) Answer the following questions in 200 words (Any Two) : **[20]**

- a) Explain the role of Mazaani in the Unification of Italy.
- b) Write an information about Bostan Tea Party.
- c) Write the impact of Meiji revolution.
- d) Explain the role of Woodrow Wilson in Paris peace conference.

P.T.O.

Q4) Write a short note (Any Four) :

[20]

- a) Rationalism.
- b) Benjamin Franklin.
- c) Declaration of Independence.
- d) Mercantalism.
- e) Socialism.
- f) International Labour Organization.

Total No. of Questions : 4]

P4138

[5808]-339

S.Y. B.A. (Part- I)

HISTORY (Special - 2)

DSE - 2 A : Glimpses of The Modern World

(2019 Pattern) (Semester - III) (23172)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [15]

अ) पुनरूज्जीवन चळवळीचे स्वरूप स्पष्ट करा.

किंवा

ब) धार्मिक सुधारणा चळवळीची कारणे लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [15]

अ) अमेरिकन राज्यक्रांतीचे परिणाम लिहा.

किंवा

ब) औद्योगिक क्रांतीच्या विकासाचा आढावा घ्या.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

अ) इटलीच्या एकीकरणातील मॅझिनी ची भूमिका स्पष्ट करा.

ब) बोस्टन टि.पार्टि विषयी माहिती लिहा.

क) मेईजी क्रांतीचे परिणाम लिहा.

ड) पॅरिस शांतता परीषदेतील वुड्रोविल्सन यांची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) बुद्धीप्रामाण्यवाद.
- ब) बेंजमिन फ्रँकलिन.
- क) स्वातंत्र्याचा जाहीरनामा.
- ड) व्यापारवाद.
- य) समाजवाद.
- र) आंतर्राष्ट्रीय कामगार संघटना.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6798

[Total No. of Pages : 4

[5808]-340

S.Y. B.A. (Semester-III)

HISTORY

**DSE - 2A : History of East Asia
(2019 Pattern) (23173)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (any one) : **[15]**

- a) Explain the course of communist revolution in China.

OR

- b) Describe the relationship between the communist party and kuomintang party.

Q2) Answer the following question in 300 words (any one) : **[15]**

- a) Explain the relationship between Russia and Japan.

OR

- b) Explain Japan's role during world war I and II.

Q3) Answer the following question in 200 words (any two): **[20]**

- a) Explain how China's economy was restructured.
- b) Explain the concept of China's "Great Leap Forward".
- c) Describe the period of General Mac Arthur in Japan.
- d) Explain Japan's role in International politics.

P.T.O.

Q4) Short notes (Any four) :

[20]

- a) America's Rule of Law
- b) Military Tribunals in Japan
- c) India - China War (1962)
- d) China - Russia saint Question
- e) Japan's Industrial Development
- f) Chanq-kai-shek

Total No. of Questions : 4]

P6798

[5808]-340

S.Y. B.A. (Semester-III)

HISTORY (इतिहास)

DSE - 2A : History of East Asia

(2019 Pattern) (23173)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) चीनमधील साम्यवादी क्रांतीची वाटचाल स्पष्ट करा.
किंवा
ब) साम्यवादी पक्ष व कोमिंगतांग पक्ष यांच्यातील संबंधाचे वर्णन करा.
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) रशिया व जपान यांच्यामधील संबंध स्पष्ट करा.
किंवा
ब) पहिल्या व दुसऱ्या महायुद्धादरम्यानची जपानची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [20]
अ) चीनच्या अर्थव्यवस्थेचे पुनर्निर्माण कशाप्रकारे करण्यात आले ते स्पष्ट करा.
ब) चीनच्या “विकासाची प्रचंड झेप” हि संकल्पना स्पष्ट करा.
क) जपानमधील जनरल मॅक ऑर्थरच्या कालखंडाची माहिती द्या.
ड) जपानची आंतरराष्ट्रीय राजकारणातील भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) अमेरिकेचे अधिकार शासन
- ब) जपानमधील मिलिटरी ट्रिब्यूनल
- क) भारत-चीन युद्ध (1962)
- ड) चीन-रशिया सरहद्द प्रश्न (1962)
- इ) जपानचा औद्योगिक विकास
- फ) चॅंग-कै-शेक

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4139

[Total No. of Pages : 4

[5808]-341

S.Y. B.A.

HISTORY

**G-2-CC-1(3) : HISTORY OF THE MARATHAS - (1630-1707)
(2019 Pattern) (Semester - III) (23174)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in about 300 words (any one) : **[15]**

- a) Explain the causes of the rise of Maratha Power.

OR

- b) Evaluate the achievement of Shahaji Raja.

Q2) Answer the following questions in about 300 words (any one) : **[15]**

- a) State the causes and importance of second coronation of Shivaji Maharaj.

OR

- b) Explain the relationship between Sambhaji Maharaj and Mughals.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) : **[20]**

- a) Give the information about foreign sources that are useful for the study of Maratha History.
- b) Explain the concept of "Maharashtra Dharm".
- c) Give the brief information about Agra visit and release.
- d) Explain the causes of Shivaji's Karnataka expedition.

P.T.O.

Q4) Short Notes (any four) :

[20]

- a) Sabhasad Bakhar.
- b) The work of Shahaji Raja in Karnatka.
- c) Bajiprabhu Deshpande.
- d) Second sack of Surat.
- e) Mirzaraje Jayshingh.
- f) Dhanaji Jadhav.

Total No. of Questions: 4]

P4139

[5808]-341

S.Y. B.A.

इतिहास

G-2-CC-1(3) : मराठ्यांचा इतिहास - (1630-1707)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23174)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

अ) मराठा सत्तेच्या उदयाची कारणे स्पष्ट करा.

किंवा

ब) शहाजी राजांच्या कामगिरीचे मूल्यमापन करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

अ) शिवाजी महाराजांच्या दुसऱ्या राज्याभिषेकाची कारणे सांगून महत्व विशद करा.

किंवा

ब) संभाजी महाराज आणि मुघल संबंध स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [20]

अ) मराठ्यांच्या इतिहासाच्या अभ्यासासाठी उपयुक्त असलेल्या परकीय साधनांची माहिती द्या.

ब) महाराष्ट्र धर्म संकल्पना स्पष्ट करा.

क) आग्रा कटे व सुटका याची संक्षिप्त माहिती द्या.

ड) शिवाजी महाराजांच्या कर्नाटक स्वारीची कारणे सांगा.

प्रश्न 4) टीपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) सभासद बखर
- ब) शहाजी राजांचे कर्नाटकातील कार्य.
- क) बाजीप्रभू देशपांडे.
- ड) सूरतेची दूसरी लूट.
- इ) मिर्झाराजे जयसिंग.
- फ) धनाजी जाधव

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4140

[Total No. of Pages : 4

[5808]-342

S.Y. B.A.

HISTORY

Brahmi Script (SEC - 2A)

(2019 Pattern) (Semester - III) (Credit - II) (23175)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 200 words (any one) : [10]

- a) Explain the history and importance of ancient Brahmi script.

OR

- b) Write detailed information about the Brahmi script inscriptions of ancient satavahana period.

Q2) Write an essay on following topics in Brahmi script in 200 words (any one) : [10]

- a) Maharashtra culture
- b) Incredible India
- c) Chht. Shivaji Maharaj

Q3) Translate the following Brahmi script passage (any one) : [5]

Script 1

ब्रह्मि लिपिः अत्यन्तं प्राचीनम् । इतिहासे अत्र अनेकानि
उदाहरणानि मिलेयुः । एतेषु लिपिः अत्यन्तं सुन्दरम् ।
इतिहासे अत्र अनेकानि उदाहरणानि मिलेयुः ।
एतेषु लिपिः अत्यन्तं सुन्दरम् । इतिहासे अत्र
अनेकानि उदाहरणानि मिलेयुः । एतेषु लिपिः
अत्यन्तं सुन्दरम् । इतिहासे अत्र अनेकानि
उदाहरणानि मिलेयुः ।

P.T.O.

Script 2

ህጋዊነት ስለሌላው ተጠቃሚዎች ስርዓት ለሌሎች
ታሪክ. ህግ- ስለሌላው ስህተት ስለሌላው ጠባብ
ተቋ ስለሌላው ስህተት ስለሌላው ስህተት ስለሌላው
ሰነድ. ጠባብ ተቋ. ስለሌላው ስህተት ስለሌላው ስህተት
ስለሌላው ስህተት ስለሌላው ስህተት ስለሌላው ስህተት
ሰነድ. ስለሌላው ስህተት ስለሌላው ስህተት ስለሌላው ስህተት

Total No. of Questions: 3]

P4140

[5808]-342

S.Y. B.A.

HISTORY

Brahmi Script (SEC - 2A)

(2019 Pattern) (Semester - III) (Credit - II) (23175)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [10]

अ) प्राचीन ब्राहमी लिपीचा इतिहास व महत्व सांगा.

किंवा

ब) प्राचीन सातवाहनकालीन ब्राहमी लिपीतील शिलालेखांची सविस्तर माहिती लिहा.

प्रश्न 2) खालील कोणत्याही एका विषयावर 200 शब्दात ब्राहमी लिपी मध्ये निबंध लिहा. [10]

अ) महाराष्ट्र संस्कृती

ब) अतुल्य भारत

क) छत्रपती शिवाजी महाराज

प्रश्न 3) खालील ब्राहमीलिपीतील उतारा लिप्यांतर करा. (कोणताही एक) [5]

उतारा 1

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4141

[Total No. of Pages : 2

[5808]-343

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC - 2A : Art and Architecture of Early India

(From 3000 B.C. to 12th Century A.D.)

(Skill Enhancement Courses) (2 Credit)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23176)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 200 words (any one) : **[10]**

- a) Write about sculptural art in post Gupta period.
- b) Write about Architecture during Cholas period.

Q2) Answer the following question in 200 words (any one) : **[10]**

- a) Give an account on the Great Bath during Indus vally civilisation.
- b) Write on Rock Architecture in post Mauryan period.

Q3) Short Notes (any one) : **[5]**

- a) Nagar Style.
- b) Mauryan Pottery.

P.T.O.

Total No. of Questions: 3]

P4141

[5808]-343

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC - 2A : इतिहास प्राचीन भारतीय कला व स्थापत्य

(इ.स.पू. 3000 ते इ.स. 1200)

(Skill Enhancement Courses) (2 Credit) (23176)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (फक्त एक) [10]
अ) गुप्तोत्तर काळातील मूर्तिकलेविषयी माहिती द्या.
किंवा
ब) चोल काळीन स्थापत्या विषयी माहिती सांगा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (फक्त एक) [10]
अ) सिंधू संस्कृतीतील महास्नान गृहाची चर्चा करा.
किंवा
ब) मौर्योत्तर काळीन दगडी स्थापत्यांची माहिती सांगा.
- प्रश्न 3)** टीपा लिहा. (कोणतीही एक) [5]
अ) नागरशैली.
ब) मौर्यकाळीन मातीची भांडी.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4142

[5808]-344

S.Y. B.A.

HISTORY

Skill Enhancement Courses (SEC-2A)

Digital Documentation

(2019 Pattern) (Semester -III) (23177) (CBCS)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figure to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 200 words (any one) **[10]**

- a) Give the information about various digital tools for study of history.

OR

- b) Explain the data security in details.

Q2) Answer the following question in 200 words (any one) **[10]**

- a) Explain the process of data storage.

OR

- b) How the text file is converted to text image.

Q3) Short notes (any one) **[5]**

- a) File formats.

OR

- b) Audio Books.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4142

[5808]-344

S.Y. B.A.

HISTORY

Skill Enhancement Courses (SEC-2A)

Digital Documentation

(2019 Pattern) (Semester -III) (23177) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (फक्त एक) [10]

अ) इतिहासाच्या अभ्यासासाठी उपयुक्त ठरणाऱ्या विविध डिजिटल साधनांची माहिती द्या.

किंवा

ब) डाटा सेक्यूरिटी बद्दल सविस्तर माहिती द्या.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (फक्त एक) [10]

अ) डाटा स्टोरेज करण्याची प्रक्रीया स्पष्ट करा.

किंवा

ब) टेक्स्ट फाईलचे इमेज फाईल मध्ये कशा प्रकारे रूपांतर करावे.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही एक) [5]

अ) फाईल फॉर्मॅट

किंवा

ब) ऑडियो बुक्स

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4143

[Total No. of Pages : 2

[5808]-345

S.Y. B.A.

23178 : HISTORY

(SEC - 2A (2)) : Tourism Management

(2019 Pattern) (Semester - III)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 200 words (Any one) : **[10]**

- a) Explain the types of tourism and elaborate historical tourism in detail.

OR

- b) Explain the role of accommodation in Tourism business.

Q2) Answer the following question in 200 words (Any one) : **[10]**

- a) Explain the Impact of tourism on economic and social elements.

OR

- b) Explain the role of Tourism in sustainable development.

Q3) Short Note (any one) : **[5]**

- a) Religious Tourism
- b) The economic Importance of Tourism.

P.T.O.

Total No. of Questions: 3]

P4143

[5808]-345

S.Y. B.A.

23178 : इतिहास

(SEC - 2A (2)) : Tourism Management

(पर्यटन व्यवस्थापन)

(2019 Pattern) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) [10]
अ) पर्यटनाचे प्रकार सांगून ऐतिहासिक पर्यटन म्हणजे काय ते सांगा.
किंवा
ब) पर्यटन व्यवसायातील निवास व्यवस्थेची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [10]
अ) पर्यटनाचा आर्थिक व सामाजिक घटकावर होणारा परिणाम स्पष्ट करा.
किंवा
ब) शाश्वत विकासामध्ये पर्यटनाची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** टिपा लिहा. (कोणतेही एक) [5]
अ) धार्मिक पर्यटन
ब) पर्यटनाचे आर्थिक महत्व

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4144

[Total No. of Pages : 4

[5808]-346

S.Y. B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

CC - 1C : Political and Legal Institutions in Ancient India

(2019 Pattern) (New) (Semester - III) (General Paper - II) (23183)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (any one) : **[15]**

- a) State the sources useful for the study of Ancient Indian Political and Legal Institutions.

OR

- b) State the salient features of Ancient Indian Republics.

Q2) Answer the following questions in 300 words (any one) : **[15]**

- a) What is Monarchical state? Explain the nature of Monarchical state.

OR

- b) Explain the Saptanga theory of state.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) : **[20]**

- a) Explain the nature and functions of Sabha.
- b) Discuss the theory of Kingship of Guptas.
- c) Explain the importance of Ministry in Ancient India.
- d) Write in-detail the types of Ancient Indian Courts.

P.T.O.

Q4) Short Notes (Any four) :

[20]

- a) Organic theory of State.
- b) Functions of Samiti.
- c) Duties of Ministers in Ancient Period.
- d) Vidatha.
- e) Nature of Ancient Judiciary.
- f) Types of Punishments in Ancient times.

Total No. of Questions : 4]

P4144

[5808]-346

S.Y. B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

CC - 1C : Political and Legal Institutions in Ancient India

(2019 Pattern) (New) (Semester - III) (General Paper - II) (23183)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

अ) प्राचीन भारतीय राजकीय व न्यायविषयक संस्थांच्या अभ्यासास उपयुक्त साधने सांगा.

किंवा

ब) प्राचीन भारतीय गणराज्यांची ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

अ) राजेशाही राज्य म्हणजे काय हे सांगून राजेशाही राज्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.

किंवा

ब) राज्याचा 'सप्तांग सिद्धांत' स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही दोन) [20]

अ) 'सभेचे' स्वरूप व कार्य विशद करा.

ब) गुप्त राजपद सिद्धांताची चर्चा करा.

क) प्राचीन भारतातील मंत्री मंडळाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ड) प्राचीन भारतीय न्यायालयांचे प्रकार सविस्तर लिहा.

प्रश्न 4) टीपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) राज्याचा सेंद्रिय सिद्धांत.
- ब) समितीची कार्ये.
- क) प्राचीन काळातील मंत्र्यांची
- ड) विद्थ.
- य) प्राचीन न्यायसंस्थेचे स्वरूप.
- र) प्राचीन काळातील शिक्षेचे प्रकार.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4145

[Total No. of Pages : 2

[5808]-347
S.Y. B.A.
ANTHROPOLOGY
CC - 1C G - II : Indian Tribes
(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23193)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks..*

Q1) Write short notes on any three of the following **[15]**

- a) Nomadic Tribes.
- b) Concept of Tribes.
- c) School-Drop out.
- d) Reason of Tribal societies study.
- e) Gotul.

Q2) Answer any three of the following questions in 50 words each **[15]**

- a) Explain the Geographical classification of Indian Tribes.
- b) Elaborate the characteristics of tribes.
- c) Transport and communication in tribal society.
- d) State the function of Youth Dormitories.
- e) State the Economical classification of Indian Tribal society.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each. **[20]**

- a) Explain the Ethnic and linguistic classification of Indian Tribes.
- b) Explain the structure of youth Dormitories of Indian Tribes.
- c) Explain the illiteracy in Indian Tribes.
- d) Explain the availability of health care facilities in Indian Tribes.

Q4) Answer any one of the following question in 300 words. **[20]**

- a) Describe the types of Tribal Dormitories.
- b) Describe the various problems of Schedule Tribes.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4145

[5808]-347

S.Y. B.A.

ANTHROPOLOGY

CC - 1C G - II : Indian Tribes

(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23193)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्र.1)** थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) भटक्या जमाती
 - ब) आदिवासींची संकल्पना
 - क) शाळेतील गळती
 - ड) आदिवासी समाजाच्या अभ्यासाची कारणे
 - इ) गोदूल
- प्र.2)** खालील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) भारतीय आदिवासींचे भौगोलिक वर्गीकरण स्पष्ट करा.
 - ब) आदिवासींची वैशिष्ट्ये विशद करा.
 - क) आदिवासी समाजातील वाहतूक आणि दळणवळण विशद करा.
 - ड) युवागृहाची कार्य सांगा.
 - इ) भारतीय आदिवासीची समाजाचे आर्थिक वर्गीकरण थोडक्यात सांगा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) भारतीय आदिवासींचे वांशिक व भाषिक वर्गीकरण सविस्तर लिहा.
 - ब) आदिवासींच्या युवागृहाची संरचना स्पष्ट करा.
 - क) भारतीय आदिवासींमधील निरक्षरता स्पष्ट करा.
 - ड) आदिवासी जमातीतील आरोग्य विषयक उपलब्ध सूविधा स्पष्ट करा.
- प्र.4)** खालील प्रश्नांची उत्तर 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [20]
- अ) आदिवासींच्या युवा गृहांच्या प्रकारांचे वर्णन करा.
 - ब) अनुसूचित जमातींच्या समस्या विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4146

[Total No. of Pages : 4

[5808]-348

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

Gg - 220(A) : DSE - 1A : Geography of Maharashtra - I
(2019 Pattern) (Semester - III) (CBCS) (23201)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of map stencil is allowed.
- 4) Draw neat diagrams wherever necessary.

Q1) Write answer of the questions about 20 words each. (any Eight) [16]

- a) Give the number of Maharashtra in India in terms of area.
- b) What is the total population of Maharashtra according to 2011 census?
- c) How many districts are in Maharashtra state?
- d) Write the names of any two physiographic divisions of Maharashtra.
- e) Write the names of any two west flowing rivers in Maharashtra.
- f) State any two characteristics of Regur soil.
- g) Define 'Flood'.
- h) What is a catchment area?
- i) Define 'soil'.
- j) Write the names of two thermal power projects in Maharashtra.

Q2) Write short notes in about 50 words. (any three) [18]

- a) Neighbouring states of Maharashtra.
- b) 'Alluvial soil'
- c) Types of drought.
- d) Watershed management.

P.T.O.

Q3) Write the answers of questions in 100 words each. (any Two) **[16]**

- a) Write the geographical information of Konkan coast.
- b) Write brief information on drought management.
- c) Explain the direct and indirect benefits of forests.

Q4) Write the answer of the questions in 300 words each. (any one) **[20]**

- a) Explain the Godavari River system in details.
- b) Explain the distribution of soils in Maharashtra.

Total No. of Questions: 4]

P4146

[5808]-348

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

Gg - 220(A) : DSE - 1A : Geography of Maharashtra - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23201)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
- 4) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
- 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) [16]
- अ) क्षेत्रफळाच्या दृष्टीने महाराष्ट्र राज्याचा भारतातील क्रमांक सांगा.
 - ब) 2011 च्या जनगणनेनुसार महाराष्ट्राची एकूण लोकसंख्या किती आहे.
 - क) महाराष्ट्र राज्यात एकूण जिल्हे किती ?
 - ड) महाराष्ट्रातील कोणत्याही दोन प्राकृतिक विभागांची नावे लिहा.
 - इ) महाराष्ट्रातील कोणत्याही दोन पश्चिम वाहिनी नद्यांची नावे लिहा.
 - फ) रेगूर मृदेचे दोन गुणधर्म लिहा.
 - य) पूराची व्याख्या लिहा.
 - र) पाणलोटक्षेत्र म्हणजे काय ?
 - ल) मृदेची व्याख्या लिहा.
 - व) महाराष्ट्रातील दोन औष्णिक विद्युत प्रकल्पांची नावे लिहा.

- प्रश्न 2)** प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [18]
- अ) महाराष्ट्राच्या शेजारील राज्य
 - ब) गाळाची मृदा
 - क) दुष्काळाचे प्रकार
 - ड) पाणलोटक्षेत्र व्यवस्थापन

- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [16]
- अ) कोकण किनारपट्टीची भौगोलिक माहिती लिहा.
- ब) दुष्काळाचे व्यवस्थापन यावर थोडक्यात माहिती लिहा.
- क) वनांचे प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष फायदे सांगा.

- प्रश्न 4)** खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [20]
- अ) गोदावरी नदी प्रणालीची सविस्तर माहिती लिहा.
- ब) महाराष्ट्रातील मृदे चे वितरण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4147

[Total No. of Pages : 4

[5808]-349

S.Y. B.A. (Semester - III)

GEOGRAPHY

**Gg-220(A) DSE-1A : Population Geography - I
(2019 Pattern) (CBCS) (23202)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of map stencils is allowed.*
- 4) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Write answer of the questions about 20 words each (any eight) : **[16]**

- a) Write the definition of population geography.
- b) When was the First Census started in India?
- c) Write the names of any two factors that caused the change in the population.
- d) Write the names of two government servants who go from house to house during the census data collection.
- e) Write the names of two means of birth control.
- f) Write the definition of infant mortality.
- g) Write the definition of inter continental migration.
- h) State the types of migration on the basic of time.
- i) Write the names of any two Economic activities.
- j) Write the definition of dependency ratio.

Q2) Write note of the following questions in 50 words each (any three) : **[18]**

- a) Dynamic nature of population geography.
- b) Census - population collection tool.
- c) Population growth and climate.
- d) Average life expectancy.

P.T.O.

Q3) Write answers to the following questions in 100 words each (any two) : **[16]**

- a) Explain the scope of population geography.
- b) Write the detail of the National Family Health Survey.
- c) Write the detail of the Population Pyramid.

Q4) Write answer to the following question in 300 words (any one) : **[20]**

- a) Explain the correlation of population geography with other social sciences.
- b) Write detailed information about the types of migration.

Total No. of Questions : 4]

P4147

[5808]-349

S.Y. B.A. (Semester - III)

GEOGRAPHY

Gg-220(A) DSE-1A : Population Geography - I

(2019 Pattern) (CBCS) (23202)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पुर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 4) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 5) सदंभासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही आठ) [16]

- अ) लोकसंख्या भूगोलाची व्याख्या लिहा.
- ब) भारतात जनगणनेची सुरुवात प्रथम केंव्हा झाली.
- स) लोकसंख्येतील बदलासाठी कारणीभूत असलेल्या दोन घटकांची नावे लिहा.
- द) जनगणेच्या दरम्यान घरोघरी जाऊन आकडेवारी गोळा करण्याचे कार्य करण्याच्या दोन शासकीय सेवकांची नावे लिहा.
- इ) संतती नियमनांच्या दोन साधनांची नावे लिहा.
- फ) बालमृत्यूची व्याख्या लिहा.
- य) आंतरखंडीय स्थलांतराची व्याख्या लिहा.
- र) कालावधीनुसार स्थलांतराच्या प्रकाराची नावे लिहा.
- ल) कोणत्याही दोन आर्थिक व्यवसायांची नावे लिहा.
- व) अवलंबन भाराची व्याख्या लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची प्रत्येक 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [18]

- अ) लोकसंख्या भूगोलाचे गतीशिल स्वरूप
- ब) लोकसंख्येची आकडेवारी गोळा करणाचे साधन-जनगणना
- स) लोकसंख्या वाढ आणि हवामान
- द) सरासरी आयुर्मान

- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [16]
- अ) लोकसंख्या भूगोलाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) राष्ट्रीय कुटूंब आरोग्य पाहणीची सविस्तर माहिती लिहा.
- स) वयोगट लिंग सापेक्ष शंकूची सविस्तर माहिती लिहा.

- प्रश्न 4) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा (कोणतेही एक) [20]
- अ) लोकसंख्या भूगोलाचा इतर सामाजिक शास्त्राशी असलेला सहसंबंध स्पष्ट करा.
- ब) स्थलांतराच्या प्रकारांची सविस्तर माहिती लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4148

[Total No. of Pages : 4

[5808]-351

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**Gg - 201(A) : CC - 1C : ENVIRONMENTAL GEOGRAPHY - I
(2019 Pattern) (Semester - III) (CBCS) (23204)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of map stencils is allowed.*
- 4) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Write answer of the questions about 20 words each (any eight) : [16]

- a) Write a definition of environmental Geography.
- b) Give the types of environment on the basis of origin.
- c) Write a definition of Natural environment.
- d) Which biologist first introduced the term 'Ecology'?
- e) Write the definition of ecosystem.
- f) Name the biotic (organic) components of the ecosystem.
- g) What is a food chain?
- h) When and whom the concept of 'Ecological pyramid" was introduced.
- i) Write a definition of biodiversity.
- j) Write any two measures for biodiversity conservation.

P.T.O.

Q2) Answer in about 50 words each (any three) :

[18]

- a) Scope of environmental Geography.
- b) Structure of ecosystem.
- c) Concept of Biodiversity.
- d) Concept of Pollution.

Q3) Write the answer of the following questions in 100 words (any two) : **[16]**

- a) Explain the meaning, concept and definition of the ecosystem.
- b) Write the economic potential of biodiversity.
- c) Write the causes and effects of soil pollution.

Q4) Write the answer of the following question in 300 words (any one) : **[20]**

- a) Explain the Nature and importance of environmental Geography.
- b) Write the causes, effects and remedial measures of water pollution.

Total No. of Questions: 4]

P4148

[5808]-351

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

Gg - 201(A) : CC - 1C : ENVIRONMENTAL GEOGRAPHY - I

(2019 Pattern) (Semester - III) (CBCS) (23204)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.
- 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
- 5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) पर्यावरण भूगोलाची व्याख्या लिहा.
- ब) निर्मितीनुसार पर्यावरणाचे प्रकार द्या.
- क) नैसर्गिक पर्यावरणाची व्याख्या लिहा.
- ड) “परिस्थितीकी” ही संज्ञा सर्वप्रथम कोणत्या जीवशास्त्रज्ञाने मांडली.
- इ) परिसंस्थेची व्याख्या लिहा.
- फ) परिसंस्थेमधील जैविक घटकांची नावे सांगा.
- य) अन्नसाखळी म्हणजे काय ?
- र) परिस्थितीकी मनोरा ही संकल्पना कधी व कोणी मांडली.
- ल) जैवविविधतेची व्याख्या लिहा.
- व) जैवविविधता संवर्धनासाठी कोणत्याही दोन उपाययोजना लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नाची प्रत्येकी 50 शब्दात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [18]

अ) पर्यावरण भूगोलाची व्याप्ती

ब) परिसंस्थेची रचना

क) जैवविविधता संकल्पना

ड) प्रदूषणाची संकल्पना

प्रश्न 3) खालील प्रश्नाची प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [16]

अ) परिसंस्थेचा अर्थ, संकल्पना व व्याख्या सांगा.

ब) जैवविविधतेची आर्थिक क्षमता लिहा.

क) मृदा प्रदूषणाची कारणे व परिणाम लिहा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [20]

अ) पर्यावरण भूगोलाचे स्वरूप व महत्व विशद करा.

ब) जल प्रदूषणाची कारणे, परिणाम व उपाययोजना लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4149

[Total No. of Pages : 4

[5808]-352

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**GG 201 (A) (CC - 2C) : Economic Geography - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23205)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat labelled diagrams, figures, wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write answers of the following questions in about 20 words each (any 8):**[16]**

- a) What is economic Geography?
- b) Mention two secondary economic activities.
- c) What is green energy?
- d) Name any four non-renewable resources.
- e) State the two leading states in sugar industry.
- f) Why mineral oil is called black gold?
- g) Which type of climate is required to grow sugarcane?
- h) Write two benefits of agro-tourism.
- i) Mention two problems of tertiary activity.
- j) Name any two national resources.

Q2) Write short notes in about 50 words each (any 3) :

[18]

- a) Solar energy
- b) Scope of economic geography
- c) Types of iron ores.
- d) Cotton Industry in Maharashtra.

P.T.O.

Q3) Write the answer of questions in 100 words each (any 2) : **[16]**

- a) Why conservation of resources is necessary?
- b) Elaborate distribution of coal resources in India.
- c) Explain study approaches of economic geography.

Q4) Write the answers of questions in 300 words each (any 1) : **[20]**

- a) What is economic geography? Explain all economic activities in detail.
- b) Explain factors influencing agriculture in detail.

Total No. of Questions: 4]

P4149

[5808]-352

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

GG 201 (A) (CC - 2C) : Economic Geography - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23205)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) आर्थिक भूगोल म्हणजे काय?
- ब) दोन द्वितीय आर्थिक व्यवसायांची नावे सांगा.
- क) हरित ऊर्जा म्हणजे काय?
- ड) कोणत्याही चार अपुनर्नवीकरणीय संसाधनाची नावे लिहा.
- इ) दोन साखर उत्पादक राज्यांची नावे लिहा.
- फ) खनिज तेलास काळे सोने का संबोधले जाते?
- य) ऊस उत्पादनासाठी कोणत्या प्रकारचे हवामान लागते?
- र) कृषी पर्यटनाचे दोन फायदे सांगा.
- ल) तृतीय आर्थिक व्यवसायातील दोन समस्या सांगा.
- व) कोणतेही दोन राष्ट्रीय संसाधने लिहा.

- प्रश्न 2)** प्रत्येकी 50 शब्दांत टीपा लिहा. (कोणतेही 3) [18]
- अ) सौर ऊर्जा
 - ब) आर्थिक भूगोलाची व्याप्ती
 - क) लोह खनिजाचे प्रकार
 - ड) महाराष्ट्रातील कापड उद्योग

- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2) [16]
- अ) साधनसंपदांचे संवर्धन करणे गरजेचे का आहे?
 - ब) भारतातील कोळसा साधनसंपत्तीचे वितरण लिहा.
 - क) आर्थिक भूगोलातील अभ्यास पद्धती स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4)** खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [20]
- अ) आर्थिक भूगोल म्हणजे काय? सर्व आर्थिक व्यवसाय सविस्तरपणे वर्णन करा.
 - ब) शेतीवर परिणाम करणाऱ्या घटकांचे सविस्तर वर्णन करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4150

[5808]-353

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**SEC-2A: Introduction to Geographical Information System
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23206)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write answer of the questions in about 200 words each. (Any five) [10]

- a) What are the objectives of Geographical Information system.
- b) Give the definition of Geographical Information system.
- c) What is mean by spatial data?
- d) What are the sources of spatial data?
- e) What are the sources of non-spatial data?
- f) What are the characteristics of relational model?
- g) What is network data model?

Q2) Write short notes in about 100 words each. (Any Two) [8]

- a) Components of Geographical Information system.
- b) Application of Geographical Information system in conservation of natural resources.
- c) Data attachment.

Q3) Write the answer of question in 150 words each. (Any One) [7]

- a) What is mean by georeference? How georeferencing and digitization is important in Geographical Information system.
- b) How Geographical Information system can be used in Agriculture, Hydrology, Forestry and Regional planning; Explain in detail.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4150

[5808]-353

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**SEC-2A: Introduction to Geographical Information System
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23206)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) भौगोलिक माहिती प्रणालीची उद्दिष्टे कोणती आहेत?
- ब) भौगोलिक माहिती प्रणालीची व्याख्या सांगा.
- क) अभिक्षेत्रीय (अवकाशिक) सांख्यिकी कशाला म्हणतात?
- ड) अभिक्षेत्रीय (अवकाशिक) सांख्यिकी मिळविण्याचे स्रोत सांगा.
- इ) अ-अभिक्षेत्रीय सांख्यिकी माहिती मिळविण्याचे स्रोत सांगा.
- फ) तर्कसंगत प्रतिमानाची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत?
- य) जाळीदर्शक सांख्यिकी प्रतिमाने म्हणजे काय?

प्र.2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही दोन)

[8]

- अ) भौगोलिक माहिती प्रणालीचे घटक.
- ब) नैसर्गिक साधनसंपत्ती संवर्धनात भौगोलिक माहिती प्रणालीचे उपयोजन.
- क) सांख्यिकीची जोडणी.

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[7]

- अ) भूसंदर्भ म्हणजे काय? भौगोलिक माहिती प्रणालीत भूसंदर्भ आणि अंकीय नोंदणीकरणाचे महत्त्व कसे आहे?
- ब) शेती, जलविज्ञान, वनिकरण आणि प्रादेशिक नियोजनात भौगोलिक माहिती प्रणालीचा वापर कशाप्रकारे केला जाऊ शकतो?

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4151

[Total No. of Pages : 4

[5808]-354

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

(Skill Enhancement Course)

SEC-2A : Applied Course of Disaster Management

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23207)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answers in 20 words each (any five) :

[10]

- i) What is mean by disaster?
- ii) Define the term 'Natural Disaster'.
- iii) What is Response?
- iv) Write any two examples of man-made disaster.
- v) State any two causes of floods.
- vi) What is hazard?
- vii) Write any two functions of district level organization in disaster management.

Q2) Write a short note in 100 words (Any two) :

[8]

- i) Measurement of Disaster.
- ii) Flood in India.
- iii) Use of GIS (Geographical Information System) in disaster management.

P.T.O.

Q3) Answer in 150 words each (Any one) :

[7]

- i) Explain the stages of pre-disaster management.
- ii) Explain the causes and effects of Earthquake.

Total No. of Questions: 3]

P4151

[5808]-354

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

(Skill Enhancement Course)

SEC-2A : Applied Course of Disaster Management

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23207)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.
4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) प्रत्येक 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही पाच) : [10]

- i) आपत्ती म्हणजे काय?
- ii) नैसर्गिक आपत्ती व्याख्या लिहा.
- iii) प्रतिसाद म्हणजे काय?
- iv) मानवनिर्मित आपत्तीची कोणतेही दोन उदाहरणे लिहा.
- v) पूराची कोणतीही दोन कारणे सांगा.
- vi) धोका/संकट म्हणजे काय?
- vii) आपत्ती व्यवस्थापनात जिल्हा स्तरावरील संघटनाचे दोन कार्ये लिहा.

प्रश्न 2) 100 शब्दात टिपा लिहा (कोणतेही दोन) : [8]

- i) आपत्तीचे मोजमाप
- ii) भारतातील पूर
- iii) आपत्ती व्यवस्थापनात भौगोलिक माहिती प्रणालीचे (GIS) महत्त्व.

प्रश्न 3) 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणताही एक) :

[7]

- i) आपत्ती पूर्व – व्यवस्थापनाचे टप्पे स्पष्ट करा.
- ii) भूकंपाची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4571

[Total No. of Pages : 2

[5808]-355

S.Y. B.A.

संगीत विशेष स्तर

DSE-1A(22318) (S1) : राग संगीत गायन

(2019 Pattern) (Semester - III)

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला, सतार या तीन पैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** अ) पुढीलपैकी कोणत्याही एका रागातील विलंबित ख्यालाची बंदिश स्वरलिपीबद्ध करा. [10]
i) कल्याण
ii) छायानट
iii) हमीर
ब) पुढीलपैकी कोणत्याही एका रागातील स्वविस्तार अथवा मोकळे आलाप लिहा. [5]
i) कल्याण
ii) शुद्ध सारंग
iii) हमीर
- प्रश्न 2)** अ) पुढीलपैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. [10]
i) छायानट
ii) हिंडोल
iii) कल्याण
ब) पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण माहिती लिहून त्या तालाचा ठेका एकपटीत लिहा. [5]
i) धमार
ii) चौताल
iii) तिलवाडा

P.T.O.

प्रश्न 3) अ) थोडक्यात माहिती लिहा (कोणत्याही दोन) : [8]

i) जोड राग	ii) चल स्वर
iii) अचल स्वर	iv) तीव्र स्वर
v) संकीर्ण राग	vi) पूर्व राग

ब) थोडक्यात माहिती लिहा (कोणत्याही दोन) : [12]

- i) वाग्गेयकार, कलावंत
- ii) ठुमरी, दादरा
- iii) टप्पा, तराणा

प्रश्न 4) पुढीलपैकी कोणत्याही एका संगीततज्ञाचे जीवनचरित्र व सांगीतिक योगदान विस्तृत लिहा.

[10]

- अ) उ. अल्लारखां
- ब) पं. बाळकृष्णबुवा इचलकरंजीकर
- क) पं. गजाननराव जोशी

प्रश्न 5) पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा.

[10]

- अ) शब्दोच्चाराने महत्व
- ब) लोकसंगीत
- क) संगीत-गुरुमुखी विद्या

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4572

[Total No. of Pages : 2

[5808]-356

S.Y. B.A.

संगीत सामान्य स्तर

राग संगीत गायन (DSE-2A)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (22319)

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला, सतार या तीनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** अ) भातखंडे अथवा पलुस्कर लिपीमध्ये राग भैरव च्या बडाख्यालाचे स्वरलेखन करा. [10]
ब) बागेश्री रागात पाच आलाप स्वरबद्ध करा. [5]
- प्रश्न 2)** अ) राग भीमपलासची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती तथा आरोह, अवरोह व पकड लिहा. [10]
ब) अभ्यासक्रमातील कोणताही एक ताल संपूर्ण माहिती लिहून लिपीबद्ध करा. [5]
- प्रश्न 3)** अ) टिपा लिहा. (कोणतेही 2) [8]
i) नाटकातील संगीताचे स्थान
ii) महाराष्ट्राचे लोकसंगीत
iii) संगीत आणि साहित्य
ब) थोडक्यात माहिती लिहा. (कोणतेही दोन) [12]
i) संगीत शिक्षणाचे स्वरूप
ii) आकाशवाणीचे संगीतासाठी योगदान
iii) पार्श्व संगीत

P.T.O.

- प्रश्न 4)** अ) चरित्र लिहा. (कोणतेही एक) [10]
- i) पं. भीमसेन जोशी
- ii) पं. जितेंद्र अभिषेकी
- ब) निबंध लिहा. (कोणताही एक) [10]
- i) धृपद गायकीचा इतिहास
- ii) संगीत आणि आधुनिक वैज्ञानिक उपकरणे

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6853

[Total No. of Pages : 2

[5808]-357

S.Y. B.A.

संगीत सामान्य स्तर

G-3(22317) : Raag Sangeet Gayan

CC-1C : राग संगीत गायन

(2019 Pattern) (Semester - III) (23213)

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला, सतार या तीन पैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** अ) भातखंडे अथवा पलुस्कर लिपीमध्ये राग केदारच्या छोटारख्यालाचे स्वरलेखन करा. [10]
ब) मालकंस रागात पाच आलाप स्वरबद्ध करा. [5]
- प्रश्न 2)** अ) राग बिभासची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती तथा आरोह, अवरोह व पकड लिहा. [10]
ब) अभ्यासक्रमातील कोणताही एक ताल संपूर्ण माहिती लिहून लिपीबद्ध करा. [5]
- प्रश्न 3)** अ) टिपा लिहा (कोणतेही दोन) : [8]
i) धृपद-धमार गायकी
ii) ख्याल गायकी
iii) तानांचे प्रकार
ब) थोडक्यात माहिती लिहा (कोणतेही दोन) : [12]
i) गणितानुसार उत्तर भारतीय 32 थाटांची रचना
ii) गान समय सिद्धांत
iii) गान क्रिया - खेंच, गमक, तान, बेहलावा

P.T.O.

- प्रश्न 4)** अ) चरित्र लिहा (कोणतेही एक) : [10]
- i) अल्लादिया खाँ
 - ii) अब्दुल करीम खाँ
- ब) निबंध लिहा (कोणताही एक) : [10]
- i) लोक संगीत
 - ii) मी ऐकलेली मैफिल
 - iii) संगीत सभेचे आयोजन

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P6802

[Total No. of Pages : 4

[5808]-358

S.Y. B.A.

SEC 2A 22320 : स्कििल डेव्हलपमेंट इन म्युझिक

राग संगीत गायन

(2019 Pattern) (Semester - III)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उर्वरित पाच प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
3) सर्व प्रश्नांस प्रत्येकी 5 गुण आहेत.

प्रश्न 1) पुढीलपैकी कोणत्याही एका रागातील छोटा ख्यालाची बंदिश स्वरलिपीबद्ध करा. [5]

- अ) मालकंस
ब) कल्याण
क) भैरव

प्रश्न 2) पुढीलपैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. [5]

- अ) भीमपलास
ब) कल्याण
क) भैरव

प्रश्न 3) पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण माहिती लिहून त्या तालाचा ठेका एकपटीत लिहा. [5]

- अ) अद्धा तीनताल
ब) चौताल
क) विलंबित एकताल

P.T.O.

प्रश्न 4) व्याख्या लिहा.(कोणत्याही पाच) [5]

अ) अल्पत्व
ब) बहुत्व
क) वर्ण
ड) ग्राम
य) विवादी
र) बढत

प्रश्न 5) पुढीलपैकी कोणत्याही एका संगीततज्ञाचे जीवनचरित्र व सांगीतिक योगदान विस्तृत लिहा. [5]

अ) पं. जितेंद्र अभिषेकी
ब) बैजू बावरा
क) पं. रविशंकर

प्रश्न 6) पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा. [5]

अ) तानांचे प्रकार
ब) शब्दप्रधान संगीत
क) संगीत आणि साहित्य

Total No. of Questions : 6]

P6802

[5808]-358

S.Y. B.A.

SEC 2A 22320 : स्क्लि डेव्हलपमेंट इन म्युझिक
तबला

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला, सतार या तीन पैकी तुमच्या विषयाची
कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

(2019 Pattern) (Semester - III)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सहापैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
2) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण.
3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) तबला वाद्याचा इतिहास लिहा. [5]

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका तालाची माहिती लिहून त्याचा ठेका लिहा. [5]

- अ) दादरा
ब) रूपक
क) चौताल

प्रश्न 3) व्याख्या लिहा. [5]

- अ) दमदार तिहाई
ब) चक्रदार
क) चौगुन
ड) बेदम तिहाई
य) उठान

प्रश्न 4) तबला सुरात कसा मिळवावा ह्याबद्दल टिप लिहा [5]

प्रश्न 5) खालीलपैकी एका विषयावर निबंध लिहा. [5]

अ) संगीतातील रियाजाचे महत्त्व

ब) मी ऐकलेली संगीत मैफल

प्रश्न 6) जीवन परिचय लिहा (कोणताही एक) [5]

अ) उ. अहमदजान थिरकवा

ब) उ. अल्लारखा खान

क) उ. झाकीर हुसेन

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4152

[Total No. of Pages : 4

[5808]-359

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

**DSE - 1A : Psychology of Abnormal Behaviour - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23221)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *The digit of the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words (Any four) : [20]

- a) What is abnormal behaviour?
- b) State the diagnostic criteria of acute stress disorder?
- c) What is obsessive compulsive Disorder (OCD)?
- d) What is illness anxiety disorder?
- e) State the diagnostic criteria of Bipolar - I disorder.
- f) State the nature of disruptive mood dysregulation disorder.

Q2) Answer the following question in 200 words (Any two) : [20]

- a) Give brief description of DSM-V.
- b) Explain the various types of anxiety.
- c) Describe the causes of dissociative disorder.
- d) Discuss the nature and symptoms of major depressive disorder.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 400 words (Any one) : **[20]**

- a) Explain in details the criteria of abnormal behaviour?
- b) Illustrate the Somato form disorder.

Q4) Write short notes (Any Two) : **[10]**

- a) Agoraphobia.
- b) Nature of body dimorphic disorder.
- c) Bipolar - II Disorder.
- d) Suicide.

Total No. of Questions: 4]

P4152

[5808]-359

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE - 1A : Psychology of Abnormal Behaviour - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23221)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]
- अ) अपसामान्य/विकृत वर्तन म्हणजे काय?
 - ब) दीर्घकालीन चिंता विकृतीच्या निदानाचे निकष सांगा.
 - क) विचार - कृती अनिवार्यता विकृती म्हणजे काय?
 - ड) प्रकृती चिंता ग्रस्तता विकृती म्हणजे काय?
 - इ) उभयावस्था/द्विध्रुवीय - I च्या निदानाचे निकष सांगा.
 - फ) व्यत्ययकारी भाव विनियमन विकृतीचे (disruptive mood dysregulation) चे स्वरूप सांगा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) डी.एस.एम. - 5 प्रणालीचे संक्षिप्त वर्णन द्या.
 - ब) चिंता विकृतीचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
 - क) वियोजनात्मक विकृतीच्या कारणांचे वर्णन करा.
 - ड) तीव्र विषाद विकृतीचे स्वरूप आणि लक्षणांची चर्चा करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नाचे 400 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [20]
अ) अपसामान्य/विकृत वर्तनाचे निकष सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) कायिक विकृती सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]
अ) संरक्षण शून्यता भीती.
ब) शरीरभ्रम विकृतीचे स्वरूप.
क) द्विध्रुवीय - II विकृती
ड) आत्महत्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4153

[Total No. of Pages : 4

[5808]-360

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE 2 A : Developmental Psychology

(2019 Pattern) (Semester - III) (23222)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following in 100 words each (Any Four) :

[20]

- a) Write the information about male reproduction system.
- b) Write the observation method of data collection.
- c) Explain sensory development in Infancy.
- d) Describe the cognitive development in Infancy.
- e) Write Piaget's theory of infant development.
- f) Describe the hazards during pre-natal stage.

Q2) Answer the following in 200 words (Any Two) :

[20]

- a) Describe the self development in early childhood.
- b) Write the significance of age development issue.
- c) Describe chromosomes and genes linked abnormalities.
- d) Write the physical growth and development in infancy.

P.T.O.

Q3) Answer the following in 400 words (Any One) :

[20]

- a) Define development. Describe the theories of development.
- b) Write the influence on physical changes in early - childhood.

Q4) Write Short Notes (Any Two) :

[10]

- a) Peer relations.
- b) Chromosomes and Genes.
- c) Ovulation.
- d) Motor Development in Infancy.

Total No. of Questions : 4]

P4153

[5808]-360
S.Y. B.A.
PSYCHOLOGY
DSE 2 A : Developmental Psychology
वैकासिक मानसशास्त्र
(2019 Pattern) (Semester - III) (23222)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) पुरुष प्रजनन संस्थेची माहिती लिहा.
ब) प्रदत्त संकलनातील नैसर्गिक निरिक्षण पद्धती लिहा.
क) शैशवावस्थेतील वेदनिक विकास लिहा.
ड) शैशवावस्थेतील बोधनिक विकासाचे वर्णन करा.
य) पियाजे यांची अर्भक विकास उपपत्ती लिहा.
र) जन्मपूर्व अवस्थेतील धोके वर्णन करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) पूर्व बाल्यावस्थेतील स्व विकास वर्णन करा.
ब) वयानुसार होणाऱ्या विकासाचे महत्त्व लिहा.
क) गुणसुत्र व जनुके यांच्या संबंधित मनोविकृती वर्णन करा.
ड) शैशवावस्थेतील शारीरिक वाढ व विकास लिहा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 400 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [20]

- अ) विकासाची व्याख्या लिहा. विकासाचे विविध सिद्धांत वर्णन करा.
ब) पूर्व बाल्यावस्थेतील शारीरिक बदलांवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) समवयस्कांशी संबंध
ब) रंगसूत्रे व रंगमणी
क) बीज विमोचन
ड) शैशवावस्थेतील कारक विकास

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4154

[Total No. of Pages : 4

[5808]-361

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC - 1A : Health Psychology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23223)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (any 4) : **[20]**

- a) What is health?
- b) Explain the types of stress.
- c) Causes of hypertension.
- d) What is quality of life?
- e) Explain the guiding principles for the effective time management.
- f) Explain the types of sleep.

Q2) Answer the following questions in 200 words each (any 2) : **[20]**

- a) Explain the necessity of health Psychology.
- b) Describe the sources of stress.
- c) Which are emotional responses to chronic health disorders.
- d) Explain the characteristics of health compromising behaviours.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 400 words (any 1) : **[20]**

- a) Define health psychology. Explain the aims of health psychology.
- b) Explain the factors of health promoting behaviour.

Q4) Write short notes (any 2) : **[10]**

- a) Job and Stress
- b) Stress and Health
- c) Social support
- d) Stroke

Total No. of Questions: 4]

P4154

[5808]-361

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC - 1A : Health Psychology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23223)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) आरोग्य म्हणजे काय?
- ब) ताणाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) उच्च रक्तदाबाची कारणे द्या.
- ड) जीवन गुणवत्ता म्हणजे काय?
- इ) वेळेच्या प्रभावीपणे वापराबाबत काही मार्गदर्शक तत्वे स्पष्ट करा.
- फ) निद्रेचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) आरोग्य मानसशास्त्राची आवश्यकता स्पष्ट करा.
- ब) ताणाचे स्रोत विशद करा.
- क) दीर्घकालीन आरोग्य विकृतीना दिलयाजाणाऱ्या भावनिक प्रतिक्रिया कोणत्या?
- ड) आरोग्य ताडजोड वर्तनवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा. [20]
- अ) आरोग्य मानसशास्त्राची व्याख्या सांगून आरोग्य मानसशास्त्राची ध्येये स्पष्ट करा.
- ब) आरोग्य प्रसार वर्तन घटक स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर थोडक्यात टिपा लिहा. [10]
- अ) नोकरी आणि ताण
- ब) ताण आणि आरोग्य
- क) सामाजिक आधार
- ड) पक्षाघात (स्ट्रोक)

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4155

[Total No. of Pages : 2

[5808]-362

S.Y. B.A.

SEC - 2A : Skill Enhancement Course

PSYCHOLOGY

Health Promotion Life Skill

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23224)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answer of the following questions (any one) : **[10]**

- a) What is hygienic behaviour? Explain the types of infectious diseases.
- b) What is interpersonal behaviour? Discuss different types of interpersonal behaviour.

Q2) Write the answer of the following questions (any one) : **[10]**

- a) Discuss the signs and symptoms of infectious diseases.
- b) Describe various methods of competency mapping.

Q3) Write short notes (any one) : **[5]**

- a) Peer-Pressure.
- b) Competency.

P.T.O.

Total No. of Questions: 3]

P4155

[5808]-362

S.Y. B.A.

SEC - 2A : कौशल्य संवर्धन अभ्यासक्रम

मानसशास्त्र

आरोग्य संवर्धन जीवन कौशल्य

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23224)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील आकडे/अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [10]
अ) आरोग्यदायी वर्तणुक म्हणजे काय? संसर्गजन्य रोगांचे प्रकार सांगा.
ब) आंतरव्यक्तिक संबंध म्हणजे काय? आंतरव्यक्तिक वर्तनाच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [10]
अ) संसर्गजन्य रोगांच्या चिन्हे आणि लक्षणांवर चर्चा करा.
ब) सक्षमता मापनाच्या विविध पद्धतींचे वर्णन करा.
- प्रश्न 3)** टीपा लिहा. (कोणताही एक) [5]
अ) समवयस्क - समूह दडपण/दबाव
ब) सक्षमता

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4156

[Total No. of Pages : 4

[5808]-363

S.Y. B.A. (Semester - III)

GANDHIAN THOUGHT

CC-2C : Gandhian Political Philosophy (General Paper - II) (23233)

(2019 Pattern) (CBCS)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write Answer in 50 words (Any Three) :

[15]

- a) Briefly explain Gandhiji's concept of state.
- b) Briefly explain Gandhiji's ideas of Means.
- c) Explain Gandhiji's concept of Economic Swarajya.
- d) Explain Gandhiji's thoughts on self-reliant villages.
- e) Explain Gandhiji's idea of Peace.

Q2) Write Answer any three of the following questions in 50 words each.

[15]

- a) Explain the state as a political institution according to Gandhiji.
- b) Explain Gandhiji's concept of Political Swarajya.
- c) Explain Gandhiji's concept of non-violence.
- d) Discuss Gandhiji's concept of stateless society.
- e) Discuss Gandhiji's opinion on War Institution.

P.T.O.

Q3) Write short notes on any two of the following in 200 words each. **[20]**

- a) Spiritualization of Politics.
- b) Economic-Swarajya.
- c) Boycott.
- d) Gandhiji's Panchsheel Theory.

Q4) Answer any one of the following in 400 words each. **[20]**

- a) Discuss in details Gandhiji's concept of Sarvodaya.
- b) Explain fully Gandhiji's views on rights and duties of citizens.

Total No. of Questions : 4]

P4156

[5808]-363

S.Y. B.A. (Semester - III)

GANDHIAN THOUGHT

CC-2C : Gandhian Political Philosophy (General Paper - II) (23233)

(2019 Pattern) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) गांधीजींची 'राज्य' संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
ब) गांधीजींचे राजकीय जीवनातील 'साधन' विचार थोडक्यात स्पष्ट करा.
क) गांधीजींची 'स्वराज्य' ही संकल्पना आर्थिक दृष्टीकोनातून विशद करा.
ड) गांधीजींचे आत्मनिर्भर खेड्या विषयीचे विचार स्पष्ट करा.
इ) गांधीजींचे शांती विषयक विचार स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) गांधीजींच्या दृष्टीकोनातून राज्य एक राजकीय संस्था स्पष्ट करा.
ब) गांधीजींची 'स्वराज्य' संकल्पना राजकीय दृष्टीकोनातून विशद करा.
क) गांधीजींची 'अहिंसा' संकल्पना स्पष्ट करा.
ड) गांधीजींच्या 'राज्य विरहीत - समाज' या संकल्पनेची चर्चा करा.
इ) गांधीजींच्या युद्ध विषयक विचारांचे विवेचन करा.

- प्रश्न 3) थोडक्यात टिपा लिहा प्रत्येकी 200 शब्दांत (कोणतेही दोन) [20]
- अ) राजकारणाचे आध्यात्मिकरण.
ब) आर्थिक दृष्टीकोणातून स्वराज्य.
क) 'बहिष्कार' संकल्पना.
ड) गांधीजींचा पंचशील सिद्धांत.

- प्रश्न 4) 400 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) [20]
- अ) गांधीजींच्या 'सर्वोदय' या संकल्पनेची सविस्तरपणे चर्चा करा.
ब) गांधीजींचे नागरिकांच्या हक्क आणि कर्तव्य विषयक विचारांचे सविस्तर विवेचन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4157

[Total No. of Pages : 4

[5808]-364

S.Y. B.A.

CC-1C : YOGVIDYA

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23243)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

All questions must be resolved.

Q1) Answer any of the following five questions in one sentence.

[5]

- a) Name the yoga spectators.
- b) What are the names of the Tribandh?
- c) What philosophy did Vardhman Mahavira write?
- d) What is a Purak in pranayama?
- e) What is a Rechak in pranayama?
- f) What are the types of Asanas?
- g) What type of Asana is Shavasana?

Q2) Write the short note (Any two) :

[10]

- a) Sutraneti
- b) Bhasrika
- c) Sarvangasana

P.T.O.

Q3) Answer any two of the following questions in 150 words. **[20]**

- a) Explain the importance of Patanjalyog.
- b) Explain the importance of Hatthyog.
- c) Explain the Benefits of Asanas.

Q4) Answer any one of the following questions in detail. **[15]**

- a) Explain the role of yoga in mental health.
- b) Explain the importance of yoga in social health.

Total No. of Questions : 4]

P4157

[5808]-364

S.Y. B.A.

CC-1C : YOGVIDYA

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23243)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना : सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे द्या. [5]

- अ) योग दर्शनकांराचे नाव सांगा.
- ब) त्रिबंधाची नावे सांगा.
- क) वर्धमान महाविरांनी कोणते दर्शन लिहिले.
- ड) प्राणायामातील पूरक म्हणजे काय?
- इ) प्राणायामातील रेचक म्हणजे काय?
- फ) आसनांचे प्रकार कोणते?
- य) श्वासन कोणत्या प्रकारातील आसन आहे.

प्रश्न 2) टिपा द्या. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) सूत्रनेती
- ब) भस्त्रिका
- क) सर्वांगासन

- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे द्या. [20]
- अ) पातंजल योगाचे महत्व सांगा.
- ब) हृदययोगाचे महत्व सांगा.
- क) आसनांचे फायदे सांगा.

- प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे सविस्तर उत्तर द्या. [15]
- अ) मनोअरोग्य संवर्धनात योगशास्त्राची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) सामाजिक अरोग्य संवर्धनात योगशास्त्राचे महत्व स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7261

[Total No. of Pages : 4

[5808]-365

S.Y. B.A. (Semester - III)

HISTORY

CC-1C : History of Civilization

Cultural History of Maharashtra and Heritage (Up to 13th Century)

(23253)

(2019 Pattern)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*

2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words (any one)

[15]

a) Explain the scope of culture of Maharashtra by explaining the definition of culture.

OR

b) Write about social and cultural life of Satavahana.

Q2) Answer the following question in 300 words (any one)

[15]

a) State about trade and commerce's in Maharashtra.

OR

b) Write information about heritage sites in Maharashtra.

Q3) Answer the following question in 200 words (any two)

[20]

a) Write term of cultural.

b) Cultural contribution of the Vakataka.

c) Explain the principle of Varkari sect.

d) Write information about Historical heritage site of Maharashtra.

P.T.O.

Q4) Write short notes (any four) :

[20]

- a) Jorve culture
- b) Cultural contribution of the Vakataka
- c) Paintings and Sculpture of Ajantha and Ellora
- d) Agribusiness in Maharashtra
- e) Handicrafts of ancient Maharashtra
- f) Chhatrapati Shivaji Maharaj Terminus

Total No. of Questions : 4]

P7261

[5808]-365

S.Y. B.A. (Semester - III)

संस्कृतीचा इतिहास

CC-1C : महाराष्ट्राचा सांस्कृतिक इतिहास आणि वारसा (13 व्या शतकापर्यंत)

(2019 पॅटर्न) (23253)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतही एक) [15]

अ) संस्कृतीची व्याख्या स्पष्ट करून महाराष्ट्राच्या संस्कृतीची व्याप्ती स्पष्ट करा.

किंवा

ब) सातवाहन काळातील सामाजिक व सांस्कृतिक जीवनाबद्दल माहिती लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतही एक) [15]

अ) महाराष्ट्रातील व्यापार व उद्योगधंदे याबद्दल चर्चा करा.

किंवा

ब) महाराष्ट्रातील वारसा स्थळांची माहिती लिहा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

अ) संस्कृती संकल्पना लिहा.

ब) राष्ट्रकुटकाळातील सांस्कृतिक योगदान सांगा.

क) वारकरी संप्रदायाचे तत्व स्पष्ट करा.

ड) महाराष्ट्रातील ऐतिहासिक वारसा स्थळांचे महत्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) जोर्वे संस्कृती
- ब) वाकाटकांचे सांस्कृतिक योगदान
- क) अजिंठा व वेरूळ लेणीतील चित्रकला व शिल्पकला
- ड) महाराष्ट्रातील कृषी व्यवसाय
- इ) प्राचीन महाराष्ट्रातील हस्तव्यवसाय
- फ) छत्रपती शिवाजी महाराज टर्मिनल

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6770

[Total No. of Pages : 4

[5808]-366

S.Y. B.A.

HOME ECONOMICS

**CC - 1C G - 2 : Sociology of Indian Family
(2019 Pattern) (Semester - III) (23263)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Neat diagrams must be drawn wherever necessary.*

Q1) Write the answers to the following questions in 20 words each. (Any eight)[16]

- a) Who is referred to as the Father of Sociology?
- b) What is the Industrial Revolution?
- c) In which science social problems are studied?
- d) Human is a social animal who expressed such an opinion?
- e) Define Family.
- f) What is Matriarchal Family System?
- g) Give two reasons for family conflict.
- h) State the important elements of Indian Family.
- i) Name two faults of joint family system.
- j) What are the two characteristics of separated family system.

Q2) Write the answers to the following questions in 50 words each. (Any four)[16]

- a) Explain the scope of sociology.
- b) Explain the meaning and concept of family?
- c) Explain the structure of family according to race or authority.
- d) Explain the nature of separated family system.
- e) Explain the concept of 'Industrial Revolution'.
- f) Explain the nature of family life.

P.T.O.

Q3) Write the answers to the following questions in 150 words each (any three):[18]

- a) Explain the importance of sociology.
- b) Explain the important elements of Indian Family.
- c) Explain the family system in India.
- d) Explain the merits of joint family system.

Q4) Write the answers of the following questions in 300 words each. (Any two)[20]

- a) What is the sociology? Explain the nature and scope of sociology.
- b) What is Family? Explain family function in detail.
- c) Explain the meaning of family life and explain the contribution of various elements for family organization?

Total No. of Questions : 4]

P6770

[5808]-366

S.Y. B.A.

HOME ECONOMICS

CC - 1C G - 2 : Sociology of Indian Family
(2019 Pattern) (Semester - III) (23263)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) समाजशास्त्राचा जनक म्हणून कोणाला संबोधले जाते?
- ब) औद्योगिक क्रांती म्हणजे काय?
- क) सामाजिक समस्यांचा अभ्यास कोणत्या शास्त्रात केला जातो?
- ड) “मानव हा समाजशील प्राणी आहे” असे मत कोणी व्यक्त केले?
- इ) कुटूंबाची व्याख्या द्या.
- फ) मातृसत्ताक कुटूंब पद्धती म्हणजे काय?
- य) कौटुंबिक संघर्षाची दोन कारणे सांगा?
- र) भारतीय कुटूंबातील महत्त्वाचे घटक सांगा.
- ल) संयुक्त कुटूंब पद्धतीचे दोन दोष सांगा.
- व) विभक्त कुटूंब पद्धतीचे दोन गुण सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) समाजशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) कुटूंबाचा अर्थ व संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) वंश आणि अधिसत्ता नुसार कुटूंबाची रचना स्पष्ट करा.
- ड) विभक्त कुटूंब पद्धतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- इ) ‘औद्योगिक क्रांती’ संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) कौटुंबिक जीवनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) समाजशास्त्राचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) भारतीय कुटूंबातील महत्त्वाचे घटक विशद करा.
- क) भारतातील कुटूंब पद्धती स्पष्ट करा.
- ड) संयुक्त कुटूंब पद्धतीचे गुण स्पष्ट करा.

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) समाजशास्त्र म्हणजे काय? समाजशास्त्राचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) कुटूंब म्हणजे काय? कुटूंबाची कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) कौटूंबिक जीवनाचा अर्थ स्पष्ट करून कौटूंबिक संघटनासाठी केलेल्या विविध घटकांचे योगदान स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4158

[Total No. of Pages : 2

[5808]-367

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S. - S - 1 : (DSE-1A) : India's Internal Security - I

(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23271)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks..*

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (any three) **[15]**

- a) Explain the concept of National Security.
- b) Explain the 'India's Internal Security'.
- c) What is poverty.
- d) What is Regionalism?
- e) Explain the Social effects of corruption.

Q2) Answer the following questions 200 words. (any one) **[15]**

- a) Describe in detail the Values of India's National Security.
- b) Explain in detail the various types of regionalism.

Q3) Answer the following questions in 200 words each.(any two) **[20]**

- a) Describe in detail the Historical Development of National Security.
- b) Discribe India's Success in reducing Internal Security threats.
- c) Explain in detail the causes and effects of Poverty in India.
- d) Explain the causes of Indian Regionalism.

Q4) Write Short Notes.(any four) **[20]**

- a) Scope of National Security.
- b) National Counter Terrorism Centre.
- c) Preventive Measures of Corruption.
- d) Types of Literacy.
- e) Regionalism.
- f) Equality and Social Justice.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4158

[5808]-367

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

**D.S. - S - 1 : (DSE-1A) : India's Internal Security - I
(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23271)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) राष्ट्रीय सुरक्षेची संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) भारताची अंतर्गत सुरक्षा स्पष्ट करा.
क) दारिद्र्य/गरिबी म्हणजे काय ?
ड) प्रादेशिकता म्हणजे काय ?
इ) भ्रष्टाचाराचे समाजावर होणारे परिणाम स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [15]

- अ) भारताच्या राष्ट्रीय सुरक्षेची मुल्ये सविस्तर विशद करा.
ब) प्रादेशिकतेचे किंवा प्रादेशिकवादाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) राष्ट्रीय सुरक्षेचा ऐतिहासिक विकास सविस्तर विशद करा.
ब) भारताच्या अंतर्गत धोक्यांना कमी करण्यात आलेले यश थोडक्यात विशद करा.
क) भारतातील दारिद्र्याची कारणे व परिणाम सविस्तर स्पष्ट करा.
ड) भारतीय प्रादेशिकवादाची कारणे स्पष्ट करा.

प्र.4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) राष्ट्रीय सुरक्षेची व्याप्ती
ब) राष्ट्रीय दहशतवाद विरोधी केंद्र
क) भ्रष्टाचार रोखण्याचे प्रतिबंधात्मक उपाय
ड) साक्षरतेचे प्रकार
इ) प्रादेशिकवाद
फ) समता आणि सामाजिक न्याय

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4159

[Total No. of Pages : 2

[5808]-368

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSC - 2A, S - 2 : Geopolitics

(2019 Pattern) (Semester - III) (23272)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks..*

Q1) Answer the following question in 100 words each (any three) **[3×5=15]**

- a) Explain the meaning and concept of Geopolitics.
- b) State the Geopolitical thought of S.B. Jonhs.
- c) Explain the meaning and concept of maritime boundaries.
- d) What is exclusive economic zone.
- e) Explain geographical factors affecting the war.

Q2) Answer the following question in 300 words each (any one) **[1×15=15]**

- a) Explain in detail Geopolitical thought of A.T. Mahan.
- b) Explain in detail meaning and concept of territorial sea.

Q3) Answer the following question in 200 words each (any two) **[2×10=20]**

- a) State the importance of Geopolitics.
- b) Explain Geopolitical thought of Guilio Douhet.
- c) Explain Geopolitical thought of Alfford Mackinder.
- d) State the importance of Boundaries.

Q4) Write short notes(any four). **[4×5=20]**

- a) Boundaries.
- b) Topography.
- c) Territorial sea.
- d) Geopolitics.
- e) War and peace.
- f) Security.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4159

[5808]-368

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSC - 2A, S - 2 : Geopolitics

(2019 Pattern) (Semester - III) (23272)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [3×5=15]
- अ) भूराजनीतीचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) एसी बी जॉन्स यांचा भूराजनैतिक विचार सांगा.
क) सागरी सीमा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.
ड) आर्थिक निर्बंध क्षेत्र म्हणजे काय.
इ) युद्धावर परिणाम करणारे भौगोलिक घटक स्पष्ट करा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) [1×15=15]
- अ) ए. टी. महान यांचे भूराजकीय विचार सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) प्रादेशिक समुद्र अर्थ आणि संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [2×10=20]
- अ) भूराजनीती चे महत्त्व सांगा.
ब) गिलिओ डौहेट यांचे भू-राजकीय विचार स्पष्ट करा.
क) अलफोर्ड मॅकेंडरचा भू-राजकीय विचार स्पष्ट करा.
ड) सीमांचे महत्त्व सांगा.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [4×5=20]
- अ) सीमा
ब) स्थलाकृती
क) प्रादेशिक समुद्र
ड) भूराजनीती
इ) युद्ध आणि शांतता
फ) सुरक्षा

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4160

[Total No. of Pages : 4

[5808]-369

S.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

CC - 1C G 2 : Chhatrapati Shivaji Maharaj as a Nation Builder

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23273)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (Any Three) : **[15]**

- a) Explain the effect of the raid on Shahistekhana.
- b) What are the tactics of Mirza Raje Jayasinghe?
- c) Why did Chhatrapati Shivaji Maharaj attack Chandra Rao More of Jawali?
- d) What are the characteristic of Pratapgad fort?
- e) State the economic situation of Maharashtra during the time of Chhatrapati Shivaji Maharaj.

Q2) Answer the following questions in 300 words each (Any One) : **[15]**

- a) Describe in detail the battle of Pratapgad.
- b) Explain the objectives and tactics of Mirza Raje Jayasinghe action.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (Any Two) : **[20]**

- a) Why was Jawali's victory important?
- b) Explain the importance of Purandar Treaty.
- c) Explain the political and cultural situation of Maharashtra during the time of Chhatrapati Shivaji Maharaj.
- d) What are the effect of Jawali case?

P.T.O.

Q4) Write Short Notes (Any Four) :

[20]

- a) Importance of victory over Afzal Khan.
- b) Objective of the Raid on Shahistekhan.
- c) Treaty of Purandar.
- d) Jijabai.
- e) Oath of Rayareshwar.
- f) Concept of Swarajya.

Total No. of Questions : 4]

P4160

[5808]-369

S.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

CC - 1C G 2 : Chhatrapati Shivaji Maharaj as a Nation Builder

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23273)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) शाहिस्तेखानावरील छाप्याचे परिणाम स्पष्ट करा.
ब) मिर्झाराजे जयसिंगाचे डावपेच कोणते?
क) छत्रपती शिवाजी महाराजांनी जावळीच्या चंद्रराव मोरेवर हल्ला का केला?
ड) प्रतापगड किल्याचे वैशिष्ट्ये काय आहे?
य) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील महाराष्ट्राची आर्थिक, परिस्थिती सांगा.
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) [15]
- अ) प्रतापगडच्या लढाईचे सविस्तर वर्णन करा.
ब) मिर्झाराजे जयसिंगाच्या कार्यवाहीची उद्दिष्टे व डावपेच स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) जावळीचा विजय का महत्वाचा होता?
ब) पुरंदरच्या तहाचे महत्व स्पष्ट करा.
क) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील महाराष्ट्राची राजकीय, सांस्कृतिक परिस्थिती स्पष्ट करा.
ड) जावळी प्रकरणाचे परिणाम कोणते?

प्रश्न 4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) अफजलखानावरील विजयाचे महत्व.
- ब) शाहिस्तेखान स्वारीचे उद्देश.
- क) पुरंदरचा तह.
- ड) जिजाबाई
- य) रायशेखराची शपथ
- र) स्वराज्याची संकल्पना

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4161

[Total No. of Pages : 4

[5808]-371

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

(Skill Enhancement Course)

SEC-2A : Introduction to Human Rights and Duties

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23275)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Select the correct option for and rewrite the statement :

[5]

- i) Someone has said that knowledge and awareness of human rights is important in both war and peace
 - a) Hobbes
 - b) Lock
 - c) Russo
 - d) Theodore Menon
- ii) When was the National Education Policy Action Plan recommended in India?
 - a) 1990
 - b) 1992
 - c) 1994
 - d) 1996
- iii) This is the main purpose of human rights
 - a) To give justice to every family
 - b) To give justice to every person
 - c) To give justice to every nation
 - d) To give justice to each group

P.T.O.

- iv) What does prestige express?
- a) Behavior of the person
 - b) The behavior of the nation
 - c) State behavior
 - d) Behavior of the world
- v) When is the International Day of Older Persons celebrated?
- a) October 07
 - b) 05th October
 - c) 03 October
 - d) 01st October

Q2) Write the answers in 100 words (Any three) : [12]

- i) Explain what human values are.
- ii) Describe the nature of human rights.
- iii) Write the concept of justice.
- iv) What are the characteristics of gender?
- v) What is the function of the United Nations regarding women?

Q3) Write the answer in 200 words (Any one) : [8]

- i) Explain the meaning and importance of human rights education.
- ii) Explain the problems of vulnerable and disadvantaged groups in detail.

प्रश्न 2) 100 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) :

[12]

- i) मानवी मूल्ये कोणती ते सांगा.
- ii) मानवी हक्काचे स्वरूप सांगा.
- iii) न्याय या संकल्पनेची माहिती सांगा.
- iv) लिंगभावाची वैशिष्ट्ये कोणती ?
- v) महिलाबाबतचे संयुक्त राष्ट्र संघाचे कार्य कोणते ?

प्रश्न 3) 200 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणताही एक) :

[8]

- i) मानवी हक्क शिक्षणाचा अर्थ आणि महत्व सविस्तर सांगा.
- ii) संवेदनशील आणि वंचित गटांच्या समस्या सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 8]

SEAT No. :

P8392

[Total No. of Pages : 4

[5808]-372

S.Y. B.A.

COMMERCE

CC - 1C : Book - Keeping and Computerised Accounting
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23293)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question 1 and 8 is compulsory.
- 2) Attempt any three questions from question 2 to question 7.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) A) Fill in the blanks using appropriate words from the options. [5]

- i) Bank Reconciliation statement is prepared by _____
 - a) Bank
 - b) Businessman
 - c) Student
 - d) None of the above
- ii) C/d indicates _____ balance.
 - a) Opening
 - b) Closing
 - c) Positive
 - d) Negative
- iii) Over draft means _____ balance of Cash Book.
 - a) Cash
 - b) Credit
 - c) Debit
 - d) Personal
- iv) ERP stand for _____.
 - a) Enterprise Resource Planning
 - b) Enternet Resource Planning
 - c) Enterprise Resource Performance
 - d) Electronic Resource Planning.
- v) Real A/c always shows _____ balance.
 - a) Debit
 - b) Credit
 - c) Minimum
 - d) Maximum

P.T.O.

- B) State if the following statements are True or False : [5]
- i) Bank statement is sent by bank to businessman.
 - ii) A journal voucher is must for all transaction recorded in the Journal.
 - iii) Cash discount allowed should be debited to discount A/C.
 - iv) Computerized Accounting system is independent management accounting system.
 - v) F5 short cut key is used for payment voucher.
- C) Answer in one sentence only : [5]
- i) Write types of Bank Accounts.
 - ii) What is Journal?
 - iii) What is voucher?
 - iv) In which year GST was imposed by central government of India?
 - v) What do you mean by narration?
- D) Match the following pairs : [5]
i) Tally ERPQ	a) Sales voucher
ii) F8	b) Accounting software
iii) IGST	c) Transparency and Accountability
iv) Computerized accounting	d) Cash voucher
v) Cash Book	e) Central government

Q2) Journalise the following transactions in the books of Narendra Journal store.[14]

- 2019 April
1. Narendra commenced Business with Cash ₹ 80,000
 3. Purchased goods from kamal ₹ 40,000
 5. Paid rent ₹ 2,000
 10. Sold Goods to Mr. Vivek ₹ 5,500
 15. Purchased furniture of ₹ 30,000 @ GST 18%
 18. Received a bearer cheque of ₹ 25,000 from Mr. Vivek
 21. Paid to kamal by cheque of canara Bank ₹ 20,000
 30. Paid Salary ₹ 5,000

Q3) What are the Accounting software's? How can we use various type of Accounting software's? **[14]**

Q4) Prepare Bank Reconciliation statement from details given below, to find out balance as per cash Book of Mr. Bhushan as on 31st March 2022. **[14]**

- a) Passbook of Mr. Bhushan shows an overdraft of ₹ 53,970
- b) Bank wrongly credited Mr. Bhushan's account with ₹ 17,070
- c) Bank paid annual subscription to chamber of commerce ₹ 6,000 on Mr. Bhushan's standing order which was not recorded in cash Book.
- d) Payment side, Bank column of Cash Book was under cost ₹ 350
- e) Interest on overdraft charges by bank was ₹ 1,530
- f) Cash deposited of ₹ 23,000 on 31st Oct. 2021 was not recorded in the Pass Book.
- g) Cheque issued but not presented to bank for payment ₹ 40,000.

Q5) Explain need and importance of Bank Reconciliation statement. **[14]**

Q6) Journalise the following transactions in the books of Reena Traders, open necessary ledger accounts. **[14]**

- 2022 March 1. Virat started business with Cash ₹ 50,000. Cash at bank of India ₹ 7,000, furniture ₹ 10,000.
3. Purchased goods from Rohit worth ₹ 10,000 less 10% Trade Discount.
 7. Sold goods to sunil ₹ 5,000 less 5% Trade Discount.
 10. Deposited Cash with Bank of Inida ₹ 5000.
 15. Purchase furniture from varma on credit worth ₹ 20,000.
 18. Paid to varma by Net Banking ₹ 8,000.
 25. Withdrawal Cash from bank ₹ 10,000 by ATM.

Q7) What is GST? Explain various types of GST.

[14]

Q8) Write short note on any two :

[8]

- a) Depreciation.
- b) Cash book.
- c) Bank Reconciliation statement.
- d) Real Account.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4162

[Total No. of Pages : 2

[5808]-373

S.Y. B.A.

EDUCATION

**CC - 1C : Practices in Education - I
(2019 Pattern) (Semester - III) (23303)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks..*

Q1) Write the answers of following questions in 50 words each (Any Three) **[15]**

- a) Explain the nature of Moral education.
- b) Explain an importance of secondary education.
- c) Explain an importance of Inclusive education.
- d) Suggest five activities to develop national integration among the students.
- e) Explain the meaning of secondary education.

Q2) Write the answers of following questions in 100 words each(Any Two) **[20]**

- a) Explain the role of school in develop International understanding.
- b) Explain the nature of Inclusive education for special needs students.
- c) Explain the objective of secondary education mention in Mudaliar commission (1955).
- d) Explain the role of school in character development.

Q3) Write the answer of question in 300 words (Any one) **[20]**

- a) 'School as a social institution' - explain with suitable examples.
- b) What are the problems in secondary education? suggest remedies to overcome these.

Q4) Write short notes in 50 words each (Any Three) **[15]**

- a) Concept of Inclusive education.
- b) Need of secondary education.
- c) Benefits of Inclusive education..
- d) Role of school to develop National Integration.
- e) Need of Inclusive education.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4162

[5808]-373

S.Y. B.A.

EDUCATION

**CC - 1C : Practices in Education - I
(2019 Pattern) (Semester - III) (23303)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) नैतिक शिक्षणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) माध्यमिक शिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
क) सर्वसमावेशक शिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
ड) विद्यार्थ्यांमध्ये राष्ट्रीय एकात्मता विकसनासाठी पाच उपक्रम सुचवा.
इ) माध्यमिक शिक्षणाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) आंतरराष्ट्रीय सामंजस्य विकसनात शाळेची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) विशेष गरजा असणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी सर्वसमावेशक शिक्षणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
क) मुदलियार आयोगाने (1955) सांगितलेली माध्यमिक शिक्षणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
ड) चारित्र्य संवर्धनात शाळेची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्र.3)** खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. [20]
- अ) “शाळा एक सामाजिक संस्था” हे विधान सोदाहरण स्पष्ट करा.
ब) माध्यमिक शिक्षणातील समस्या कोणत्या? त्या दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा.
- प्र.4)** प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) सर्वसमावेशक शिक्षणाची संकल्पना
ब) माध्यमिक शिक्षणाची गरज
क) सर्व समावेशक शिक्षणाचे फायदे
ड) राष्ट्रीय एकात्मता विकसनान शाळेची भूमिका
इ) सर्वसमावेशक शिक्षणाची गरज

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4163

[Total No. of Pages : 2

[5808]-376

S.Y. B.A. (Semester - III)

ENGLISH

**DSC - 1A : Appreciating Drama (Old Special Paper - I)
(2019 Pattern) (2331)**

Text : A Midsummer Night's dream

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three questions of the following (3 out of 5) : **[15]**

- a) What is the significance of the title of the play, 'A Midsummer Night's Dream'?
- b) Explain the dramatic significance of the opening scene of the play, 'A Midsummer Night's Dream'.
- c) What is the effect of the juice of the magic flower upon the young lovers?
- d) What causes the animosity between Hermia and Helena?
- e) Write a brief note on the character of Peter Quince.

Q2) Answer any three questions of the following (3 out of 5) : **[15]**

- a) Who is Egeus? Why does he take his daughter, Hermia to Theseus's court?
- b) Write a note on the character of Bottom.
- c) Do you think Helena is a true friend of Hermia? Explain your answer with reference to her actions in the play 'A Midsummer Night's Dream'.
- d) What different shades of love do you see as portrayed in the play 'A Midsummer Night's Dream'?
- e) Explain Hermia's conflict with her father in the play 'A Midsummer Night's Dream'.

P.T.O.

Q3) Answer any one question of the following (1 out of 2) : **[10]**

- a) Discuss the Play 'A Midsummer Night's Dream' as a comedy.
- b) Attempt the character sketch of Puck underlining his importance in the play.

Q4) Answer any one question of the following (1 out of 2) **[10]**

- a) Draw a character sketch of Helena.
- b) Write a detailed note on the plot construction of the play 'A Midsummer Night's Dream'.

Q5) Answer any four questions of the following (4 out of 6) : **[20]**

- a) Explain the term, absurd drama.
- b) What is tragicomedy.
- c) Explain the terms 'Round character' and 'Flat character' in drama with suitable examples.
- d) Discuss drama as a performing art form.
- e) What are the different elements of drama.
- f) Explain in brief the three unities in drama.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4164

[5808]-377

S.Y.B.A.

ENGLISH

Discipline Specific Course (DSC-2A) (Old Special Paper - II)

Appreciating Poetry

(Choice Based Credit System, 2019 Pattern)

(Semester - III) (23332)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Answer any FIVE of the following. **[10]**

- a) What is Poetry?
- b) Define dramatic Poetry with an example.
- c) What is an ode? Give an example.
- d) Explain 'Imagery' with an example.
- e) What is symbol? Give an appropriate example.
- f) Give an example of 'simile' with brief explanation.
- g) Explain the 'personification' with an example.

Q2) Answer any FIVE of the following. **[10]**

- a) Explain the poem "sonnet 3" as an example of shakespearean sonnet.
- b) Illustrate the rhyme, and imagery employed in the poem "The sun Rising".
- c) What does the poet compare philomeld to and why in the poem "The Nightingale or Philomela?".
- d) Consider "To a skylark" as an ode.
- e) How does "Ode on a Grecian Urn" reflect the features of romantic poetry?
- f) Comment on the impact of industrial revolution on the poem "Landon".
- g) Describe symbols in the poem "to a skylark".

Q3) Answer any two of the following. **[20]**

- a) How does the poet use mythology in the poem " The Nightingale or philomela?
- b) Critically analyze the poem "Sonnet - 3".
- c) Explain the lover's argument occured in the poem "The Sun Rising".

P.T.O.

Q4) Answer any two of the following. **[20]**

- a) Consider London as an expression of poet's anger over all the forms of tyranny.
- b) Elaborate theme of beauty and truth in "Ode on a Grecian Urn."
- c) How does the poet bring out contrasts between his own life and the song of the skylark?

Q5) Explain with reference to the context (any two of following). **[10]**

- a) In every cry of every Man
In every Infant's cry of Fear
In every voice, in every ban
The mind - forged manacles I hear

- b) Heard melodies are sweet but those unheard
Are sweeter, therefore, ye soft pipes play on.
Not to the sensual ear, but more endeared
Pipe to the ditties of no tone

- c) Higher still and higher
From the earth thou springest
Like a cloud of fire
The blue deep thou wingest
And singing still dost soar and
Soaring ever singest.

- d) Thou art thy mother's glass and
She in thee
Calls back the lovely April of her prime;
So thou through windows of thine age shalt see,
Despite of wrinkles, this thy golden time.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4165

[Total No. of Pages : 2

[5808]-378

S.Y. B.A. (Semester - III)

GENERAL ENGLISH

**SEC-1A : Advanced Study of English Language
(2019 Pattern) (CBCS) (Paper - II) (23333)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Three of the following : **[15]**

- a) Differentiate between phonetics and phonology.
- b) Write a note on 'word accent'.
- c) Draw a neat diagram of speech mechanism and name the organs of speech.
- d) Explain the concept of syllable in English.
- e) Write a note on Intonation.

Q2) Attempt the following questions : **[15]**

- a) Transcribe any Five of the following words : **[10]**
 - i) Boat
 - ii) State
 - iii) Remember
 - iv) Scream
 - v) Slate
 - vi) Psychology
 - vii) Potato

P.T.O.

- b) Do as directed (Any Five) : [5]
- i) Fill in the blank with the correct option given.
_____ of the English Vowels are diphthongs or vowel glides.
(eight, ten)
 - ii) Mark the accented syllables in the following sentence.
Please shut the door.
 - iii) Fill in the blank with the correct option given.
_____ of the English consonants are affricates
(two, three)
 - iv) Fill in the blank with the correct option given _____ is a passive articulator. (tongue, upper lip)
 - v) Divide the following sentence into tone groups.
The secretary said, 'Let me thank you all'.
 - vi) Fill in the blank with correct option given.
The Fleshy structure hanging loose at the extreme end of the roof of the mouth is called the _____ (uvula, vocal cords)
 - vii) Mark the accented syllables in the following sentence.
Please open the window

Q3) Attempt any Four of the following : [20]

- a) What is Morpheme? Explain the free and bound morphemes with suitable examples.
- b) Write a note on Lexical and functional morphemes.
- c) Explain the concept of zero allomorph.
- d) Explain the process of prefixation and suffixation.
- e) Write a note on inflectional and derivational suffixes.
- f) Describe the concept of borrowing. Give suitable examples.

Q4) Attempt any Four of the following : [20]

- a) State any two differences between American English and British English.
- b) Differentiate between Pidgin and Creole.
- c) Discuss the term 'register'.
- d) What is a standard dialect? Explain in brief.
- e) Write a note on Code-mixing and code-switching
- f) Explain the formal and informal style of English language in your own words.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 1

P4166

[5808]-379

S.Y.B.A.

**SKILL ENHANCEMENT COURSE ENGLISH
SEC - 2A : Certificate Course in Skill Development
(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (23334)**

Time : 1½ Hour]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any ONE of the following. [10]

- a) You have to introduce your new colleague in the office to your manager. Write a brief dialogue using proper expressions.
- b) Your friend wants to invite you to a movie on Saturday. You are free & so you accept the invitation. Write a brief dialogue using proper expressions.

Q2) Attempt any ONE of the following. [10]

- a) Your friend invites you & your family to lunch on a Diwali day. But you have booked your tour tickets & are leaving the same day. Write a dialogue using appropriate expressions.
- b) Write a note on the digital literacy.

Q3) Attempt any ONE of the following. [5]

- a) Your office colleagues are discussing about one day picnic and you have to attend leave the conversation as you have to attend an important meeting. Write a dialogue using proper expressions.
- b) Write a note on project management.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4167

[5808]-380

[Total No. of Pages : 4

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

**DSE - 1A MS- 1 : Problem Course Based on MG - 3 and AMG - 3
(2019 Pattern) (Semester - III) (23341)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*
- 3) *Use of logarithmic tables and calculator is allowed.*
- 4) *Graph paper will be supplied on demand.*

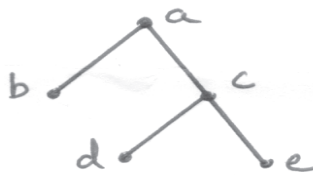
Q1) Attempt any five :

[10]

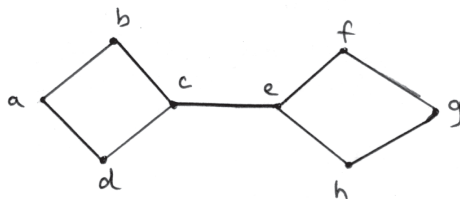
- a) Verify handshaking lemma for the following graph.

- b) Draw all possible simple non-isomorphic graphs on 2 vertices.
- c) Find eccentricity of the vertices a and b.

- d) Find the cut vertices of the following graph.

P.T.O.

e) Evaluate $f(3,2)$, where $f(x,y) = \frac{\sqrt{x+y+1}}{x-1}$.

f) If $f(x,y) = x^3 + x^2y^3 - 2y^2$. Find $f_x(2,1)$.

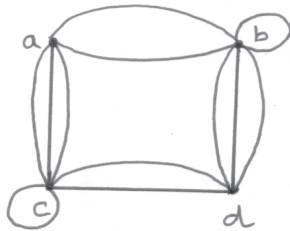
g) Evaluate $\int_1^2 \int_1^2 x dx dy$.

Q2) Attempt any four.

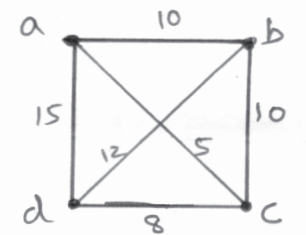
[20]

- a) Determine whether the degree sequence is graphical also draw graph.
3, 3, 3, 3, 2.

- b) Find the adjacency and incidence matrix for the following graph.

- c) Solve the following travelling salesman problem.

- d) Show that $\lim_{(x,y) \rightarrow (0,0)} \frac{x^2 - y^2}{x^2 + y^2}$ does not exist.

e) verify that the function $z = \ln(e^x + e^y)$ is a solution of the differential

equation $\frac{\partial z}{\partial x} + \frac{\partial z}{\partial y} = 1$.

f) Evaluate $\int_0^1 \int_1^2 (4x^3 - 9x^2y^2) dy dx$.

Q3) Attempt any four.

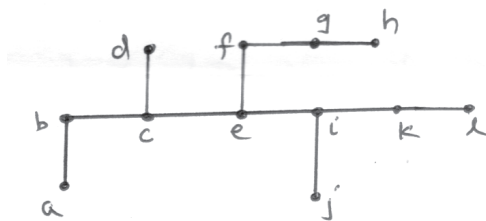
[20]

a) Draw the following graphs.

i) K4

ii) K3,3

b) Find centre, radius and diameter of the following tree

c) What is prefix form of the following expression $\frac{x+y}{3} - (x-3)^4$.

d) If $u = \log\left(\frac{x^4 + y^4}{x+y}\right)$ then show that $xu_x + yu_y = 3$.

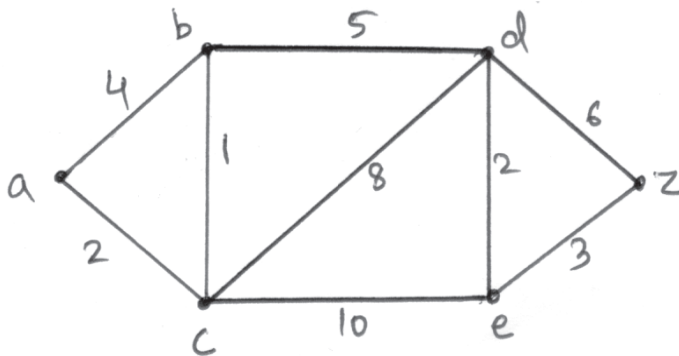
e) Find critical point of the function $f(x, y) = xy - 2x - 2y - x^2 - y^2$.

f) Evaluate $\iint_R \sin(x-y) dx dy$, where $R = \left\{ (x, y) : 0 \leq x \leq \frac{\pi}{2}, 0 \leq y \leq \frac{\pi}{2} \right\}$.

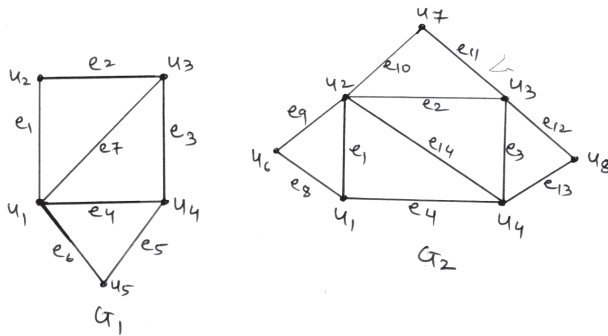
Q4) Attempt any two.

[20]

- a) Find the shortest path from a to z of the following graph using Dijkstras algorithm.

- b) For the given graphs G_1 & G_2 , find $G_1 \cup G_2$.

- c) Find the local maximum, local minimum and saddle point of the function

$$f(x, y) = x^4 + y^4 - 4xy + 1.$$

- d) i) Evaluate $\int_0^1 \int_0^1 \int_0^{\sqrt{1-z^2}} \frac{z}{y+1} dx dz dy$.

- ii) Change the order of the integration

$$\int_0^2 \int_{x^2}^4 f(x, y) dy dx.$$

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 3

P4168

[5808]-381

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

**DSE -2A MS- 2 : Number Theory
(2019 Pattern) (Semester - III) (23342)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*
- 3) *Use of logarithmic table and calculator are allowed.*
- 4) *Graph paper will be supplied on demand.*

Q1) Attempt any FIVE :

[10]

- a) Prove that if a/b and a/c then $a/b+c$.
- b) If $a \equiv b \pmod{m}$ then show that $b \equiv a \pmod{m}$
- c) Find the value of $\left(\frac{2}{5}\right)$.
- d) Prove that $[x + m] = [x] + m$ if m is an integer.
- e) If $(a, b) = p$, where p is a prime what is the value of (a^2, b) .
- f) How many integers between 100 and 1000 are divisible by 7.
- g) Prove that if p is a prime and $a^2 \equiv b^2 \pmod{p}$ then $p/a+b$ or $p/a-b$.

Q2) Attempt any FOUR:

[20]

- a) Find the remainder when 8^{401} is divided by 13.

P.T.O.

- b) If $a \equiv b \pmod{m}$ and $c \equiv d \pmod{m}$ then show that
- $a + c \equiv (b + d) \pmod{m}$
 - $ac \equiv bd \pmod{m}$
- c) Apply Wilson's theorem to show that $18! + 1 \equiv 0 \pmod{19}$ and $18! + 1 \equiv 0 \pmod{23}$.
- d) Prove that the number of primes is infinite.
- e) Let $f(n)$ be a multiplicative function and $F(n) = \sum_{d|n} f(d)$. Prove that $F(n)$ is multiplicative.
- f) Find all solutions of $n^2 - 1 \equiv 0 \pmod{8}$.

Q3) Attempt any FOUR:

[20]

- If $\text{g.c.d.}(a, m) = 1$ then $a^{\phi(m)} \equiv 1 \pmod{m}$.
- Find the highest power of 3 that divides $1000!$.
- Let 'm' be a prime. If $2^m + 1$ is a prime then m is a power of 2.
- Exhibit a complete residue system modulo 17 composed entirely of multiples of 3.
- Suppose Q and Q' are odd and positive and if $(PP', QQ') = 1$ then

$$\left(\frac{P'P^2}{Q'Q^2} \right) = \left(\frac{P'}{Q'} \right).$$
- What are the last two digits in the ordinary decimal representation of 3^{400} ?

Q4) Attempt any TWO:

[20]

- Solve the set of congruences $x \equiv 1 \pmod{4}, x \equiv 0 \pmod{3}, x \equiv 5 \pmod{7}$.
- Find the greatest common divisor d of 1819 and 3587. Hence find integers x and y to satisfy $1819x + 3587y = d$.

- c) Let a, b and $m > 0$ be given integers Put $g = (a, m)$. The congruence $ax \equiv b \pmod{m}$ has a solution if and only if $g|b$.
- d) i) Prove that the factoring of any integer $n > 1$ into primes is unique apart from the order of the prime factors.
- ii) If u and v are relatively prime whose product $u.v$ is a perfect square then u and v both are perfect squares.

[5808]-382
S.Y. B.A.
MATHEMATICS
CC - 1C MG - 3 : Graph Theory
(2019 Pattern) (Semester - III) (23343)

Time : 2½ Hours]

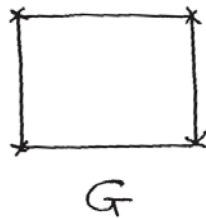
[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

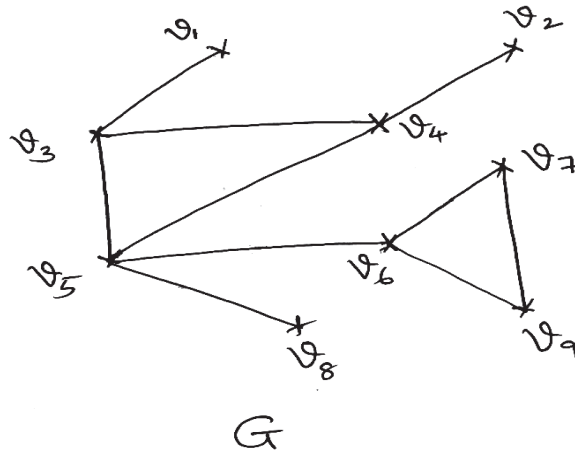
- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicates full marks.

Q1) Attempt any Five of the following : [10]

- a) Determine the degree of each vertex in the complete graph on n vertices.
- b) Define an Euler graph.
- c) Draw all non-isomorphic trees with 5 vertices.
- d) Determine the maximum height of a binary tree with 15 vertices.
- e) Determine the edge connectivity of the complete bipartite graph $K_{3,4}$.
- f) Find all non - isomorphic spanning subgraphs of the graph G given below.

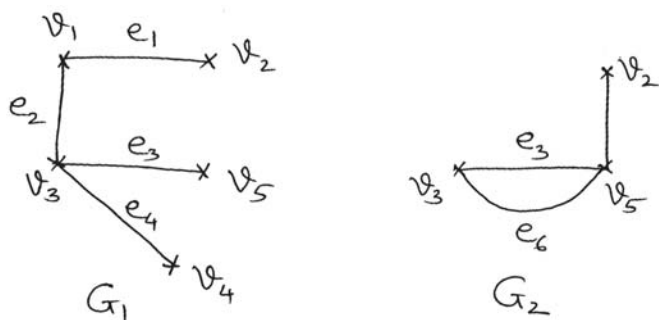

g) Find all bridges in the graph G given below.

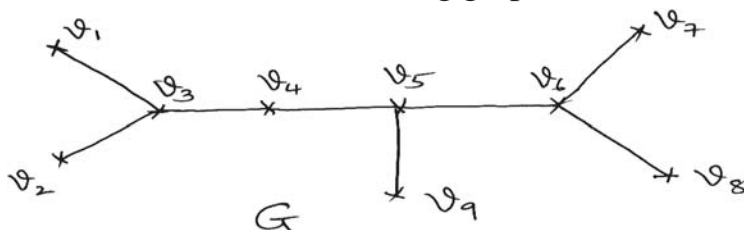

Q2) Attempt any Four of the following : **[20]**

- Prove that the number of vertices of odd degree in a graph is always even.
- Show that the number of vertices in a self complementary graph is of the form $4k$ or $4k+1$, for some integer k .
- Let G be a simple graph with n vertices and e edges. If G has k components, then prove that $n - k \leq e$.
- Find $G_1 \cup G_2$ and $G_1 \cap G_2$ for the graphs G_1 and G_2 given below :

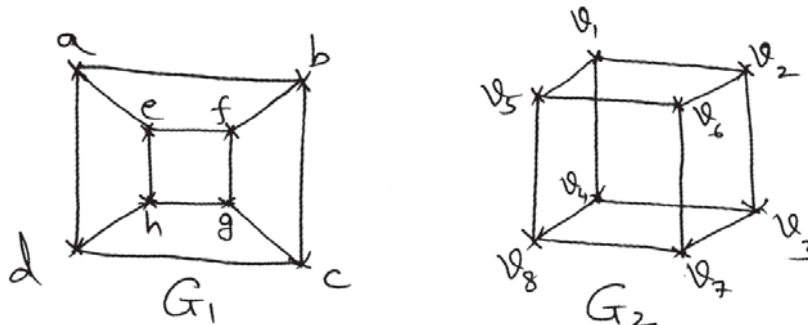
- Find the diameter of the following graph.

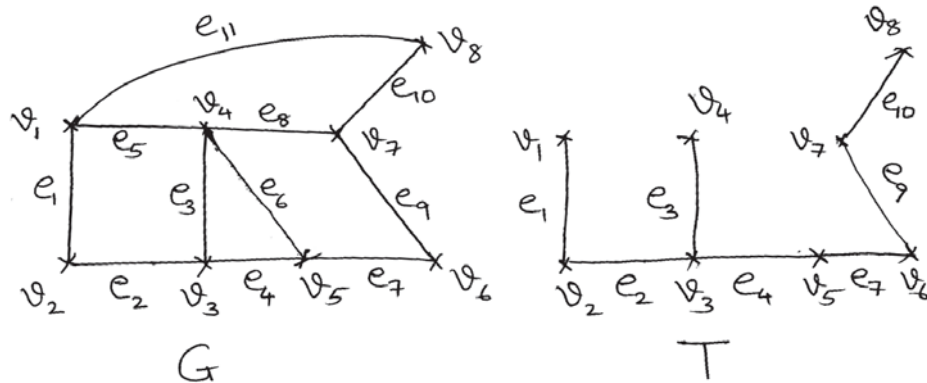
- Prove that if a graph G has exactly two vertices of odd degree, then there must be a path between these two vertices.

Q3) Attempt any Four of the following : **[20]**

- Find the maximum edge connectivity of a graph with 8 vertices and 16 edges. Draw a graph showing that this can be achieved.
- Write a note on the Chinese Postman problem.
- Show that the following graphs are isomorphic.

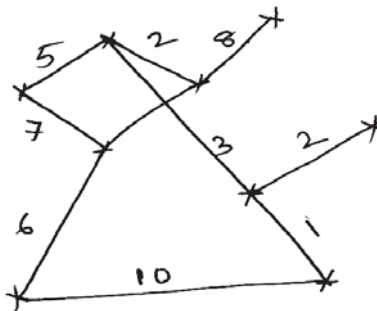
- d) If it is possible, draw a tree on 7 vertices with 2 vertices of degree 4.
- e) Prove that the number of internal vertices in a binary tree is one less than the number of pendant vertices.
- f) List all fundamental cut-sets of the following graph G w.r.t. the spanning tree T .

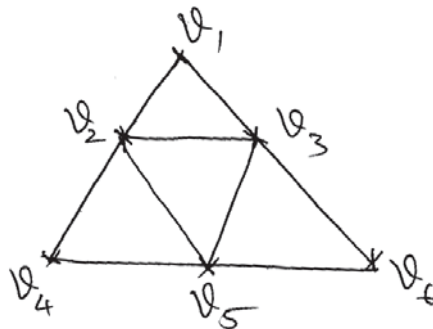
Q4) Attempt any Two of the following :

[20]

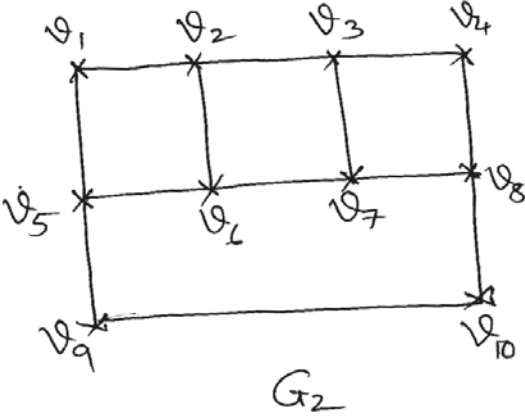
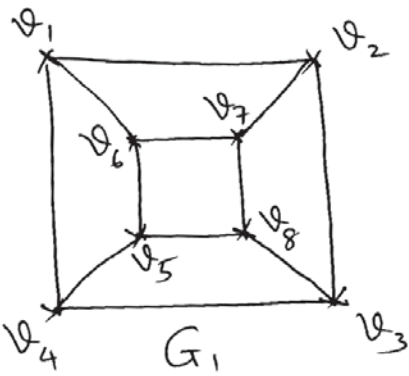
- a) Obtain a shortest spanning tree for the following using Kruskal's algorithm.

- b) Let G be a graph with n vertices. Prove that the following are equivalent.
- G is a tree
 - G is a circuitless graph with $n - 1$ edges.
 - G is connected with $n - 1$ edges.
- c) Explain why the following graph is Eulerian. Use Fleury's algorithm to find an Euler line in it.

d) Draw Hamiltonian circuits in each of the following graphs :

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4170

[Total No. of Pages : 3

[5808]-383

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

CC-2C AMG - 3 : Calculus of Several Variables

(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - III) (23344)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any Five of the following :

[10]

- a) Find the domain of the function

$$h(x, y) = \frac{\sqrt{x+y+1}}{x-1}$$

- b) Sketch level curves of the function $g(x, y) = 4x^2 + y^2$.
- c) Evaluate, $\lim_{(x,y) \rightarrow (1,2)} x^2y^3 - x^3y^2 + 3x + 2y$.
- d) If $f(x, y) = 4 - x^2 - 2y^2$ then find $f_x(1,1)$ and $f_y(1,1)$.
- e) Find the Jacobian of the transformation $x = 5u - v, y = u + 3v$.
- f) State Fubini's Theorem for double integral.
- g) Define the term critical point of a function $f(x, y)$.

Q2) Attempt any Four of the following :

[20]

- a) Evaluate the integral, $\int_0^3 \int_1^2 x^2y \, dy \, dx$.

- b) Evaluate $\iint_R y \sin(xy) \, dA$, where $R = [1,2] \times [0, \pi]$.

P.T.O.

- c) Show that, $\lim_{(x,y) \rightarrow (0,0)} \frac{x^2}{x^2 + y^2 - x}$ does not exist.
- d) Find $\frac{\partial z}{\partial u}$ and $\frac{\partial z}{\partial v}$ if $z = x^2 + y^2$, where $x = \sin(u - v)$, $y = uv$.
- e) If $z = x^2y + 3xy^4$ where $x = \sin 2t$, $y = \cos t$ find $\frac{dz}{dt}$ when $t = 0$.
- f) Plot the point with cylindrical coordinate $(2, 2\pi/3, 1)$ and find its rectangular co-ordinates.

Q3) Attempt any Four of the following : [20]

- a) If f has a local maximum or minimum at (a, b) and first order derivatives of f exist then prove that, $f_x(a, b) = 0$, $f_y(a, b) = 0$
- b) If $u = f(x, y) = \sin^{-1}\left(\frac{x}{y}\right) + \tan^{-1}\left(\frac{y}{x}\right)$ then show that $x \cdot \frac{\partial u}{\partial x} + y \cdot \frac{\partial u}{\partial y} = 0$.
- c) If a function $f(x, y)$ is differentiable at (a, b) then prove that,
 i) $f_x(a, b)$, $f_y(a, b)$ exists.
 ii) f is continuous at (a, b) .
- d) Evaluate $\int_0^1 \int_0^1 \int_{\sqrt{x^2+y^2}}^2 xyz \, dz \, dy \, dx$.
- e) Change the order of integration and evaluate the integral,

$$\int_0^1 \int_0^{\sqrt{1-x^2}} \frac{dx \, dy}{(1+e^y)(\sqrt{1-x^2-y^2})}$$
- f) Find the area of the circle $x^2 + y^2 = a^2$.

Q4) Attempt any Two of the following :

[20]

- a) Find and classify the critical points of the function,
 $f(x, y) = x^2(2 - x^2) + y^2(y^2 - 2)$.
- b) Use the change of variables $x = u^2 - v^2$, $y = 2uv$ to evaluate the integral
 $\iint_R y \, dA$, where R is the region bounded by x - axis and the parabolas
 $y^2 = 4 - 4x$ and $y^2 = 4 + 4x$, $y \geq 0$.
- c) Evaluate, $\iint_R (3x + 4y^2) \, dA$, where R is the region in the upper half bounded
by the circles $x^2 + y^2 = 1$ and $x^2 + y^2 = 4$.
- d) State and prove chain rule for differentiability.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4171

[Total No. of Pages : 4

[5808]-384
S.Y. B.A.
MATHEMATICS - III
SEC - 1A FMG - 3 : Operation Research
(2019 Pattern) (Semester - III) (23345)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of logarithmic table and calculator is allowed.*
- 4) *Graph paper will be supplied on demand.*

Q1) Attempt any Five :

[10]

- a) Define surplus variables with example.
- b) Draw region of the following constraint $2x + 3y \leq 6$, $x, y \geq 0$.
- c) Express following LPP into equation form
Minimize $Z = 50x + 30y$
Subject to : $4x - y \leq 8$
 $-2x + 3y \geq 10$
 $x, y \geq 0$.
- d) What is the condition of unbounded solution in simplex method of LPP?
- e) What is the condition of unbalanced assignment problem? How to balance it?
- f) Find initial basic feasible of transportation problem by matrix-minima method.

	D ₁	D ₂	D ₃	Supply
O ₁	13	15	16	17
O ₂	7	11	2	12
O ₃	19	20	9	16
Demand	14	8	23	

- g) Solve the following assignment problem for minimization.

	M ₁	M ₂	M ₃
J ₁	16	25	28
J ₂	8	14	13
J ₃	9	12	10

P.T.O.

Q2) Attempt any Four.

[20]

- a) Solve the following LPP by graphical method.

$$\text{Maximize } Z = 6x_1 + 11x_2$$

$$\text{Subject to } 2x_1 + x_2 \leq 104$$

$$x_1 + 2x_2 \leq 76$$

$$x_1, x_2 \geq 0$$

- b) Express following LPP into its dual form.

$$\text{Minimize } Z = 10x_1 + 20x_2$$

$$\text{Subject to } x_1 + 4x_2 = 8$$

$$x_1, x_2 \geq 0$$

- c) Find initial basic feasible solution of following transportation problem, by Vogel's approximation method.

	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄	Supply
W ₁	23	27	16	18	30
W ₂	12	17	20	51	40
W ₃	22	28	12	32	53
Demand	22	35	25	41	123
					123

- d) Find the optimal assignment for the problem with the following cost matrix:

		Machine			
		M ₁	M ₂	M ₃	M ₄
Job	J ₁	5	3	1	8
	J ₂	7	9	2	6
	J ₃	6	4	5	7
	J ₄	5	7	7	6

- e) Explain Vogel's Approximation Method to find initial basic feasible solution of transportation problem.
- f) Explain Hungarian Method to solve an assignment problem.

Q3) Attempt any Four.

[20]

- a) Solve the following LPP by simplex method

$$\text{Maximize } Z = 40x + 50y$$

$$\text{Subject to : } 2x + 3y \leq 3$$

$$8x + 4y \leq 5$$

$$x, y \geq 0$$

- b) Following is initial basic feasible solution of transportation problem. Check for optimal solution. Is alternate solution exists?

	D ₁	D ₂	D ₃	
O ₁	0	20	2	19
O ₂	11	11	18	19
O ₃	24	7	16	14

- c) A marketing manager wished to assign four zones, Z₁, Z₂, Z₃, Z₄ to four salesmen S₁, S₂, S₃, S₄. These salesmen differ in different zones. The yield matrix is given below.

Find the assignment to maximize the sale.

	Z ₁	Z ₂	Z ₃	Z ₄
S ₁	7	12	37	18
S ₂	25	27	18	25
S ₃	16	3	17	23
S ₄	10	25	14	9

- d) Consider the LP with two variables.

$$\text{Maximize } Z = 2x_1 + 3x_2$$

$$\text{Subject to : } 2x_1 + x_2 \leq 4$$

$$x_1 + 2x_2 \leq 5$$

$$x_1, x_2 \geq 0$$

- A) Express the problem in equation form.
 B) Determine all basic solutions of the problem, hence optimal solution.
- e) Explain method to find solution of dual from primal LPP.
- f) Explain Modified Distribution method to find optimal solution of transportation problem.

Q4) Attempt any Two.

[20]

- a) Solve the following LPP by Big-M method

$$\text{Maximize } Z = x_1 + x_2 + x_3$$

$$\text{Subject to : } x_1 - 3x_2 + 4x_3 = 5$$

$$x_1 - 2x_2 \leq 3$$

$$2x_1 - x_3 \geq 4$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0$$

- b) Following is initial basic feasible solution of transportation problem. Is it optimal? If not, find optimal solution.

	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄
O ₁	(20) 1	2	(10) 1	4
O ₂	3	(20) 3	(20) 2	(10) 1
O ₃	4	(20) 2	5	9

- c) Find the optimal assignment, so that total cost will be minimum of assigning four operators to four machines. The assignment cost in Rs are given below. Operator 1 cannot be assigned to machine 3. Also operator 3 cannot be assigned to machine 4.

		Machines			
		1	2	3	4
Operators	1	5	5	–	2
	2	7	4	2	3
	3	9	3	5	–
	4	7	2	6	7

- d) Show that the following LPP has unbounded solution by using its dual problem.

$$\text{Maximize } Z = 8x_1 - 2x_2 - 4x_3$$

$$\text{Subject to : } x_1 - 4x_2 - 2x_3 \geq 2$$

$$x_1 + x_2 - 3x_3 \geq -1$$

$$-3x_1 - x_2 + x_3 \geq 1$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0.$$

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4172

[Total No. of Pages : 4

[5808]-386

S.Y. B.A.

STATISTICAL PRE-REQUISITES (General)

ST - 23543 : Applications of Statistics and Theory of Probability

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23353)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of statistical tables and calculator is allowed.
- 4) Symbols and abbreviations have their usual meaning.
- 5) Graph papers will be provided on request.

Q1) Attempt each of the following :

- a) In each of the following cases, choose the correct alternative : [1 each]
 - i) If A and B are two events defined on sample space Ω , then which of the following is true?
 - a) $P(A \cup B) \leq P(A) + P(B)$
 - b) $P(A \cup B) \geq P(A) + P(B)$
 - c) $P(A \cup B) < P(A)$
 - d) $P(A \cup B) < P(B)$
 - ii) Demography is mainly concerned with :
 - a) births
 - b) deaths
 - c) marriage
 - d) all of these
 - iii) If $3Y - 15X_1 + 18X_2 = 100$ is the regression equation of Y on X_1 and X_2 , then the value of β_2 is
 - a) 3
 - b) 18
 - c) -6
 - d) 6
 - iv) The nature of the secular trend in time series is :
 - a) increasing
 - b) decreasing
 - c) stagnant
 - d) all of these
 - v) If two fair coins are tossed simultaneously the probability that both coins show same results will be
 - a) 0.25
 - b) 0.5
 - c) 0.75
 - d) 1

P.T.O.

- b) State whether each of the given statement is true or false : [1 each]
- If A and B are two events defined on Ω , such that $B \subset A$, then $P(A|B) < 1$.
 - In time series analysis, the method of moving averages is used to estimate trend.
 - STDR is used for the comparison of mortality of two populations.
 - Multiple correlation coefficients can take any positive real value.
 - In AR(1) model, the current observation depends on immediately two preceding observations.

Q2) Attempt any **four** of the following : [5 each]

- a) With usual notation show that :

$$r_{12.3} = \frac{r_{12} - r_{18}r_{28}}{\sqrt{(1 - r_{18}^2)(1 - r_{28}^2)}}$$

- b) Explain the following terms :
- Sample Space
 - An event
 - Mutual exclusive events
- c) Define time series and discuss various components of time series.
- d) Define the term multiple correlation coefficient in the case of trivariate data. Also, with usual notations, show that $0 \leq R_{1.23} \leq 1$.
- e) Define the terms : T.F.R., N.R.R. and A.S.F.R.
- f) Explain the method of moving averages used to estimate the trend values in a time series.

Q3) Attempt any **four** of the following : [5 each]

- a) Explain the terms : Crude Death Rate, Standardized Death Rate and Age-specific death rate.
- b) Explain the following components of time series :
- Seasonal variations
 - Irregular variations
- c) Calculate ASFR, GFR and TFR for the following data :

Age Group	No. of Women (in thousand)	No. of Births
15 - 20	8	560
20 - 25	10	1000
25 - 30	12	840
30 - 35	6	360
35 - 40	3	150
40 - 45	5	50
45 - 50	4	40

- d) Describe various methods of obtaining vital statistics.
- e) State the additive and multiplicative models of time series and explain the terms involved in it.
- f) Explain the method of semi average used to estimate the trend values in a time series.

Q4) Attempt any **two** of the following :

- a) The mean, standard deviation and correlation coefficients obtained for three characteristics X_1 , X_2 and X_3 are given below :

$$\begin{aligned} \bar{X}_1 &= 55, & \sigma_1 &= 12 & r_{12} &= 0.5 \\ \bar{X}_2 &= 80, & \sigma_2 &= 20 & r_{13} &= -0.7 \\ \bar{X}_3 &= 42.5, & \sigma_3 &= 2 & r_{23} &= -0.25 \end{aligned}$$

Obtain the equation of plane of regression of X_1 on X_2 and X_3 . Also, estimate X_1 when $X_2 = 50$ and $X_3 = 25$. **[10]**

- b) i) The data given below are the average quarterly prices of a certain maize variety (in Rs.) for different years. Compute seasonal indices by simple average method for these data : **[5]**

Quarter Year	I	II	III	IV
2011	15	19	15	16
2012	13	16	17	17
2013	14	15	16	17
2014	11	14	15	16
2015	12	13	14	15

- ii) In how many ways letters of the word 'ORANGE' can be arranged? How many of these arrangements will : **[5]**
 - A) start with 'A' B) end with 'N'
- c) The price of commodity during 2005-2010 is given below. Fit a parabolic equation of second-degree curve of the type, $Y = a + bX + cX^2$ to the following data and estimate the price of a commodity for the year 2013. **[10]**

Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Price of commodity (Y)	100	107	128	140	181	192

- d) i) A fair coin is tossed three times. Three events A, B and C are defined on the sample space of this experiment as follows :

A : At least one head is observed,

B : No head is observed

C : Results of all three tosses are the same.

Check whether the events A, B, C are pairwise independent and complete independent. [5]

- ii) Find the total numbers of 3 digits that can be formed from 6 digits 0, 1, 2, 3, 4 and 5 if every digit appears only once. How many of these numbers are divisible by 5? [5]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4173

[Total No. of Pages : 2

[5808]-387

S.Y.B.A.

G1 : LOGIC AND PRINCIPLES OF REASONING

CC-2C : Deductive Proof

(2019 Pattern) (Semester -III) (23363) (CBCS)

Time :2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks*

Q1) Answer any Three of the following questions in 50 words: **[15]**

- a) What is symbolic logic?
- b) What is formal axiomatic system?
- c) Describe compound proposition as type of proposition.
- d) What is induction?

Q2) Write short notes on any Three of the following in 50 words: **[15]**

- a) Propositional constants.
- b) Simple propositions.
- c) Rule of Hypothetical Syllogism and Modus Conjunction.
- d) Deduction.
- e) Mathematical axiomatic system.

Q3) Answer Two of the following questions in 200 words: **[20]**

- a) Explain any four rule of replacement.
- b) What is invalidity? Explain it with appropriate example.
- c) Describe nature of conditional proof with example.

Q4) Answer any One of the following questions in 400 words: **[20]**

- a) What is axiomatic system? Explain the characteristics of axiomatic system.
- b) What is direct proof? Explain its procedure in detail.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4173

[5808]-387

S.Y.B.A.

G1 : LOGIC AND PRINCIPLES OF REASONING

CC-2C : Deductive Proof

(2019 Pattern) (Semester -III) (23363) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) प्रतीकात्मक तर्कशास्त्र म्हणजे काय?
ब) अकारिक प्रणाली म्हणजे काय?
क) संयुक्त विधान हा विधानाचा एक प्रकार म्हणून स्पष्ट करा.
ड) विगमन म्हणजे काय?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) विधान अचर
ब) सरल विधान
क) उभयापत्ती व संधीकरण नियम
ड) निगमन
इ) बिजानुमान प्रणाली

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तर 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) रूपांतरणाचे कोणतेही चार नियम स्पष्ट करा.
ब) अवैधता म्हणजे काय? योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा.
क) सोपाधिक सिद्धतेचे योग्य उदाहरणासह विषद करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा. [20]

- अ) प्रणालीकरण म्हणजे काय सांगून प्रणालीकरणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ब) प्रत्यक्ष सिद्धता म्हणजे काय? त्याची कार्यपद्धती तपशीलवार सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4174

[Total No. of Pages : 4

[5808]-388

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**DSE-1A : Foundation of Sociological Thoughts
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23371)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Right side figures show marks.*

Q1) Write short notes (Any 3) :

[15]

- a) Enlightenment
- b) Ideal Type
- c) Comte's positivism
- d) French Revolution
- e) Capitalism

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any 3) :

[15]

- a) What is sociological thought?
- b) Explain the concept of 'social fact'.
- c) Explain the concept of Alienation.
- d) Critically examine marks thoughts.
- e) What is socialism?

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (Any 2) : **[20]**

- a) Elaborate the types of social action.
- b) Describe Comte's law of three stages of social development.
- c) Discuss the social and economic impact of industrial revolution.
- d) Explain Weber's theory of protestant ethics and spirit of capitalism.

Q4) Answer the following questions in 300 words (Any 1) : **[20]**

- a) Elaborate Durkheim's theory of suicide with illustrations.
- b) Explain Marx's theory of historical materialism.

Total No. of Questions: 4]

P4174

[5808]-388

S.Y. B.A.

समाजशास्त्र

DSE-1A : समाजशास्त्रीय विचारांचा पाया
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23371)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) टीपा लिहा (कोणत्याही तीन) : [15]

- अ) प्रबोधन
- ब) आदर्श नमुना
- क) कॉम्टचा प्रत्यक्षवाद
- ड) फ्रेंच राज्यक्रांती
- इ) भांडवलवाद

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) समाजशास्त्रीय विचार म्हणजे काय?
- ब) सामाजिक तथ्य ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) परात्मता ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) मार्क्सच्या विचारांचे टिकात्मक परीक्षण करा.
- इ) साम्यवाद म्हणजे काय?

- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. [20]
- अ) सामाजिक क्रियेच्या प्रकारांचे विवेचन करा.
- ब) कॉम्टच्या समाज विकासाच्या तीन अवस्थांचा सिध्दांत स्पष्ट करा.
- क) औद्योगिक क्रांतीच्या सामाजिक व आर्थिक परिणामांची चर्चा करा.
- ड) वेबरचा प्रोटेस्टंर धर्मतत्वे व औद्योगीकरणाचा विकास हा सिध्दांत स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. [20]
- अ) डरखाईमच्या आत्महतोच्या सिद्धांताचे सोदाहरण विवेचन करा.
- ब) मार्क्सचा ऐतिहासिक भौतिकवादाचा सिध्दांत स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4175

[Total No. of Pages : 4

[5808]-389

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY (S-2)

DSE - 2A : Society In India : Understanding Issues
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23372)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes (any 3) :

[15]

- a) Caste inequality.
- b) Religious inequality.
- c) Gender inequality.
- d) Scheduled tribes.
- e) Religious minorities.

Q2) Answer the following question in 50 words (any 3) :

[15]

- a) Explain the characteristics of a conflicting approach to social issues.
- b) Explain the nature for religious fundamentalism.
- c) Explain the nature of caste inequality.
- d) Explain the gender inequality and discrimination in india.
- e) Explain the reasons of female foeticide.

P.T.O.

Q3) Answer the following question in 200 words (any 2):

[20]

- a) Explain the reasons of caste inequality.
- b) Explain the causes of sexual harassment of women.
- c) Explain the 'Constructive Approach' in social problem.
- d) Explain the problems of Minorities in India.

Q4) Answer the following question in 300 words (any 1) :

[20]

- a) What is domestic violence? Explain the causes of domestic violence?
- b) Explain the concept of Religious fundamentalism and causes.

Total No. of Questions : 4]

P4175

[5808]-389

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY (समाजशास्त्र) (S-2)

DSE - 2 A : Society In India : Understanding Issues

(भारतीय समाज मूख्य मुद्दे)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23372)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा स्पष्ट करा.

[15]

- अ) जातीय विषमता
- ब) धार्मिक विषमता
- क) लिंगभाव
- ड) अनुसूचित जमाती
- इ) धार्मिक अल्पसंख्याक

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा.

[15]

- अ) सामाजिक समस्या संदर्भातील संघर्षात्मक दृष्टिकोनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) धार्मिक मूलतत्त्ववादाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) जातीय विषमतेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील लिंगभाव विषमता आणि भेदभाव स्पष्ट करा.
- इ) स्त्रीभ्रूणहत्येचे कारणे स्पष्ट करा.

- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. [20]
- अ) जातीय विषमतेची कारणे सांगा.
- ब) स्त्रीयांवर होणाऱ्या लैंगिक शोषणाची कारणे स्पष्ट करा.
- क) सामाजिक समस्यांचा रचनात्मक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील अल्पसंख्याकांच्या समस्या स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांत स्पष्ट करा. [20]
- अ) कौटुंबिक हिंसाचार म्हणजे काय? कौटुंबिक हिंसाचाराची कारणे स्पष्ट करा.
- ब) धार्मिक मूलतत्त्ववादाची संकल्पना व कारणे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4176

[Total No. of Pages : 4

[5808]-390

S.Y. B.A. (Semester - III)

SOCIOLOGY

SEC - 1A : Introduction to Population and Society

(2019 Pattern) (CBCS) (23373)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on (Any Three) :

[15]

- a) Factors affecting Population.
- b) Give Information about Malthusian Principles.
- c) Transition stages of Population.
- d) Developing countries and population Growth.
- e) Concept of Divorce.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any Three) :

[15]

- a) Give Importance of Population Studies.
- b) Give Information about ADHAR.
- c) Give Information about origin of demography.
- d) Explain the concept of census.
- f) Explain the relation between population Growth and economic Development.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (Any Two) : **[20]**

- a) Explain nature and scope of demography.
- b) Explain in details Robert Malthus theory of population?
- c) Explain the Factors affecting on mortality.
- d) Explain the relation between population and poverty.

Q4) Answer the following question in 300 words each (Any One) : **[20]**

- a) Discuss thoughts of Karl Marx about Population.
- b) Explain the feministic approach to demography.

Total No. of Questions: 4]

P4176

[5808]-390

S.Y. B.A. (Semester - III)

SOCIOLOGY

SEC - 1A : Introduction to Population and Society

(2019 Pattern) (CBCS) (23373)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही तीन) : [15]

- अ) लोकसंख्येवर प्रभाव टाकणारे घटक.
ब) माल्थसवादी सिद्धांताची तत्त्वे.
क) लोकसंख्या संक्रमणाची टप्पे.
ड) विकसनशील देश आणि लोकसंख्यावाद.
इ) घटस्फोटाची संकल्पना.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा (कोणतेही तीन) : [15]

- अ) लोकसंख्या अभ्यासाचे महत्व सांगा.
ब) आधार या संकल्पने विषयी माहिती द्या.
क) लोकसंख्याशास्त्राच्या उत्पत्ती विषयी माहिती सांगा.
ड) जनगणना ही संकल्पना स्पष्ट करा.
इ) लोकसंख्यावाद व आर्थिक विकास यांचा सहसंबंध स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- अ) लोकसंख्याशास्त्राचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) रॉबर्ट माल्थसचा लोकसंख्या सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) मर्त्यतावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- ड) लोकसंख्या आणि दारिद्र्य यांचा सहसंबंध स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा (कोणतेही एक) :

[20]

- अ) लोकसंख्ये विषयी कार्ल मार्क्सच्या विचारावर चर्चा करा.
- ब) लोकसंख्याशास्त्रा बाबत स्त्रीवादी दृष्टिकोण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4177

[5808]-391

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**SEC - 1A - GII : Welfare Justice and Citizenship
(2019 Pattern) (Semester -III) (CBCS) (23374)**

Time :2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks*

Q1) Write short notes on (any three) [15]

- a) Inequalities in India.
- b) Concept of Empowerment.
- c) Objectives of Economic Policy 1991.
- d) Fundamental Rights.
- e) Issues of Minorities in India.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any three) [15]

- a) Explain the concept of Human Rights.
- b) Explain the concept of citizenship.
- c) Issues of vulnerable sections of India.
- d) State the Directive Principles of Constitution.
- e) Discuss on elimination of Untouchability.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two) [20]

- a) Explain the Historical Background of Social Welfare.
- b) Describe the nature of Liberalization in India.
- c) Elaborate the state mechanism for social welfare in India.
- d) Evaluate the Social Reform Movement in Maharashtra.

Q4) Answer the following questions in 300 words (any one) [20]

- a) Define Social Justice. Evaluate the role of state for Social justice.
- b) Explain the aims and objectives of Mid day Meal Programme.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4177

[5808]-391

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

SEC - 1A - GII : Welfare Justice and Citizenship
(2019 Pattern) (Semester -III) (CBCS) (23374)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** टीपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]
- अ) भारतातील असमानता.
ब) सबलीकरणाची संकल्पना.
क) आर्थिक धोरण ते उद्दिष्टे.
ड) मुलभूत अधिकार.
इ) भारतातील अल्पसंख्यकाचे प्रश्न.
- प्र.2)** खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. [15]
- अ) मानवधिकाराची संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) नागरीकत्वाची संकल्पना स्पष्ट करा.
क) भारतातील असुरक्षित घटकांच्या समस्या लिहा.
ड) संविधानातील राज्यधोरणाची तत्वे सांगा.
इ) अस्पृश्यता निवारण यावर चर्चा करा.
- प्र.3)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तर लिहा. [20]
- अ) सामाजिक कल्याणाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
ब) भारतातील उदारीकरणाचे स्वरूप विशद करा.
क) भारतातील सामाजिक कल्याणाची राज्यप्रणालीचे वर्णन करा.
ड) महाराष्ट्रातील सामाजिक सुधारणा चळवळीचे मुल्यमापन करा.
- प्र.4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. [20]
- अ) सामाजिक न्यायाची व्याख्या करा. सामाजिक न्यायाबाबत राज्याचे मुल्यमापन करा.
ब) मध्यान्व भोजन योजनेची ध्येय धोरणे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4178

[5808]-392

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

SEC - 2A : Gender Spectrum and Media

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23375)

Time : 2 Hour]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks..*

Q1) Answer the following question in 200 words(Any one)

[10]

- a) Explain the importance of Media Studies.
- b) Discuss the representation of feminine identities in Indian cinema.

Q2) Write short notes on (Any three)

[15]

- a) Alternate Sexualities in media.
- b) The filter bubble.
- c) Capitalists and companies.
- d) Political parties and their intentions.
- e) Mass Media.

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

P4178

[5808]-392

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

SEC - 2A : Gender Spectrum and Media

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23375)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

- अ) प्रसार माध्यमांच्या अभ्यासाची गरज स्पष्ट करा.
- ब) भारतीय चित्रपट सृष्टीतील स्त्री सुलभ प्रतिनिधिकतेवर चर्चा करा.

प्र.2) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- अ) प्रसार माध्यमातील वैकल्पिक लैंगिकता
- ब) माहितीचे बुडबुडे
- क) भांडवलदार आणि कंपन्या
- ड) राजकीय पक्ष आणि त्यांचे हेतू
- इ) महाकाय प्रसार माध्यमे

- b) State whether each of the following statement is true or false : [5 × 1]
- The units selected in a sample by SRSWOR are distinct of each other.
 - The units selected by Systematic sampling are independent of each other.
 - In systematic sampling population size is multiple of sample size and a positive integer.
 - Selection of units in SRSWOR is based on equal probability.
 - For homogeneous population, SRS is efficient.

Q2) Attempt any four of the following : [4 × 5]

- A population consists of 15 units with the following values :
15, 18, 20, 16, 15, 34, 26, 49, 18, 20, 27, 15, 35, 22, 12.
Draw all systematic samples of size 5 from the above population, explaining the procedure clearly.
- A population consists of 500 units. The company claims that overall mean weight of the lot is $\bar{Y} = 60kg$ and $S^2 = 9$. How many sampling units must be selected to estimate population mean with permissible margin of error 5% of true mean weight and 95% confidence coefficient? Assume SRSWOR.
- In SRSWOR, prove that the probability of getting specified k^{th} unit in a given r^{th} draw is same as the probability of getting that k^{th} unit at 1st draw.
- Describe SRSWR and SRSWOR.
- In SRSWOR, prove that the probability of getting any sample of size n units from a finite population of size N is equal to $\frac{1}{N C_n}$.
- Write a note on advantages of stratified random sampling.

Q3) Attempt any four of the following : [4 × 5]

- Consider a population of 5 units with values 15, 16, 10, 9, 18. Write down all possible sample of size 2 without replacement from this population and verify that $E[\bar{y}] = \bar{Y}$.
- In a stratified random sampling with three strata, the following data are available :

Stratum	1	2	3
Size	400	600	500

Compute sample sizes under proportion allocation, if the total sample size is 150.

- c) Derive the expression of sample size in SRSWOR for given margin of error 'd' and confidence coefficient.
- d) Describe the method of stratified random sampling.
- e) In stratified random sampling, state and prove the unbiased estimator of population mean.
- f) Describe SRSWOR for qualitative characteristics (Attribute).

Q4) Attempt any two of the following :

[2 × 10]

- a) Consider stratified sampling with the cost function of the form $c = c_0 + \sum n_1 c_1$. Derive an expression for sample size (n_1) so as to minimize variance of sample mean for fixed total cost.

- b) i) In a stratified random sampling with two strata, the following data are available :

Stratum	W_i	S_i
1	0.3	3
2	0.7	4

Compute sample sizes under Neyman's allocation, if the total sample size is 900. **[4]**

- ii) Obtain the variance of unbiased estimator of population mean under proportion allocation in stratified random sampling. **[6]**
- c) i) Explain the terms 'Population' and 'Sample' used in sampling techniques. **[4]**
- ii) Derive the expression for sample size to be drawn from population with given margin of error to estimate true population mean using sample mean by SRSWOR. **[6]**
- d) i) Write a note on advantages of stratified random sampling. **[4]**
- ii) State an unbiased estimator of population mean related to stratified random sampling. Also, obtain the expression of its variance under proportional allocation. **[6]**

- b) State whether the following statements are **true or false** : [1 each]
- If events A and B are mutually exclusive then $P(A \cap B) = 0$.
 - Ratio to trend method is used to calculate seasonal variations.
 - $r_{12.3}$ is the maximum correlation between X_1 and the linear combination of X_2 and X_3 .
 - Event is the subset of sample space.
 - $P(A \cap B) = P(A) + P(B) + P(A \cap B)$.

Q2) Attempt any four of the following : [4 × 5 = 20]

- Suppose A and B are two events defined on the sample space Ω . Let $P(A) = 0.4$, $P(A \cup B) = 0.7$, $P(B) = p$. For what choice of p, A and B are independent events?
- State and prove multiplication theorem for two events A and B defined on a sample space Ω . Also state its generalization for three events A, B and C.
- In a trivariate data the correlation coefficients are $r_{12} = 0.5$, $r_{13} = 0.4$, $r_{23} = 0.1$. Compute $R_{1.23}$, $R_{2.13}$, $R_{3.12}$, $r_{13.2}$ and $r_{12.3}$.
- Describe the method of estimating seasonal indices by ratio to moving average method.
- Give classical definition of probability and discuss its limitations.
- What is time series? State its uses.

Q3) Attempt any four of the following : [4 × 5 = 20]

- Write the note on Auto regression model.
- Explain the concept of multiple regression planes by giving suitable illustration.
- There are two children in a family. What is the conditional probability that both are girls, given that at least one is a girl?
- In a trivariate distribution on :

X_1 : Height of son in cm

X_2 : Height of mother in cm

X_3 : Height of father in cm

$$\bar{X}_1 = 170, \quad \bar{X}_2 = 160, \quad \bar{X}_3 = 168,$$

$$\sigma_1 = 2.4, \quad \sigma_2 = 2.7, \quad \sigma_3 = 2.7,$$

$$r_{12} = 0.28, \quad r_{13} = 0.49, \quad r_{23} = 0.51$$

Determine the equation of plane of regression of X_1 on X_2 and X_3 .

- e) Define the term Permutation and Combination of n objects taken r at a time. Also, state the relationship between permutation and combination.
- f) Explain the following components of time series :
 - i) Seasonal variations,
 - ii) Irregular variations

Q4) Attempt any two of the following : [20]

- a) i) If $P(A) = 0.3$, $P(B) = 0.4$ and $P(A/B) = 0.32$ find $P(A \cup B)$. [4]
- ii) Explain multiple correlation coefficient and partial correlation coefficient. Also explain multiple coefficient of determination. [6]
- b) i) Explain the following terms with one example. [6]
 - A) Impossible event,
 - B) Simple event,
 - C) Conditional probability
- ii) An integer between 1 and 100 (both inclusive) is selected at random. Find the probability of selecting a perfect square if all integers are equally likely. [4]
- c) i) Calculate four yearly moving averages for the following data : [7]

Year	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Inventory (in tones)	648	603	578	657	444	519	576	551
- ii) State the axioms of probability. [3]
- d) i) If 4 Americans, 3 Frenchmen and 3 Englishmen are to be seated in a row, how many seating arrangements are possible when people of the same nationality sit together. [4]
- ii) Explain the graphical method for estimate trend in time series. [6]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P4181

[5808]-399

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY

**DSE - 1A : Indian Philosophy : Heterodox Systems
(2019 Pattern) (Semester -III) (23421)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions in 50 words. **[15]**

- a) Explain Nastika/Heterodox as an Indian school of philosophy.
- b) According to Buddhism, What is the cause of suffering?
- c) Briefly explain Syadavad.
- d) Briefly explain Lokayat as Anveekshiki according to kautilya.
- e) What are the Panchasheel?

Q2) Write short notes on any three of the following in 50 words. **[15]**

- a) Right Thought (Samyak Snakalp)
- b) Non-violence (Ahimsa) of Jain philosophy.
- c) Astika/Orthodox as an Indian school of philosophy.
- d) Four mahabhutas of Carvaka's philosophy.
- e) According to Buddhism, What is the Pratiyasamutpada?

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words. **[20]**

- a) What are the four Noble Truths of Buddhism? Explain in detail.
- b) According to Jain philosophy, What is the classification of Jiva?
- c) Explain Carvaka's Dehatmavada'.

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words. **[20]**

- a) Elaborately explain Anuvratas and Mahavratas of Jain Philosophy.
- b) What are the general features of Indian Philosophy? Explain in detail.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4181

[5808]-399

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY

DSE - 1A : Indian Philosophy : Heterodox Systems

(2019 Pattern) (Semester -III) (23421)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत द्या. [15]

- अ) नास्तिक दर्शन हे एक भारतीय तत्त्वज्ञानाचे एक दर्शन स्पष्ट करा.
ब) बौद्धांच्यामते दुःखाचे कारण कोणते आहे?
क) स्यादवाद थोडक्यात स्पष्ट करा.
ड) कौटिल्याच्या मतानुसार 'लोकायत हे एक आन्वीक्षिकी' स्पष्ट करा.
इ) पंचशील स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत द्या. [15]

- अ) 'सम्यक वाचा' स्पष्ट करा.
ब) जैन तत्त्वज्ञानातील अहिंसा संकल्पना स्पष्ट करा.
क) आस्तिक दर्शन हे एक भारतीय तत्त्वज्ञानाचे एक दर्शन स्पष्ट करा.
ड) चार्वाक दर्शनाचे चार महाभूते स्पष्ट करा.
इ) बौद्धांच्यामते, प्रतीत्यसमुत्पाद चे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत द्या. [20]

- अ) बौद्धांचे चार आर्यसत्य स्पष्ट करा.
ब) जैन दर्शनानुसार जीव चे वर्गीकरण सांगा.
क) चार्वाकाचा 'देहात्मवाद' स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत द्या. [20]

- अ) जैन तत्त्वज्ञानातील अनुव्रते आणि महाव्रते सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) भारतीय तत्त्वज्ञानाचे मूलभूत वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4182

[Total No. of Pages : 2

[5808]-400

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY (Special - II)

DSE - 2A : Ancient Greek and Medieval Philosophy

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - III) (23422)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks..*

Q1) Write answer in 50 words (Any Three) **[15]**

- a) Briefly introduce ancient Greek Philosophy.
- b) “Man is the measurement of all things”, discuss sophist’s statement.
- c) Discuss the philosophical problem of Socrates.
- d) State Plato’s concept of Ideas.
- e) Explain briefly, Aristotle’s concept Eudaimonia.

Q2) Write Answer any three of the following questions in 50 words each. **[15]**

- a) Briefly explain, Sophist’s thoughts of cognitive thinking.
- b) Explain, Socratic’s Approach of morality.
- c) ‘Knowledge is virtue’, explain according to Plato.
- d) Explain short Aristotel’s Idea of meta-physics.
- e) Explain Duns Scots’s concept of ‘Belief’ and ‘knowledge’.

Q3) Write short notes on any two of the following in 200 words each. **[20]**

- a) Sophist - Trend of philosophy.
- b) Socrates - Dialogue method.
- c) Aristotle - Causation.
- d) John Scout’s Theology.

Q4) Answer any one of the following in 400 words each. **[20]**

- a) Discuss Aristotel’s concepts of ‘Matter’ and ‘Form’.
- b) Discuss fully Plotinus’s concept of “God”.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4182

[5808]-400

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY (Special - II)

DSE - 2A : Ancient Greek and Medieval Philosophy
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - III) (23422)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) प्राचीन ग्रीक तत्त्वज्ञानाचा थोडक्यात परिचय द्या.
- ब) “मानव हाच सर्व वस्तूंचा मापदंड आहे” हे विधान कोणी प्रतिपादन केले? ते सांगून त्याचे विवेचन करा.
- क) सॉक्रेटिसच्या तत्त्वज्ञान विषयक समस्येचे विवेचन करा.
- ड) प्लेटोच्या आयडीयांची कल्पना सांगा.
- इ) अरिस्टॉटलचा ‘आत्मकल्याणवाद’ थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) सोफिस्टांचे ज्ञान विषयक विचार स्पष्ट करा.
- ब) सॉक्रेटिसचा नीति विषयक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- क) प्लेटोच्या मते ‘ज्ञान म्हणजे सद्गुण होय’ स्पष्ट करा.
- ड) अरिस्टॉटलच्या सत्ताशास्त्राचे विवेचन करा.
- इ) जॉन डन्स स्कॉटस् यांचे ‘श्रद्धा’ आणि ‘ज्ञान’ विषयक विचार स्पष्ट करा.

प्र.3) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) सोफिस्ट तत्त्वज्ञानाचा कल
- ब) सॉक्रेटिसची संभाषण पद्धती
- क) अरिस्टॉटलची कारण संकल्पना
- ड) जॉन स्कॉटस्चे ईश्वरशास्त्र

प्र.4) खालील प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी 400 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) [20]

- अ) अरिस्टॉटलच्या ‘द्रव्य’ आणि ‘आकार’ संकल्पनेचे सविस्तर विवेचन करा.
- ब) प्लॉटिनसची ‘ईश्वर’ संकल्पना सविस्तर विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4183

[5808]-401

[Total No. of Pages : 2

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY-GENERAL - 2

CC - 1C : Philosophy of Indian Saints

(New Course 2019 Pattern CBCS Regular) (Semester -III) (23423)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the questions in 50 words (Any Three) [15]

- a) Explain Tukarama's concept of God.
- b) 'Write the difference between concept of *Saint and Yati*.
- c) Explain the religious role of Saint.
- d) Explain Gadage baba's views on Public Education.
- e) Explain Kabira's concept of 'Saheb'.

Q2) Answer the questions in 200 words (Any Three) [15]

- a) Describe the concept of '*Arhart*' in Jainisam.
- b) Describe saint Tukaram's concept of Pakhandkhandan.
- c) Explain Gadage Baba's views on *Anhashraddha nirmulan*.
- d) Explain in short Saint Tukadoji Maharaj's concept of '*Gramnirman Panchak*'.
- e) Discuss on Saint: as a socio-religious reformer.

Q3) Write a short notes (Any two) [20]

- a) Saint Tukarama's concept of true religion.
- b) Tukadoji Maharaj's National reconstruction approach of
- c) Saint Gadagebaba's *Rokada Dharma*.

Q4) Answer the questions (Any One) [20]

- a) Explain fully saint Kabira's criticism of traditional religion.
- b) State the general teaching of saints, bringing out their socio-cultural significance.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P4183

[5808]-401

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY-GENERAL - 2

CC-1C : Philosophy of Indian Saints

(New Course 2019 Pattern CBCS Regular) (Semester -III) (23423)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) तुकारामांची ईश्वर संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) 'संत' आणि 'यती' या दोन संकल्पनातील फरक लिहा.
क) संतांची धार्मिक भूमिका स्पष्ट करा.
ड) गाडगेबाबांचा लोकशिक्षणाविषयी दृष्टिकोण स्पष्ट करा.
इ) कबीराची 'साहेब' संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.2) कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. [15]

- अ) जैन धर्मातील 'अहर्त' ह्या संकल्पनेचे वर्णन करा.
ब) संत तुकारामाच्या पाखंड-खंडन या संकल्पनेचे वर्णन करा.
क) गाडगेबाबांचा अंधश्रद्धा निर्मूलनाविषयी दृष्टिकोण स्पष्ट करा.
ड) तुकडोजी महाराजांची 'ग्रामनिर्माण पंचक' संकल्पना थोडक्यात सांगा.
इ) 'संत सामाजिक-सांस्कृतिक सुधारक' चर्चा करा.

प्र.3) कोणत्याही दोघांवर संक्षिप्त टीपा लिहा. [20]

- अ) संत तुकारामांची सत्यधर्माची संकल्पना.
ब) संत तुकडोजी महाराजांचा 'राष्ट्रीय पुनर्रचनेविषयी' दृष्टिकोण.
क) संत गाडगेबाबांचा रोकडा धर्म.

प्र.4) कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) संत कबीराची पारंपारिक धर्मावरील टीका सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) संतांची सामान्य शिकवण सांगून तिचे सामाजिक व सांस्कृतिक महत्त्व सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8851

[Total No. of Pages : 4

[5808]-402

S.Y. B.A. LOGIC (Semester - III)

CC - 2C : DEDUCTIVE PROOF

G1 : Logic and Principles of Reasoning

(2019 Pattern) (23424)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any **Three** of the following questions in 50 words : **[15]**

- a) Explain modern logic as symbolic logic?
- b) What is formal axiomatic system?
- c) Describe compound proposition as type of proposition.
- d) What is deduction?

Q2) Write short notes on any **Three** of the following in 50 words : **[15]**

- a) Propositional constants.
- b) Simple propositions.
- c) Rule of Modus Ponens and Modus Tollens.
- d) Induction.
- e) Mathematical axiomatic system.

Q3) Answer any **Two** of the following questions in 200 words : **[20]**

- a) What is conditional proof? Explain it.
- b) What is direct proof? Explain it with appropriate example.
- c) Explain any four rule of replacement.

P.T.O.

Q4) Answer any **One** of the following questions in 400 words :

[20]

- a) Explain the concept axiomatic system and describe the characteristics of axiomatic system.
- b) What is invalidity? Explain its procedure in detail.

Total No. of Questions : 4]

P8851

[5808]-402

S.Y. B.A. LOGIC (Semester - III)

CC - 2C : DEDUCTIVE PROOF

G1 : Logic and Principles of Reasoning

(2019 Pattern) (23424)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. [15]
अ) प्रतीकात्मक तर्कशास्त्र हे आधुनिक तर्कशास्त्र आहे स्पष्ट करा.
ब) अकारिक प्रणाली म्हणजे काय?
क) संयुक्त विधान हा विधानाचा एक प्रकार म्हणून स्पष्ट करा.
ड) निगमन म्हणजे काय?
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा 50 शब्दांत लिहा. [15]
अ) विधान अचर
ब) सरल विधान
क) विधायक विधी व निषेधक विधी नियम
ड) विगमन
इ) बिजानुमान प्रणाली
- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तर 200 शब्दांत लिहा. [20]
अ) सोपाधिक सिद्धतेचे म्हणजे काय? स्पष्ट करा.
ब) प्रत्यक्ष सिद्धता म्हणजे काय? योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा.
क) रूपांतरणाचे कोणतेही चार नियम स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा.

[20]

अ) प्रनालीकरण ही संकल्पना सांगून प्रनालीकरणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) अवैधता म्हणजे काय? त्याची कार्य पद्धती तपशीलवार सांगा.

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

P4184

[Total No. of Pages : 2

[5808]-403

S.Y. B.A. (Semester - III)

PHILOSOPHY

SEC - 2A : A Course on Critical Thinking : Theory and Practice

(Additional Credit Course)

(2019 Pattern) (23425) (CBCS)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on any three of the following in 50 words each. [15]

- i) Induction
- ii) Deduction
- iii) Validity
- iv) Direct proof
- v) Conditional proof

Q2) Answer the following questions in 200 words (Any one) : [10]

- i) Explain fully critical thinking.
- ii) Explain and evaluate concept of argument and argument from.

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

P4184

[5808]-403

S.Y. B.A. (Semester - III)

PHILOSOPHY

SEC - 2A : A Course on Critical Thinking : Theory and Practice

(Additional Credit Course)

(2019 Pattern) (23425) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीनावर टीपा लिहा. [15]

- i) निगमन
- ii) विगमन
- iii) वैधता
- iv) प्रत्यक्ष पद्धती
- v) सोपाधिक पद्धती

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [10]

- i) तार्किक (चिकित्सक) विचार संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- ii) युक्तिवाद आणि युक्तिवाद फॉर्मची संकल्पना स्पष्ट करा आणि मुल्यांकन करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4185

[Total No. of Pages : 4

[5808]-404

S.Y. B.A. (Semester - III)

SOCIAL WORK

CC - 1C : G - 2 : Fields of Social Work

(2019 Pattern) (23433) (CBCS)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one question in 500 words :

[14]

Explain Nature and Objective of Social work?

OR

Write Scope of Social Work and importance of Social Work?

Q2) Answer any one question in 500 words :

[14]

Write the definition of Fields of Social Work & Child Welfare and role of child line in the development of children?

OR

Discuss the concept of Rural Welfare and various welfare programmes of rural community development?

Q3) Answer any one question in 500 words :

[14]

Write the concept, definition and Role of the Social Worker in a Social Group Work?

OR

Explain the Characteristics of Professional Social Work?

P.T.O.

Q4) Answer any one question in 500 words :

[14]

Write the needs Social Work?

OR

Discuss the concept of Urban Community Development and Urban Community Development Programme?

Q5) Write short notes on (any Two) :

[14]

- a) Characteristics of Social Work
- b) Child Welfare
- c) Welfare of the Weaker Section
- d) Principles of Group Social Work

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 5]

P4185

[5808]-404

S.Y. B.A. (Semester - III)

SOCIAL WORK

CC - 1C : G - 2 : Fields of Social Work

(2019 Pattern) (23433) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नाचे 500 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [14]

सामाजिक कार्याचे स्वरूप आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा?

किंवा

सामाजिक कार्याची व्याप्ती आणि सामाजिक कार्याचे महत्त्व लिहा?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नाचे 500 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [14]

सामाजिक कार्य आणि बाल कल्याण क्षेत्राची व्याख्या आणि मुलांच्या विकासात चाइल्ड लाइनची भूमिका लिहा?

किंवा

ग्रामीण कल्याण संकल्पना आणि ग्रामीण समाज विकासाच्या विविध कल्याणकारी कार्यक्रमांची चर्चा करा?

प्रश्न 3) खालील प्रश्नाचे 500 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [14]

सामाजिक समूह कार्याची संकल्पना, व्याख्या आणि सामाजिक समूह कार्यामध्ये सामाजिक कार्यकर्त्याची भूमिका लिहा?

किंवा

व्यावसायिक सामाजिक कार्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा?

प्रश्न 4) खालील प्रश्नाचे 500 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [14]
सामाजिक कार्यांच्या गरजा लिहा?

किंवा

नागरी समुदाय विकास म्हणजे काय आणि नागरी समुदाय विकास कार्यक्रमांची चर्चा करा?

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा. [14]

अ) सामाजिक कार्यांची वैशिष्ट्ये

ब) बाल कल्याण

क) दुर्बल घटकाचे कल्याण

ड) समूह सामाजिक कार्यांची तत्त्वे

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P4186

[5808]-405

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 1A : Personnel Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23441)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words):

[16]

- a) What qualifications are required to be recruited as a civil servant?
- b) Write down any two faults of civil service.
- c) Where is the Administrative staff college?
- d) What is political neutrality?
- e) Write the definition of recruitment.
- f) What is Promotion?
- g) What is called training when the place of training is in different sections.
- h) Explain the recruitment methods.
- i) Mention any two qualities in civil service.
- j) What is it called when recruited through Interview.

P.T.O.

Q2) Attempt any four questions (50 words):

[16]

- a) Defination of the meaning of Personnel Administration.
- b) Line elements/factor.
- c) Training.
- d) What is Man power planning?
- e) All India Service.
- f) Civil Service.

Q3) Attempt any three questions (100 words):

[18]

- a) Explain the actual methods of recruitment by types.
- b) State the main objectives and features of Training.
- c) State the importance of Retirement.
- d) Explain the importance and objectives of Personnel Governance in India.

Q4) Attempt any two questions (200 words):

[20]

- a) What is Training? Explain to different types of training.
- b) What is Civil Service? Explain to objectives of Civil Service.
- c) What is Promotion? Explain to principals of Promotion.

Total No. of Questions : 4]

P4186

[5808]-405

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 1A : Personnel Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23441)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दात) [16]

- अ) नागरी सेवेत कर्मचारी म्हणून भरती होण्यासाठी उमेदवाराच्या अंगी कोणती विशेष पात्रता असावी?
- ब) नागरी सेवेचे कोणतेही दोन दोष लिहा.
- क) ऍडमिनिस्ट्रेटिव्ह स्टाफ कॉलेज कुठे आहे.
- ड) राजकीय तटस्थता म्हणजे काय?
- इ) भरतीची व्याख्या लिहा?
- फ) बढती म्हणजे काय?
- य) प्रशिक्षणाचे ठिकाण वेगवेगळ्या विभागात असते तेव्हा त्यास कोणते प्रशिक्षण म्हणतात.
- र) भरतीच्या पद्धती सांगा.
- ल) नागरी सेवेचे कोणतेही दोन गुण सांगा.
- व) मुलाखतीच्या माध्यमातून भरती केली जाते तेव्हा त्यास कोणती भरती म्हणतात.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दात) [16]

- अ) कर्मचारी प्रशासनाचा अर्थ व व्याख्या.
- ब) रेखा घटक
- क) प्रशिक्षण
- ड) मनुष्यबळ नियोजन म्हणजे काय?
- इ) आखिल भारतीय सेवा
- फ) सनदी सेवा

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दात)

[18]

- अ) भरतीचे प्रकार सांगून भरतीच्या प्रत्यक्ष पद्धतीचे वर्णन करा.
- ब) प्रशिक्षणाचे प्रमुख उद्देश्य व वैशिष्ट्ये सांगा.
- क) सेवा निवृत्तीची आवश्यकता स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील कर्मचारी प्रशासनाची वैशिष्ट्ये सांगून महत्व विशद करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दात)

[20]

- अ) प्रशिक्षण म्हणजे काय? प्रशिक्षणाच्या विविध प्रकारां विषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- ब) सनदी सेवा म्हणजे काय? ते सांगून सनदी सेवेचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) बढती म्हणजे काय? ते सांगून बढतीचे तत्वे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4187

[5808]-406

[Total No. of Pages : 4

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 2A : Development Administration

(2019 Pattern) (Semester - III) (CBCS) (23442)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions.

[16]

- a) Who was the first mention the concept of development administration.
- b) Write down any two objectives of development administration.
- c) Write the defination of development administration.
- d) Write down any two functions of development administration.
- e) Who formulated the environmental approach to the study at development administration.
- f) Write two reasons of failure of development administration.
- g) According to riggs, what factors in the environment effect the administrative system?
- h) State a concept E-Governce.
- i) When was the information technology act passed?
- j) Under which scheme did the government of Madhya pradesh benefits the rural people by connecting internet and computer to the grampanchyayat?

Q2) Attempt any four questions (50 words)

[16]

- a) Meaning of development administration.
- b) Function of development administration.
- c) The difference between development administration and traditional public administration.
- d) Meaning of E-Governance.
- e) Benefits of E-Governance.
- f) Prepared by Rigas information analysis.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words) **[18]**

- a) Explain the scope development administration.
- b) Explain Riggs's contribution to development administration.
- c) Explain the objectives of E-Governance.
- d) Explain the types at public and private partnerships.

Q4) Attempt any two questions (200 Words.) **[20]**

- a) Explain to Environmental approach to the study of development administration.
- b) What is the development administration? Explain the nature and importance of development Administration.
- c) Meaning of E-governance and explain the objectives and benefits at E-governance.

Total No. of Questions : 4]

P4187

[5808]-406

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 2A : Development Administration

(2019 Pattern) (Semester - III)(CBCS) (23442)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दात)

[16]

- विकास प्रशासन या संकल्पनेचा प्रथम उल्लेख कोणी केला ?
- विकास प्रशासनाची कोणतीही दोन उद्दिष्टे सांगा ?
- विकास प्रशासनाची व्याख्या द्या ?
- विकास प्रशासनाची कोणतीही दोन कार्ये सांगा.
- विकास प्रशासनाच्या अध्ययनाच्या पर्यावरणात्मक दृष्टीकोनाची मांडणी कोणी केली ?
- विकास प्रशासनाच्या अपयशाची कोणतीही दोन कारणे सांगा ?
- एफ. डब्ल्यू रिग्जच्या मते पर्यावरणातील कोणते घटक प्रशासकीय व्यवस्थेला प्रभावित करतात.
- ई-शासन म्हणजे काय ?
- माहिती तंत्रज्ञान विषयक कायदा (Information Technology Act) भारतात कधी करण्यात आला.
- मध्यप्रदेश शासनाने कोणत्या योजनेअंतर्गत ग्रामिण लोकांना इंटरनेट व संगणकाशी जोडून ग्रामपंचायतीला फायदा मिळवून दिला.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दात)

[16]

- विकास प्रशासनाचा अर्थ.
- विकास प्रशासनाची कार्ये.
- विकास प्रशासन आणि पारंपारिक लोकप्रशासन यातील फरक.
- ई-शासनाचा अर्थ.
- ई-शासनाचे फायदे.
- रिग्जप्रणित संसुचन विश्लेषण.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दात)

[18]

- अ) विकास प्रशासनाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) रिज यांचे विकास प्रशासनातील योगदान स्पष्ट करा.
- क) ई-शासनाचे उद्दीष्टे स्पष्ट करा.
- ड) सार्वजनिक आणि खाजगी भागीदारीचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दात)

[20]

- अ) विकास प्रशासनाच्या अध्ययनाचा पर्यावरणीय दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- ब) विकास प्रशासन म्हणजे काय? ते सांगून विकास प्रशासनाचे स्वरूप व महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) ई-शासनाचे अर्थ सांगून उद्दीष्टे आणि फायदे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P4188

[Total No. of Pages : 4

[5808]-407

S.Y. B.A. (Semester - III)

PUBLIC ADMINISTRATION

CC-1C : District Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (23443)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words) :

[16]

- i) What is district administration?
- ii) State two important points of District Administration.
- iii) State two principles of District Administration.
- iv) State two points of development of District Administration.
- v) State the two functions of the collector.
- vi) What is law and order.
- vii) State the two principles of law and order.
- viii) Under whom does the revenue administration work.
- ix) State the two functions of the circle.
- x) Explain the role of Talathi.

P.T.O.

Q2) Attempt any four questions (50 words) : **[16]**

- i) Explain role of collector.
- ii) Explain importance of law and order.
- iii) Explain the functions of sub-divisional officer.
- iv) Explain the role of circle.
- v) State the role of Talathi in District Administration.
- vi) State the elements of District Administration.

Q3) Attempt any three questions (100 words) : **[18]**

- i) Explain the principles of District Administration.
- ii) Explain the changing role of the collector.
- iii) Explain the function of Tahsildar.
- iv) State the function of Talathi.

Q4) Attempt any two questions (200 words) : **[20]**

- i) Explain how the District Administration Developed.
- ii) Explain the principle of law and order.
- iii) State the information about Revenue Administration.

Total No. of Questions: 4]

P4188

[5808]-407

S.Y. B.A. (Semester - III)
PUBLIC ADMINISTRATION
CC-1C : District Administration
(2019 Pattern) (CBCS) (23443)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे द्या (20 शब्दात) :

[16]

- i) जिल्हा प्रशासन म्हणजे काय?
- ii) जिल्हा प्रशासनाच्या महत्त्वा संदर्भातील दोन मुद्दे सांगा.
- iii) जिल्हा प्रशासनाचे दोन तत्वे सांगा.
- iv) जिल्हा प्रशासनाच्या विकासाचे दोन मुद्दे सांगा.
- v) जिल्हाधिकाऱ्याचे दोन कार्ये सांगा.
- vi) कायदा व सुव्यवस्था म्हणजे काय?
- vii) कायदा व सुव्यवस्थेची दोन तत्वे सांगा.
- viii) महसूल प्रशासन कोणाच्या अंतर्गत कार्य करते.
- ix) मंडळ निरीक्षक (सर्कल इन्स्पेक्टर) दोन कार्ये सांगा.
- x) तलाठ्याची भूमिका सांगा.

- प्रश्न 2)** कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (50 शब्दांत) : [16]
- i) जिल्हाधिकाऱ्याची भूमिका स्पष्ट करा.
 - ii) कायदा आणि सुव्यवस्था यांचे महत्त्व सांगा.
 - iii) उपविभागीय अधिकाऱ्याचे कार्ये सांगा.
 - iv) मंडळ निरीक्षकाची (सर्कल इन्स्पेक्टर) भूमिका विशद करा.
 - v) जिल्हा प्रशासनात तलाठ्याची भूमिका सांगा.
 - vi) जिल्हा प्रशासनाचे घटक सांगा.

- प्रश्न 3)** कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्द) : [18]
- i) जिल्हा प्रशासनाचे तत्वे सांगा.
 - ii) जिल्हाधिकाऱ्याची बदलती भूमिका स्पष्ट करा.
 - iii) तहसिलदाराचे कार्ये स्पष्ट करा.
 - iv) तलाठ्याचे कार्य सांगा.

- प्रश्न 4)** कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 200 शब्द) : [20]
- i) जिल्हा प्रशासनाचा विकास कसा झाला ते सांगा.
 - ii) कायदा व सुव्यवस्थेची तत्वे विशद करा.
 - iii) महसूल प्रशासनाची माहिती सांगा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4189

[Total No. of Pages : 2

[5808]-408

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

SEC - 2 A : Basics of Indian Constitution

(2019 Pattern) (Semester - III) (23444) (CBCS)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write answer of the following questions in 200 words (Any one) : [10]

- a) Explain the Historical background of Indian Constitution.

OR

- b) Explain the features of the Indian Constitution.

Q2) Write answer of the following questions in 200 words (Any one) : [10]

- a) Explain the Right to equality.
- b) Explain the preamble of Indian Constitution.

Q3) Write notes (Any one). [5]

- a) Constitutional Assembly.
- b) Right to freedom.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P4189

[5808]-408

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

SEC - 2 A : Basics of Indian Constitution

(2019 Pattern) (Semester - III) (23444) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त 1) [10]
अ) भारतीय राज्यघटनेची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
किंवा
ब) भारतीय राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. [10]
अ) समतेचा हक्क स्पष्ट करा.
किंवा
ब) भारतीय राज्यघटनेचा सरनामा स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणतीही एक) [5]
अ) घटनासमिती
ब) स्वातंत्र्याचा हक्क

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4190

[Total No. of Pages : 2

[5808]-412

S.Y. B.A. (Vocational Stream)

FUNCTIONAL ENGLISH

Advanced Writing Skills and Introduction to Electronic Media

(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (Paper-III) (23851) (CBCS)

(Theory)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

- Q1)** a) Write five meaningful words using letters from the word 'Knowledge'. [5]
b) Describe your 'Mother' using five adjectives. [5]
c) Find out and write four colours hiding in the following puzzle. [4]

R	O	C	U	R	B
E	K	H	T	W	L
D	M	B	S	K	U
W	H	I	T	E	E
Y	E	L	L	O	W
G	R	E	E	N	R

- Q2)** Identify the register of the following paragraph and underline its markers. [6]
Nouns have singular and plural forms. Many plural forms have -s or -es endings (dog/dogs, bush/bushes), but by no means all (woman/women, medium/media). Unlike some other languages, in English, nouns do not have grammatical gender. However, many nouns can refer to masculine or feminine animate objects (mother/father, tiger/tigress). Nouns can be classified semantically, i.e. by the meanings: common nouns (sugar, maple, syrup), proper nouns (Cyrus, China), concrete nouns (book, laptop) and abstract nouns (heat, prejudice). Alternatively, they can be distinguished grammatically: count nouns (clock, city) and non-count nouns (milk, decor).

OR

Identify the style of each of the following sentences:

[6]

- a) Silence, please.
- b) I am very glad to meet you, sir.
- c) Let me pay for your tea today.

P.T.O.

- d) May I come in, sir?
- e) Is it not our responsibility to keep our house clean and our campus as also our country?
- f) On behalf of our college I welcome all the delegates and participants on this occasion.

Q3) a) Write a letter of application along with your resume for the post of an Accountant to Bajaj India Ltd, Pune. [12]

b) Write a letter inviting your friend for spending vacation together. [8]

Q4) a) Write five sentences on: (Any Two) [8]

i) Advantages of mobile phone

ii) Today's Youth

iii) Reading habits

iv) My family

b) Attempt any Two of the following: [8]

i) Write a short passage about your favorite teacher.

ii) Write a paragraph of the daily routine of your mother/father.

iii) Narrate an interesting incident in your college life.

iv) Complete the following story with the help of the outlines given.

A thirsty crow ___ looks for water ___ found it nowhere ___ a pitcher with a little water at bottom ___ puts pebbles into it ___ water level comes up ___ drinks ___ satisfies thirst.

Q5) a) Attempt any one of the following. [6]

i) What are the features of creative writing?

ii) Explain the elements of creative writing.

b) Attempt any two of the following. [8]

i) Write an advertisement for the marketing of your shopping mall.

ii) Write four examples of tagline.

iii) Write five tips for writing slogans.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P6778

[Total No. of Pages : 2

[5808]-414

S.Y. B.A. (Semester - III)

TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT

(Vocational Stream)

Tourism Products of India (Theory)

(2019 Pattern) (Paper - III) (23861)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer **any eight** (Around 20 words each) :

[16]

- a) Explain the concept tourism.
- b) What do you understand by tourism resources?
- c) Define protected area.
- d) Which is the capital of adventure tourism in India?
- e) National Park.
- f) Biosphere reserves.
- g) Rock-cut architecture.
- h) Hindu temple architecture.
- i) Fairs and festivals.
- j) Wildlife sanctuaries.

P.T.O.

Q2) Write short notes on **any three** (Around 50 words each) : **[18]**

- a) What are the commercial fairs of touristic significance?
- b) What do you mean by folk culture?
- c) What are the various nature based tourism products?
- d) Explain the different style of architecture in India.

Q3) Answer **any two** (Around 100 words each) : **[16]**

- a) Write in detail about important museums in the tourism sector of India.
- b) Discuss about adventure tourism and necessary precaution.
- c) Write about historic architecture of India.

Q4) Answer in detail **any one** (Around 500 words each) : **[20]**

- a) Explain various heritage management organizations.
- b) Explain in detail concept of religious fairs and festivals in India.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P4191

[Total No. of Pages : 4

[5808]-416

S.Y. B.Sc. / B.A. / B.Com. / B.C.A

(ABILITY ENHANCEMENT COMPULSORY COURSE)

ENVIRONMENTAL AWARENESS / STUDIES

(2019 Pattern) (Semester - III)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

Instructions to the candidates:

- 1) *Q. 1 is compulsory.*
- 2) *Solve any three question form Q. 2 to Q. 5.*
- 3) *Questions from 2 to 5 carries equal marks.*

Q1) Solve any five of the following :

[5]

- a) Define the term Ecosystem.
- b) Enlist various causes of water Pollution.
- c) Define the term Hotspots of Biodiversity.
- d) What is meant by Sustainable development.
- e) Define the term soil Erosion.
- f) What are various threats to Biodiversity.

Q2) a) Write short note on - Forest Ecosystem.

[6]

b) Write short note on Ecosystem and Biodiversity services.

[4]

Q3) a) Write short note on - Renewable Energy sources.

[6]

b) Bio-geographic zones of India.

[4]

P.T.O.

Q4) a) Explain Food web with a neat labelled diagram. [6]

b) Write short note on - Deforestation. [4]

Q5) Write Short note on any four of the following : [10]

a) Man-wildlife conflicts

b) In-situ Conservation

c) Aquatic Ecosystem

d) Impacts of Mining on Environment

e) Land degradation

f) Poaching of wildlife

Total No. of Questions: 5]

P4191

[5808]-416

S.Y. B.Sc. / B.A. / B.Com. / B.C.A

ABILITY ENHANCEMENT COMPULSORY COURSE
ENVIRONMENTAL AWARENESS

(2019 Pattern) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 35

सूचना:

- 1) पहिला प्रश्न अनिवार्य आहे.
- 2) प्र. 2 ते प्र. 5 यापैकी कोणतेही 3 प्रश्न सोडवावे.
- 3) प्र. 2 ते प्र. 5 यांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1)** कोणतेही 5 प्रश्न सोडवा. [5]
- अ) व्याख्या लिहा : परिसंस्था
 - ब) जलप्रदूषणाची कारणे लिहा.
 - क) व्याख्या लिहा : जैवविविधतेचे हॉटस्पॉट
 - ड) 'शाश्वत विकास' म्हणजे काय? Sustainable Development
 - इ) जैवविविधतेला कोणते धोके आहेत?
 - फ) व्याख्या लिहा : मातीची धूप
- प्रश्न 2)** अ) नोंद लिहा : जंगल परिसंस्था / वन परिसंस्था. [6]
- ब) परिसंस्था (Ecosystem) आणि जैवविविधतेची कार्ये स्पष्ट करा. [4]
- प्रश्न 3)** अ) थोडक्यात लिहा : पारंपारिक ऊर्जा स्रोत [6]
- ब) भारतातील जैविक-भौगोलिक क्षेत्रांबद्दल थोडक्यात लिहा. [4]

- प्रश्न 4)** अ) आकृतीसह स्पष्ट करा : अन्नजाळे [6]
ब) स्पष्ट करा : जंगलतोड / वृक्षतोड [4]
- प्रश्न 5)** कोणत्याही 4 नोंदी लिहा / थोडक्यात स्पष्ट करा. [10]
- अ) मनुष्य आणि वन्यजीव संघर्ष
ब) इनसिट्टु जैवविविधता संवर्धन
क) जल परिसंस्था
ड) खाणकामाचे परिणाम
इ) जमिनीचा हास
फ) वन्यजीवांची शिकार

